

Styrning och uppföljning av verkställandet av programmet för romsk politik

---

ARBETSGRUPPENS RAPPORT

Helsingfors 2014

■ SOCIAL- OCH HÄLSOVÅRDSMINISTERIET

PRESENTATIONSBLAD

Utgivare	Datum
Social- och hälsovårdsministeriet	13.5.2014
Författare	Uppdragsgivare
Styr- och uppföljningsgruppen för verkställandet av programmet för romsk politik	Social- och hälsovårdsministeriet
Ordförande Kari Ilmonen, SHM	Projektnummer och datum för tillsättandet av organet
Sekreterare Anneli Weiste-Paakkanen, Institutet för hälsa och välfärd (THL)	STM128:00/2011, 6.3.2012
Rapportens titel	
Styrning och uppföljning av verkställandet av programmet för romsk politik. Arbetsgruppens rapport.	
Referat	
■ Programmet för romsk politik i Finland godkändes år 2009. Programmet har sex insatsområden och tio handlingsriktlinjer. Programmet omfattar 147 åtgärder, och ansvaret för att verkställa dessa har fördelats mellan flera förvaltningsområden. Social- och hälsovårdsministeriet tillsatte 2012 en arbetsgrupp med uppgift att samordna och följa genomförandet av programmet. Arbetsgruppen bestod av 24 medlemmar, av vilka hälften har romsk bakgrund. Arbetsgruppens mandattid löpte ut vid utgången av 2013. Uppgifterna i denna första uppföljningsrapport baserar sig på information som samlats in år 2013 från olika ministerier och andra ansvariga aktörer, från kommuner i samband med hörandet av kommunerna och från romer t.ex. genom hörandet av deras organisationer. I rapporten granskas hur målen för programmet har nåtts i fråga om sysselsättning, utbildning, social- och hälsovårdstjänster, bekämpning av diskriminering och boende. I rapporten redogörs också för hur programmet har genomförts på det regionala och lokala planet. Programmet för romsk politik har förbättrat vetskapen om och samordningen av romska frågor på det riksomfattande planet. De åtgärder som ålagts olika ministerier har genomförts bäst, och viktiga framsteg har gjorts i fråga om en del åtgärder. Det har skett betydande förbättringar i synnerhet inom undervisningsområdet. Genomförandet på det lokala planet har däremot inneburit utmaningar. Särskilda utmaningar kan identifieras inom området för sysselsättning och vuxenutbildning. Hörandet av kommuner och organisationer och de nationella samrådsdagarna för delegationerna för romska ärenden vittnar om ett väl fungerande samarbete mellan romer, statsförvaltningen och kommunerna. Den romska befolkningens aktiva deltagande i genomförandet av programmet är ett bevis på att det råder förtroende mellan aktörerna. Finländsk praxis att engagera den romska befolkningen i beslutsfattandet som gäller dem själva bidrar till att bygga upp förtroendefulla relationer. Arbetsgruppen föreslår bl.a. att situationen för romska kvinnor och män ska följas upp bättre i framtiden. De åtgärder som ålagts kommunerna föreslås bli genomförda med hjälp av bl.a. ESF-finansiering. Uppföljningen ska fortsätta, och tillräckligt med resurser ska garanteras för detta.	
Nyckelord	
delaktighet, förvaltning av romska ärenden, likabehandling, rom(er), romani, romsk kultur	
Social- och hälsovårdsministeriets rapporter och promemorior 2014:15	Övriga uppgifter www.stm.fi/svenska
ISSN-L 2242-0037	Sidoantal
ISSN 2242-0037 (online)	99
ISBN 978-952-00-3486-3	Språk
URN:ISBN:978-952-00-3486-3	svenska
http://urn.fi/ URN:ISBN:978-952-00-3486-3	
 SOCIAL- OCH HÄLSOVÅRDSMINISTERIET	

KUVAILULEHTI

Julkaisija	Päivämäärä
Sosiaali- ja terveysministeriö	13.5.2014
Tekijät	Toimeksiantaja
Romanipoliittisen ohjelman toimeenpanon ohjaus- ja seurantatyöryhmä	Sosiaali- ja terveysministeriö
Puheenjohtaja Kari Ilmonen, STM	HARE-numero ja toimielimen asettamispäivä
Sihteeri Anneli Weiste-Paakkanen, THL	STM128:00/2011, 6.3.2012

Muiston nimi

Romanipoliittisen ohjelman toimeenpanon ohjaus- ja seuranta. Työryhmän raportti.

Tiivistelmä

■ Suomen romanipoliittinen ohjelma hyväksyttiin vuonna 2009. Romanipoliittisessa ohjelmassa on kuusi painopistealuetta ja kymmenen toimintalinjausta. Ohjelmaan sisältyy 147 toimenpidettä, joiden toteuttamisvastuu on jaettu useille hallinnonaloille. Sosiaali- ja terveysministeriö asetti vuonna 2012 työryhmän, jonka tehtävänä oli koordinoita ja seurata romanipoliittisen ohjelman toimeenpanoa. Työryhmään kuului 24 jäsentä, joista puolet oli romanitaustaisia. Työryhmän määraaika päättyi vuoden 2013 lopussa.

Tämän ensimmäisen seurantaraportin tiedot perustuvat ministeriöiltä ja muilta vastuutahoilta, kunnilta kuntakuulemisen yhteydessä ja romaneilta esimerkiksi järjestökuulemisen välityksellä vuonna 2013 kerättyihin tietoihin. Raportissa tarkastellaan, miten romanipoliittisen ohjelman tavoitteet ovat toteutuneet työllisyyden, koulutuksen, sosiaali- ja terveystalvelujen, syrjinnän vastaisen toiminnan ja asumisen aloilla. Lisäksi raportissa selostetaan, miten ohjelmaa on toteutettu alueellisella ja paikallisella tasolla.

Romanipoliittinen ohjelma on parantanut tietoisuutta ja koordinaatiota romanasioissa valtakunnallisella tasolla. Eri ministeriöille vastuutetut toimenpiteet ovat toteutuneet parhaiten, ja osassa toimenpiteistä on edistytty merkittävästi. Erityisesti opetussektorilla on tapahtunut huomattavaa edistystä. Toimeenpano paikallisella tasolla on ollut haasteellista. Erityisiä haasteita voidaan tunnistaa romanien työllistymisen ja aikuiskoulutuksen saralla.

Kunta- ja järjestökuulemiset ja valtakunnalliset romanasiaian neuvottelukuntien neuvottelupäivät ovat osoitus toimivasta yhteistyöstä romanien, valtionhallinnon ja kuntien välillä. Romaniväestön aktiivinen osallistuminen ohjelman toimeenpanoon kertoo luottamuksesta toimijoiden välillä. Luottamuksellisia suhteita rakentaa osaltaan Suomen käytäntö osallistaa romaniväestö heitä koskevaan päätöksentekoon.

Työryhmä esittää muun muassa, että romaninaisten ja -miesten tilannetta seurattaisiin jatkossa paremmin. Kunnille osoitettuja toimenpiteitä esitetään toteutettavaksi mm. ESR- rahoituksella. Seuranta tulee edelleen jatkaa ja sille tulee taata riittävät resurssit.

Asiasanat

romanit, osallisuus, yhdenvertaisuus, romanikieli, romanikulttuuri, romanasiaian hallinto

Sosiaali- ja terveysministeriön
raportteja ja muistioita 2014:15

Muut tiedot
www.stm.fi

ISSN-L 2242-0037
ISSN 2242-0037 (verkkojulkaisu)
ISBN 978-952-00- 3486-3
URN:ISBN:978-952-00- 3486-3
<http://urn.fi/> URN:ISBN:978-952-00- 3486-3

Kokonaissivumäärä
99

Kieli
ruotsi

INNEHÅLL

1	Bakgrund.....	5
2	Europeiska unionens verksamhet i romska ärenden.....	5
3	Genomförande av uppföljning.....	7
3.1	Styr- och uppföljningsgruppen för verkställandet av programmet för romsk politik.....	7
3.2	Ekonomiska resurser	8
3.2.1	Åtgärder som genomförts vid ministerier och med hjälp av statsunderstöd	8
3.2.2	EU-finansierade åtgärder	10
3.2.3	Bidrag från Penningautomatföreningen.....	11
4	Resultat av verkställandet av programmet för romsk politik	11
4.1	Nationell nivå	11
4.1.1	Utbildning.....	11
4.1.2	Sysselsättning.....	13
4.1.3	Boende	14
4.1.4	Social- och hälsovård	15
4.1.5	Arbete mot diskriminering.....	17
4.1.6	Romska språket och kulturen	18
4.1.7	De romska kvinnorna.....	19
4.1.8	Unga romer.....	21
4.1.9	Internationell romsk politik	21
4.2	Regional nivå	23
4.3	Lokal nivå.....	25
4.4	Medborgarorganisationernas synpunkter	26
5	Slutsatser och utvecklingsförslag.....	27
5.1	Framgångar och framtida utmaningar för programmet för romsk politik	27
5.2	Förnyande av programmet för romsk politik och uppföljningen av det.....	28
	Källor	31
	Bilaga 1	33
	Genomförande av åtgärderna i programmet för romsk politik.	
	Trafikljusbedömning.....	33
	Bilaga 2	57
	Uppföljningsindikatorer för välbefinnandet av Finlands romska befolkning och verkställandet av programmet för romsk politik 2012	57
	Bilaga 3	65
	Finlands svar på kommissionens förfrågan om verkställigheten av den nationella strategin för romer	65
	04.11.2009 Questionnaire: Roma Inclusion in Member States.....	65
	09.01.2011 Commission Communication on an EU Framework for National Roma Integration Strategies up to 2020	69
	28.11.2012 Information to the Commission on Progress in Implementing National Roma Integration Strategies	72
	03.12.2013 Reply to the Commission's Invitation to Share Information on Progress in Implementing National Roma Integration Strategies	78
	Bilaga 4	94
	Förslag på åtgärder som ska följas upp i fortsättningen.....	94

1 BAKGRUND

I december 2008 tillsatte social- och hälsovårdsministeriet en arbetsgrupp för att bereda Finlands första program för romsk politik. Beslutet bottnade i statsminister Matti Vanhanens uppdrag till delegationen för romska ärenden att bereda en promemoria om utvecklingen av romernas levnadsförhållanden i Finland. I arbetsgruppen deltog myndigheter från 24 olika förvaltningsområden och representanter för romska organisationer. Under beredningen av programmet höll arbetsgruppen fem diskussionsmöten på olika håll i Finland där de hörde den romska befolkningen och ordnade ett diskussionstillfälle för socialförvaltningens representanter i kommunerna. Arbetsgruppen godkände Finlands första program för romsk politik den 25 november 2009 och överlämnade det till social- och hälsovårdsministeriet den 8 december 2009.

Syftet med Finlands program för romsk politik är att främja romernas likabehandling och delaktighet på olika områden i livet. Det är ett övergripande och konkret åtgärdsprogram genom vilket man kan få bestående förbättringar av romernas ställning till stånd. Programmet för romsk politik har sex insatsområden och tio riktlinjer. I programmet ingår 147 åtgärder. Ansvaret för att förverkliga dem har fördelats på flera förvaltningsområden. Programmet motsvarar också kommissionens meddelande (KOM (2011) 173 final) om betoningen på utbildning, sysselsättning, hälsovård och boende för romer, och programmet har även beaktat internationella organisationers rekommendationer om utvecklingen av program för romsk politik i medlemsstaterna.

Tyngdpunkterna i Finlands program för romsk politik är att

- 1) Stärka de romska barnens och ungdomarnas deltagande i utbildning
- 2) Öka de romska barnens och ungdomarnas möjligheter till deltagande och fritidsintressen
- 3) Främja likabehandling av romer och romernas tillgång till tjänster genom att etablera verksamhetsmetoder som tar hänsyn till romer
- 4) Stödja bevarandet och utvecklingen av romanispråket och den romska kulturen
- 5) Främja likabehandling av romer och förebygga diskriminering
- 6) Utveckla den romska politiken och stärka romernas deltagandemöjligheter.

Utgående från programmet för romsk politik antog statsrådet i december 2010 ett principbeslut som riktlinje för den romska politiken (SHM publikationer 2010:16). Enligt principbeslutet ska ministerierna genomföra de åtgärder som de i programmet fått ansvar för inom ramen för sina anslag. Den riksfattande delegationen för romska ärenden som verkar i anslutning till social- och hälsovårdsministeriet har en betydande roll i verkställandet av programmet för romsk politik.

I statsminister Jyrki Katainens regeringsprogram konstateras att verkställandet av programmet för romsk politik inleds och att särskilda åtgärder inriktas på att främja romernas utbildningsnivå och sysselsättning, på att lösa problemen med deras boende samt på att främja romska barns, ungas och familjers delaktighet. I principbeslutet konstaterar man att verkställandet av programmet utvärderas regelbundet. Den första uppföljningsrapporten om hur programmet verkställs ges 2013.

2 EUROPEISKA UNIONENS VERKSAMHET I ROMSKA ÄRENDEN

EU:s verksamhet i romska ärenden bygger på rådets direktiv 2000/43/EG om genomförandet av principen om likabehandling av personer oavsett deras ras eller etniska ursprung. Ett annat viktigt direktiv är det om inrättande av en allmän ram för likabehandling i arbetslivet (2000/78/EG) mot diskriminering på arbetet på grund av religion eller övertygelse, funktionshinder, ålder eller sexuell läggning. För kringresande romer är i synnerhet direktivet om unionsmedborgares och deras familjemedlemmars rätt att fritt röra sig och uppehålla sig inom medlemsstaternas territorier (2004/38/EG) av betydelse.

Europarådet har haft främjandet av romernas delaktighet på sin agenda sedan mötet den 14 december 2007 då Europarådet uppmanade medlemsstaterna att vidta åtgärder som främjar romernas delaktighet och bad kommissionen om en rapport om program och åtgärder som vidtagits.

Den 2 februari 2008 utgav kommissionen dokumentet "Information om icke-diskriminering och lika möjligheter – samhällsverktyg och politik som främjar romernas delaktighet". I dokumentet uppmanade kommissionen medlemsstaterna att utarbeta nationella strategier avseende romer. I december 2008 godkändes rådets slutsatser om romernas delaktighet. Utgående från dem bildades EU-plattformen för integrering av romerna (Roma Inclusion Platform) som det hade gjorts upp en vägkarta för. Medlemsstaterna förband sig också till att integrera frågor som rör den romska befolkningen i EU:s och nationella politiska program samt se till att den romska befolkningen har tillgång till EU:s finansiella instrument.

I rådets följande slutsatser om romernas delaktighet (8 juni 2009) godkändes tio grundprinciper om romerna. Dessa principer ska beaktas när politiska program planeras och verkställs så att utbildning, boende, social- och hälsovårdstjänster, sysselsättning, rättsskydd samt idrotts- och kulturtjänster kan garanteras romer på samma grunder som majoritetsbefolkningen. Finland svarade på kommissionens förfrågan om romernas delaktighet den 4 november 2009 (bilaga 3).

I april 2010 gav kommissionen ett meddelande om social och ekonomisk integration av romska befolkningen i Europa och tillhörande arbetsdokument "Romerna i Europa – Implementering av Europeiska unionens instrument och romernas delaktighetspolitik – framstegsrapport 2008–2010". I sitt meddelande konstaterade kommissionen att EU redan använder verktyg som påverkar lagstiftningen, finansieringen och samordningen av politiken till stöd för romernas delaktighet. Det behövs dock fortfarande ansträngningar för att uppnå målen. Rådets slutsatser om främjande av romernas delaktighet (7 juni 2010) var en upprepning av föregående slutsatser. I dokumentet lyftes effektiv användning av EU:s finansiella instrument, de tio grundprinciperna, förbättrat samarbete, verksamhet på lokalnivå, integrering av romska frågor samt de romska kvinnornas situation fram.

År 2011 gav kommissionen ett meddelande om EU:s ram för nationella strategier för integrering av romer fram till år 2020 (5.4.2011; KOM (2011) 173 slutgiltig). Ramen är EU:s svar på nuläget och ändrar inte på det faktum att medlemsstaterna fortfarande har det främsta ansvaret för integreringen av romer. Med hjälp av ramen vill kommissionen uppmantra medlemsstaterna att göra upp ett övergripande tillvägagångssätt för integreringen av romer eller fortsätta med att utveckla ett sådant och godkända målen nedan i förhållande till storleken på den romanska befolkning som bor i området och med beaktande av de olika utgångspunkterna i länderna. EU:s mål för integrering av romer borde täcka följande fyra nyckelområden: utbildning, sysselsättning, hälsovård och boende. I rådets slutsatser (19.5.2011) för ramen för de nationella strategierna för att främja integreringen av romer som sträcker sig till 2020 ombeds medlemsstaterna bereda en nationell strategi för integrering av romer eller att granska den. Medlemsstaterna presenterar sina strategier för kommissionen före utgången av 2011 och utser en nationell kontaktpunkt för romer.

Kommissionens meddelande i maj 2012 (21.5.2012; KOM (2012) 226 slutgiltig) gällde de första stegen i genomförandet av strategierna. Utvecklingen har varit positiv men för långsam. Alla medlemsstater utom Malta, som saknar romsk befolkning, har gjort upp en strategi eller åtgärdshelheter för integrering. Kommissionen betonar uppföljningen av utvecklingen på de fyra nyckelområdena samt utnyttjande av EU:s fonder. Finland har svarat på kommissionens förfrågningar om de nationella strategierna för integrering av romer den 9 december 2011 (E 117/2011 rd), den 28 november 2012 (E 144/2012 rd) och den 3 december 2013 (E 160/2013 rd) (bilaga 3).

I juni 2013 gav kommissionen ett meddelande (26.6.2013; KOM (2013) 454 slutgiltig) om framstegen i genomförandet av nationella strategier för integrering av romer samt ett förslag till rådets rekommendation om verkningsfulla åtgärder för integrering av romer i medlemsstaterna (KOM (2013) 460 slutgiltig). I meddelandet fokuserar kommissionen på de strukturella förutsättningarna för strategier som främjar integreringen av romer, i synnerhet bättre samordning av olika intressentgruppers aktivite-

ter. Genom rådets rekommendation vill man intensifiera verkställandet av de nationella strategierna för integrering av romer i medlemsstaterna.

Indikatorer utvecklas just nu i många olika grupper inom Europeiska unionen. Kommissionen följer med sina egna specialinsatsområden boende, undervisning, hälsa, diskriminering, hem och kultur. EU:s byrå för grundläggande rättigheter (FRA) kartlägger också indikatorer som har att göra med den romska befolkningen. Just nu följer man mest med romska barns undervisning och utbildning. När indikatorer saknas måste separata utredningar göras och därför borde samarbetet för att hitta indikatorer göras tillsammans med personer med romsk bakgrund.

Toppmöten, plattformen för delaktighet och kontaktpersonsmöten

Utgående från rådets slutsatser från december 2008 grundades EU-plattformen för integrering av romerna (Roma Platform) som samlades för första gången i april 2009 i Prag. Plattformen sammanför medlemsstaternas regeringar, EU, internationella organisationer och romska medborgarorganisationer. Målet är att befrämja samarbete, dialog och god praxis. Plattformsmöten har hållits enligt följande: Den 24 april 2009 i Prag, den 28 september 2009, 17 juni 2010 och 13 december 2010 i Bryssel, 7–8 april 2011 i Budapest samt 17–18 november 2011, 22 mars 2012 och 27 juni 2013 i Bryssel.

Toppmöten om romska frågor har ordnats för medlemsstaternas ministrar den 16 september 2008 i Bryssel och den 9 april 2010 i Cordoba. Minister Liisa Hyssälä deltog i toppmötet som ordnades i Cordoba och höll på mötet ett inlägg om Finlands romska politik.

Under det första mötet med kontaktpersoner med romsk bakgrund (National Roma Contact Points, NRCP) den 2–3 oktober 2012 utbytte medlemsstaterna information och erfarenheter om verkställandet av nationella strategier för integrering av romer på nationell, regional och lokal nivå. Under det andra mötet (7–8 mars 2013) presenterades kommissionens finansiella instrument, man berättade om nätverkssamarbete på lokal nivå för att förbättra romernas levnadsförhållanden och diskuterade kommissionens förslag till rådets rekommendation om romsk politik. Temat för det tredje mötet (30 september–1 oktober 2013) var verkställandet av strategier för integrering av romer på lokal nivå.

3 GENOMFÖRANDE AV UPPFÖLJNING

3.1 STYR- OCH UPPFÖLJNINGSGRUPPEN FÖR VERKSTÄLLANDET AV PROGRAMMET FÖR ROMSK POLITIK

Social- och hälsovårdsministeriet tillsatte en arbetsgrupp för perioden 6 mars 2012 till 31 december 2013 vars uppgift var att koordinera och följa med hur programmet för romsk politik verkställs. Arbetsgruppens medlemmar bestod av olika ministerier, Finlands Kommunförbund, Institutet för hälsa och välfärd (THL), Jyväskylä stad, riksomfattande delegationen för romska ärenden, Sydvästra Finlands delegation för romska ärenden, Jyväskylä stads lokala romska arbetsgrupp samt fem romska organisationer. Som permanenta sakkunniga fungerade planerarna för de regionala delegationerna, generalsekretären för den riksomfattande delegationen av romska ärenden, överinspektören på minoritetsombudsmannens byrå samt Utbildningsstyrelsens undervisningsråd. Arbetsgruppen bestod av en ordförande, vice ordförande och sekreterare samt 24 medlemmar, varav hälften hade romsk bakgrund. Det hade även utsetts suppleanter för medlemmarna. När arbetsgruppen skulle tillsättas strävade man efter att säkerställa både ett horisontalt samarbete mellan ministerierna och ett vertikalt samarbete på nationell, regional och lokal nivå. Arbetsgruppen sammanträdde fyra gånger 2012 och fyra gånger 2013.

Under det första mötet godkände styr- och uppföljningsgruppen ett uppföljningsverktyg som används för att följa upp hur åtgärderna (147) i programmet för romsk politik genomförs på nationell nivå. I en förfrågan riktad till de ansvariga instanserna (ministerierna, delegationen för romska ärenden, Utbildningsstyrelsen, finansierings- och utvecklingscentralen för boendet ARA, uppföljningsgruppen

för diskriminering, minoritetsombudsmannen, universitet och högskolor, Rundradion och Statistikcentralen) bad man organisationerna att svara på sex öppna frågor om hur åtgärderna har verkställts. Frågorna gällde hur åtgärderna har verkställts, faktorer som främjat och hindrat verkställandet, uppföljningsmätare, finansiering, tidtabell för genomförandet samt deltagande från romska aktörer. Den ansvariga instansen angav vilket skede av genomförande åtgärden befann sig i med hjälp av trafikljussymboler (röd = inte påbörjad, gul = på väg att inledas eller grön = genomförd). De ansvariga instanserna fick uppföljningsenkäten i två omgångar, med tidsfrister i juni och augusti 2012. THL fungerade som sakkunnig i uppföljningen och sammanställde svaren.

Till grund för utvecklingen av THL:s uppföljningsindikatorer som finansierats av social- och hälsovårdsministeriet ligger den nationellt tillämpbara trestegsmodellen för människorättsindikatorer som utvecklats av FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheter (OHCHR).

Indikatorerna har delats in i

- 1) strukturindikatorer (enbart indikatorer som beskriver lagstiftning),
- 2) processindikatorer (åtgärder, projekt, finansiering, insatser, avkastning och andra indikatorer som beskriver resurser) och
- 3) effektindikatorer (indikatorer som beskriver genomförandet av målet och slutresultatet).

Det fastställdes indikatorer (1–3) från varje grupp för programmets riktlinjer (10). THL gav ministerierna sakkunnigstöd i arbetet med att utveckla indikatorer för olika förvaltningsområden som en del av styr- och uppföljningsgruppens verksamhet.

I processen med att utveckla indikatorerna var man tvungen att beakta indikatorernas bredd och prioritering. Dessutom måste man notera att utvecklingsprocessen låg på förvaltningsområdenas ansvar. När vissa av indikatorerna skulle utvecklas var man tvungen att samarbeta på alla fyra riktlinjer och behövde förslag på vilken information det går att få fram och beslut om hur man skaffar den. Det var meningen att uppföljningen av indikatorerna för det politiska programmet för romer skulle bli så kortfattad att den skulle kunna genomföras regelbundet i fortsättningen. För den romska befolkningen gjordes indikatorerna uttryckligen utgående från självidentifiering, men det framkom även ett behov av att göra värderingar och separata utredningar. Man kan till exempel behöva granska att de språkliga rättigheterna uppfylls.

Under styr- och uppföljningsgruppens andra möte behandlades romernas sysselsättning och boendesituation utgående från uppföljningsenkäten och miljöministeriets utredning *Romanien asuminen ja yhdenvertaisuus* (Romernas boende och jämlikhetsaspekten, Miljöministeriets rapporter 8/2012, på finska). Under det tredje mötet behandlades romernas undervisningssituation samt social- och hälsovård. Därigenom täckte man de fyra nyckelområden som lyftes fram i kommissionens meddelande. År 2013 satsade man i synnerhet på att genomföra programmet på regional och lokal nivå. I maj 2013 hörde man de romska organisationerna (se punkt 4.4) och i oktober 2013 hörde man kommunerna (se punkt 4.3). Under styrgruppens sista möte godkändes uppföljningsrapporten för programmet för romsk politik.

3.2 EKONOMISKA RESURSER

3.2.1 Åtgärder som genomförts vid ministerier och med hjälp av statsunderstöd

Utbildningsgruppen för rombefolkningen på Utbildningsstyrelsen koordinerar den rikstäckande utvecklingen av de romska elevernas grundläggande utbildning. Utbildningsstyrelsen har beviljat kommunerna ett statsunderstöd på sammanlagt 2,26 miljoner euro för att stödja romska elevers grundläggande utbildning åren 2008–2013. Utvecklingsverksamheten har varit en del i utvecklingen av grundutbildningen. Totalt 36 kommuner som har romska elever har ansökt om statsunderstöd. Uppskattningsvis minst 80 procent av alla romska elever i grundskoleåldern omfattas av understödet. Sedan 2012 har

finansieringen av stödet till grundläggande utbildning för romska elever varit tydligt inriktat på att styra romska elever till andra stadstadiets utbildning.

Utbildningsstyrelsens verksamhetsanslag har till exempel används till skolrelaterade seminarier för romska vårdnadshavare, fortbildning för lärare för att sprida kunskap om den romska kulturen samt för att starta språkbon för romani. Utbildningsstyrelsen har sedan 2010 beviljat specialunderstöd till kommuner och organisationer för språkbon. Under åren 2011–2013 var statsunderstöden för verksamheten sammanlagt 211 000 euro. Verksamhetsformen riktar sig till romer i alla åldrar och syftet är att återuppliva den muntliga användningen av romani. Åren 2012–2013 verkade sammanlagt 13 språkbon för romani på olika orter i Finland. Finansieringen till den lilla upplagan av Utbildningsstyrelsens undervisningsmaterial har använts till att framställa undervisningsmaterial på romani eller material som är tvåspråkigt. Dessutom gav Utbildningsstyrelsen 2012 undervisningsarrangörerna ett statsunderstöd på 39 000 euro för att undervisa romani som modersmål i den grundläggande utbildningen och gymnasieundervisningen. Åren 2013–2014 gör Utbildningsstyrelsen en utredning om den vuxna romska befolkningens utbildningssituation och gör utgående från den upp ett åtgärdsprogram. Utredningen genomförs med verksamhetsanslag från Utbildningsstyrelsen.

För åtgärder som gäller sysselsättningen kommer finansieringen för utvecklingsprojekten från sysselsättningsanslag som sysselsättningspolitiskt bidrag eller från Europeiska socialfonden (ESF). Tjänster som förbereder för arbete och främjar sysselsättning finansieras med nationella sysselsättningsanslag. Till dessa tjänster hör även stöd till företagare. Likaså åtgärderna för att utveckla verksamheten vid arbets- och näringsbyråerna görs med hjälp av finansiering från den nationella sysselsättningspolitiken. Verksamhetsmodellen Servicecenter för arbetskraft är en specialtjänst till arbetslösa som behöver yrkesövergripande stöd. Arbets- och näringsbyråerna, kommunerna och Folkpensionsanstalten deltar i kostnaderna. Undervisnings- och kulturministeriet svarar för finansieringen av verkstadsverksamhet för unga. Av anslagen från social- och hälsovårdsministeriet betalas en allmän statsandel ut till kommunerna bland annat för att ordna arbetsverksamhet.

Det nationella utvecklingsprogrammet för social- och hälsovård (Kaste) är social- och hälsovårdsministeriets huvudprogram. Genom det förnyas och leds den finländska social- och hälsovårdspolitiken. Kaste-programmet genomförs i ett samarbete mellan kommuner och samkommuner, olika förvaltningsområden, organisationer, företag, församlingar, utbildningsenheter och nationella och regionala undersöknings- och utvecklingsenheter. Målet med programmet är att jämna ut hälso- och välfärdsskillnaderna samt lyssna på klienten när man ordnar social- och hälsovårdstjänster och strukturer. Programmet består av sex delprogram.

I det första delprogrammet ”Förbättra riskgrupperns möjlighet till delaktighet, välfärd och hälsa” nämns etniska minoriteter under en punkt där långtidsarbetslösa och svårssysselsattas delaktighet i arbetslivet främjas genom att metoderna för vuxensocialarbete förnyas. Man vill även minska långtidsbostadslösheten. I åtgärderna i det andra delprogrammet ”Förnya tjänster för barn, unga och barnfamiljer” som stärker förebyggande tjänster och tjänster som ger stöd tidigt och utvecklingen av barnskyddsarbete nämns även unga romer. Man försöker öka delaktigheten i utbildning och arbetslivet för dem och andra unga som hotar bli utslagna i samarbete med Samhällsgarantin för unga.

Kommunerna kan ansöka om finansiering från det nationella utvecklingsprogrammet för social- och hälsovården (KASTE II) 2012–2015 för åtgärder som vidtas inom social- och hälsovården i kommunerna. I Kaste-programmet står det att man stöder programmet för romsk politik genom det. När kommunerna hördes (se punkt 4.3) konstaterade man att de borde uppmuntras att söka Kaste-finansiering för romska projekt i större utsträckning. Just nu pågår inga romska projekt med finansiering från Kaste-programmet.

Social- och hälsovårdsministeriet finansierar uppföljningen och utvecklingen av uppföljningsindikatorer för programmet för romsk politik samt utredningen för att utveckla den romska befolkningens välfärdindikatorer med hjälp av sina forsknings- och utvecklingsanslag. Social- och hälsovårdsministeriet har beviljat finansiering för THL:s undersökning om romernas hälsa och välfärd. Den totala budgeten för undersökningen var 121 000 euro. Utredningen om familjevåld och våld i nära relationer bland

romska kvinnor fick 60 000 euro. Det krävs tid och resurser från social- och hälsovårdsministeriets ämbetsmän för att aktivt delta i EU-plattformen för integrering av romerna (Roma Inclusion Platform), för verksamheten i den romska kontaktpersongruppen (EU Roma Contact Point group) samt för EU:s byrå för grundläggande rättigheters pilotprojekt som främjar romsk politik.

Åtgärder som rör boendet har finansierats med anslag från miljöministeriet och har delvis gjorts som tjänsteuppdrag. Miljöministeriet har finansierat en utredning om romernas boende 2012. Miljöministeriet deltog också i det nationella programmet mot diskriminering (Progress/projektet Likabehandling på Första Plats (YES)) och i regionala seminarier (4) som de regionala delegationerna för romska ärenden ordnade och där man behandlade problemlösningar för romernas boende.

De åtgärder som utrikesministeriet har ansvarat för verkställdes 2011 som tjänsteuppdrag med stöd av extra anslag. Målen för Finlands europeiska romska politik publicerades som en handbok i utrikesministeriets officiella publikationsserie och för det användes ministeriets verksamhetsanslag.

De åtgärder som justitieministeriet ansvarar för samt den utredning som inleddes 2012 om romernas språkliga rättigheter görs också som tjänsteuppdrag. Rundradion har också inlett åtgärder inom ramen för sina anslag.

3.2.2 EU-finansierade åtgärder

EU-finansiering har utnyttjats i verkställandet av programmet för romsk politik, i synnerhet för att främja sysselsättningen och för att följa upp och förebygga diskriminering. Europeiska socialfondens rikstäckande utvecklingsprogram Övergångsarbetsmarknad har finansierat arbets- och näringsministeriets pilotprojekt där man gav studerande med romsk bakgrund förberedande utbildning så att de kan fungera som stödpersoner i styrprocesser för sysselsättning eller fortsätta studera handledning. Utbildningen gavs från november 2012 till juli 2013 och projektet Uusitaito vid Närings-, trafik- och miljöcentralen i Nyland ansvarade för genomförandet.

En stor del av åtgärderna mot diskriminering genomförs som en del av projektet Likabehandling på Första Plats som koordineras av inrikesministeriet och som finansieras av olika ministerier och projektlinjen Icke-diskriminering i EU-kommissionens Progressprogram. Arbetet mot diskriminering av romer har under åren 2011–2013 tilldelats sammanlagt 274 500 euro. År 2011 genomfördes ett utbildningsprogram för romska och handikapporganisationer där man förberedde dem på att genomföra evenemang och projekt mot diskriminering (51 500 euro). År 2012 har det inom YES-projektet producerats undervisningsmaterial om romernas historia, kultur och unga romers liv i dag (32 000 euro). Som bäst förbereds också en omfattande materialhelhet, den så kallade romska portalen, som kommer att omfatta 10–12 webbsidor (86 000 euro).

Med hjälp av EU-finansiering har man även producerat en TV- och radiokampanj vars syfte var att bryta de negativa stereotyperna av romer (30 000 euro) och en serie på fyra regionala seminarier som handlade om romernas boende (34 000 euro). Kampanjen frontades av kända finländska rappare. Dessutom har man genomfört en kampanj som riktade sig till arbetsgivare och handlade om rekrytering av minoritetsungdomar (23 000 euro).

I början av 2013 publicerades en undersökning om minoriteternas erfarenheter av användningen av rättsskyddsmedel (9 000 euro). I undersökningen satte man även sig in i anmälningar om diskriminering som romer gjort till ansvariga myndigheter och intervjuade personer med romsk bakgrund som genomgått en besvärprocess. Just nu görs en undersökning finansierad av YES-projektet om äldre personer i olika minoritetsgrupper och deras erfarenheter av diskriminering inom social- och hälsovården (9 000 euro).

3.2.3 Bidrag från Penningautomatföreningen

Bidrag som Penningautomatföreningen (RAY) har beviljat delas årligen ut till organisationer inom social- och hälsovårdsbranschen på basis av ansökan. De centrala romska organisationerna får både allmänna bidrag och projektbidrag från RAY. Bidragen är årligen cirka 500 000–600 000 euro. Organisationernas projekt uppfyller målsättningar som finns i programmet för romsk politik.

4 RESULTAT AV VERKSTÄLLET AV PROGRAMMET FÖR ROMSK POLITIK

4.1 NATIONELL NIVÅ

4.1.1 Utbildning

För tio år sedan (läsåret 2000–2001) gjorde utbildningsstyrelsen den första utredningen om läget inom den grundläggande utbildningen för romska elever. Utbildningsstyrelsen gjorde en uppföljning av utredningen 2010–2011 genom att intervjua sammanlagt 240 romska barn och unga i grundskoleåldern samt deras vårdnadshavare. Sammanlagt 1341 rektorer svarade på en elektronisk enkät.

Utbildningsstyrelsens första utredning om romska elevers grundläggande utbildning visade att problemen de romska barnen har med skolgången har att göra med att de stannar på klassen och har mycket frånvaro. Ett anmärkningsvärt antal romska barn fanns i specialundervisningen och deltagandet i förskoleundervisningen var lägre än bland majoritetsbefolkningens barn. Det var också vanligare att de avbröt skolgången jämfört med majoritetsbefolkningen. De romska barnen var duktiga i färdighets- och konstämnen, var sociala och uppförde sig väl.

Den senaste undersökningen visar en positiv utveckling till exempel i deltagandet i förskoleundervisningen och i undervisningen i romani samt i lyckat samarbete mellan romska hem och skolan. De romska barnens deltagande i förskoleundervisningen är fortfarande lägre än hos majoritetsbefolkningens barn, men det har ökat märkbart på tio år. De romska hemmen har förstått att det är viktigt att delta i förskoleundervisningen för att förbereda barnet för skolan. Romani har en alldeles särskild betydelse för en positiv romsk identitet och att antalet deltagare i undervisningen i romani har fördubblats kan ses som ett utmärkt resultat.

I den grundläggande utbildningen klarar sig allt fler romska elever bra i skolan, men en femtedel av alla romska elever har fortfarande betydande problem med skolgången. Att bli självständig och bilda familj tidigt samtidigt som man saknar kunskap och stöd gör att man inte söker sig till fortsatta studier och skaffar sig ett yrke. Det här har en direkt negativ effekt på romernas sysselsättning.

Omkring hälften av de romska eleverna går vidare till yrkesutbildningar, men väldigt få fortsätter till gymnasiet. De romska eleverna behöver också mer stöd än andra i övergången till andra stadiet. I många kommuner har man fäst mycket uppmärksamhet vid handledning: romska elever har fått stöd i alla övergångsskederna i utbildningen och i synnerhet när de ska börja på yrkesutbildning eller i gymnasiet. Numera är samarbetet mellan romska hem och skolorna mycket bra. Förhoppningsvis kommer det att på lång sikt leda till att romernas utbildningsnivå höjs. Det är viktigt med olika samarbetsformer för att öka de romska familjernas utbildningskunskap och för att utveckla studiehjälper, mentorskap och karriärshjälper riktad till unga romer. (Utbildningsstyrelsens rapporter och utredningar 2011:26).

Att romska elever har så stor frånvaro ses som en skadlig faktor för att lyckas med skolgången och man bör göra någonting åt det. Ofta är frånvaron familjerelaterad. Utbildningsstyrelsens undersökning visar dock att tröskeln är lägre för romska barn att stanna hemma av olika orsaker än för majoritetsbefolkningens barn.

I intervjuerna med romska barn framgick det också att det förekommer mobbing i viss utsträckning och att det ledde till frånvaro. Man har blivit bättre på att ingripa i mobbing riktad mot romska barn och som oftast tar sig uttryck i etniska öknamn. Mobbing på grund av etnicitet borde ingå som en del i projektet KiVa Skola mot mobbing, så att man kan öka lärarnas beredskap när det gäller att ta tag i mobbingen.

Praktiska åtgärder och god praxis i programmet för romsk politik

Åren 2013–2014 gör Utbildningsstyrelsen en utredning om vuxna romers utbildning och utbildningsbehov. Utgående från utredningen görs ett åtgärdsprogram upp för att utveckla romernas utbildning.

I undervisnings- och kulturministeriets författning om grunderna för beviljande av statsunderstöd för kompletterande undervisning för elever som talar främmande språk, samiska och romani i den grundläggande undervisningen och i gymnasiet (1977/2009) fastställs att den gruppstorlek som krävs för att statsunderstöd ska beviljas är mindre för samiskan och romani i modersmålsundervisningen än för undervisningen i invandrarnas modersmål. För romani och samiska kan den kalkylerade minsta gruppstorleken vara två elever om utbildningsarrangören har färre än fyra elever. Ändringen trädde i kraft den 29 december 2009. Årligen är det sammanlagt 150–180 elever som studerar romani i cirka tolv kommuner.

Inom YES-projektet har det producerats undervisningsmaterial på webben om romernas historia, kultur och unga romers liv i dag. Materialet tar även upp fördomar och föreställningar om romer. Undervisningsmaterialet riktar sig till barn i högstadiet och omfattar en lärarhandbok. Utbildningsstyrelsen har ordnat seminarier för romska föräldrar. I kommuner där den grundläggande utbildningen för romska elever har utvecklats har man tagit upp vikten av att delta i förskoleundervisningen under tillställningar riktade till romska familjer. Familjerna har varit positiva till detta.

År 2011 gav Utbildningsstyrelsen ut en publikation som hette Köpi ja Topi – mukavia tehtäviä romanilapsille (trevliga uppgifter för romska barn). År 2013 gav Utbildningsstyrelsen ut en broschyr om handledning av romska studerande till andra stadiet och stöd i fortsatta studier, som är avsedd att användas av skolor och i romska familjer. Utbildningsstyrelsen har i samarbete med lärarutbildningar, kommuner och skolor gjort en fortbildning för att öka lärarnas beredskap så att de kan stödja romska elever i deras skolgång. Det har ordnats utbildning för dem som undervisar i romani, bland annat inom projektet Romano (arrangörer Utbildningsstyrelsen och Educodes) 2009–2011 samt sommarskolor på romani.

Det har visat sig att det också är bra med läxklubbar för att stödja romska elevers inläring. Till exempel i Imatra, Jyväskylä och Kides har handledd och regelbunden läxläsning förbättrat många elevers skolförutsättningar. Läxklubben ger också hela familjen en modell på långsiktig skolgång och studier. Via läxklubben har de romska elevernas inlärningsresultat oftast förbättrats, vilket har lett till minskad frånvaro.

I utvecklingskommunerna handleds de romska eleverna aktivt till fortsatta studier. Redan i lågstadiet bör man börja ha barnanpassade studiehandledningssamtal med romska elever. I högstadiet bör man behandla deras framtidsdrömmar utgående från deras egna premisser. I bästa fall kan man ordna en mentor åt de romska eleverna så att de regelbundet får träffa en vuxen rom som kan fungera som förebild, ge råd och uppmuntra till vidareutbildning.

På många orter har man anställt skolgångsbiträden med romsk bakgrund. Skolgångsbiträdena stöder alla elever i klassen och det har visat sig fungera. I synnerhet för romska barn fungerar de som ett stöd för identiteten. Skolgångsbiträdena fungerar också som brobyggare mellan skolorna och hemmen.

4.1.2 Sysselsättning

I arbets- och näringsministeriets undersökning Romernas långa väg till arbetsmarknaden (TEM publikation 22/2008) konstaterar man att romernas sysselsättning oftast hindras av till exempel låg utbildningsnivå, obetydlig yrkesutbildning och brist på arbetserfarenhet. Romerna söker jobb på samma arbetsmarknad som andra i det svåra arbetsmarknadsläget. Dessutom hindras romernas sysselsättning både av bristen på lämpliga arbetsplatser, kulturella särdrag och romernas egna inställningar och av djupt rotade fördomar och negativa attityder mot romer.

Antalet arbetssökande med romsk bakgrund varierar på olika TE-byråer. Utgångspunkten för tjänsterna är det individuella servicebehovet. Tjänstemannen på TE-byrån utgår från det när en servicelinje väljs ut åt klienten. Personens sysselsättningsplan styr tillhandahållandet av service. Man har goda erfarenheter av handledning inför yrkesutbildning (kallades tidigare för handledande arbetskraftsutbildning), eftersom studerande ofta behöver stärka sina studiekunskaper och repetera grundkunskaperna. TE-byrån kan också lotsa klienten till verkstadsverksamhet. Om de romska klienterna är många kan man planera egna utbildningsgrupper i arbetskraftsutbildningen eller till exempel sömnadskurser, fastän tendensen just nu är att det ordnas gemensamma utbildningar för romska studerande och majoritetsbefolkningens studerande. På så sätt kan man säkerställa att det finns ett brett urval av yrkesutbildningar. Arbets- och näringsministeriet har i sina anvisningar och i sina riktlinjer för att minska strukturarbetslösheten fäst uppmärksamhet vid att utbildningen ska erbjudas även strukturellt arbetslösa klienter, vilket de romska klienterna oftast är.

Praktiska åtgärder och god praxis i programmet för romsk politik

I riktlinjerna i Samhällsgarantin för unga fästs även uppmärksamhet vid tjänster för unga som behöver mer stöd än genomsnittet. Unga med etnisk bakgrund har i genomsnitt ett större behov av stöd än andra unga. Det finns statistik på sysselsättningsläget bland unga, men de unga romernas situation kan inte följas upp på grund av lagstiftningen om personuppgifter.

Lagen om offentlig arbetskrafts- och företagsservice (916/2012) trädde i kraft den 1 januari 2013. I 8 § 1 mom. i 1 kapitlet i lagen förs aktivt främjande av jämställdhet fram starkare än i den tidigare lagen (1295/2002, 2 kap 4 §). Enligt detta lagrum ska vid tillhandahållande och utveckling av samt information om den offentliga arbetskrafts- och företagsservicen likabehandling och jämställdhet på arbetsmarknaden aktivt främjas.

Genom Progressprogrammets YES-projekt strävade man hösten 2012 till att påverka arbetsgivare och arbetssökande. Genom kampanjen ville man främja en positivare atmosfär i inställningen till romer och andra grupper som riskerar att diskrimineras på arbetsmarknaden. En av delarna i kampanjen var att producera material om praxisen på arbetsplatser och i arbetslivet. Arbets- och näringsministeriet har finansierat ett ny upplaga av handboken Palkkaisinko romanin (Skulle jag anställa en rom, på finska, 2011). Handboken är riktad till dem som arrangerar utbildning för romer, till utbildare och arbetskraftsmyndigheten. Den bygger på erfarenheter från Equal-projektet om stöd till romers arbete och utbildning som genomfördes under tre år 2004–2007. Handboken har bland annat delats ut till TE-byråerna och finns även på internet. Genomförandet av åtgärderna har främjat tillgången på information om den romska kulturen från exempelvis regionförvaltningsverkens planerare med romsk bakgrund.

Tempoprojektet för ett sysselsättningspolitiskt bidrag främjade sysselsättningen bland invandrare och romer. Projektet ledde till en handledningsmodell för arbetssökande klienter och en modell för arbetsgivare om hur de kan placera dessa klienter på arbetsplatser och i arbetsgemenskaper. I praktiken erbjöd Tempo arbetssökande arbetshandledning, språk- och kulturhandledning, karriärs- och studiehandledning, servicehandledning och psykosocialt stöd. Målet var sysselsättning på den öppna arbetsmarknaden. Ofta gick klientens väg mot arbetslivet till exempel via studier eller arbetspraktik. Projektet finansierades av Närings-, trafik- och miljöcentralen och Helsingfors Diakonissanstalt åren 2008–2012.

I projekten under den pågående strukturfondsperioden och i projekt som har att göra med det sysselsättningspolitiska bidraget har man fått många bra erfarenheter av stödpersoner med romsk bakgrund som har hjälpt till med sysselsättningen. Sådana projekt har varit det ESF-projekt som genomförts i

verkstadsmiljön i Kauhajoki och projektet Vaaksa i kommunerna i S:t Michelregionen. S:t Michels Servicecenter för arbetskraft, Reitti, har anställt en rom inom Vaaksa-projektet för att underlätta beaktandet av särdragen hos den romska befolkningen i sysselsättningen. Vaaksa-projektet har arbetat aktivt för att sprida verksamhetsmodellen.

Som god praxis kan nämnas projektet Siltana huomiseen i Jyväskylä som har som mål att stödja unga romers aktiva deltagande i olika verksamheter, såsom stadens ungdomsarbete, arbets- och utbildningsmarknaden samt företagslivet. Man handleder och aktiverar även unga att börja med olika hobbyer och informerar dem om sunda levnadsvanor. Projektet finansieras av Jyväskylä stad och genomförs i samarbete med Jyväskylän romaninuoret ry.

I Lahtis har Nikulas verksamhetscenter verkat sedan 2008. Verksamhetscentrets mål är att öka romernas delaktighet och samhällsgemenskap samt att upprätthålla romernas språk och kultur och informera om det. Verksamhetscentret har även stöttat den romska befolkningens placering på arbetsplatser genom att erbjuda arbetspraktik, arbetsprov och lönestödsperioder. Den permanenta personalen på Nikulas verksamhetscenter arbetar med stöd av Närings-, trafik- och miljöcentralens arbetskraftspolitiska projektbidrag. På centret har man stöttat dem som genomför en läroavtalsutbildning och även ordnat arbetspraktik åt fångar som frigetts på prov. Projektets slutrapport håller på att förberedas. I projektet ingår även en extern utvärdering.

4.1.3 Boende

Innan 1970-talet bodde romerna i Finland i husvagnar och i gamla hus som var i dåligt skick. Situationen förändrades märkbart från och med 1970-talet då man genom speciallagstiftning började främja romernas bosättning i moderna förorter. Lagen om förbättrande av zigenarbefolkningens bostadsförhållanden (713/1975) förpliktade kommunerna att ordna hyresbostäder åt romerna och avsatte medel av statsbudgeten för detta ändamål. Lagen var i kraft åren 1976–1981. Som ett resultat av speciallagstiftningen förbättrades romernas bostadsförhållanden märkbart och nu avviker de inte från nivån på majoritetsbefolkningens kommunala hyresbostäder. I Finland är den allmänna bostadsnivån god, och romernas bostäder avviker inte från finländarnas sett till hur de är utrustade. Den största delen av romerna bor i kommunala hyresbostäder.

Miljöministeriet genomförde en utredning om den romska befolkningens bostadssituation som en del av programmet för romsk politik. Enligt utredningen (MM rapporter 8/2012) är det största bostadsrelaterade problemet för romer att få en bostad. Att hitta en lämplig bostad försvåras av diskriminering på den privata hyresmarknaden, kulturella faktorer och allmänna negativa faktorer, såsom låg inkomst, tidigare betalningsstörningar och missbruksproblem. I handböcker utgivna av Miljöministeriet och Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet (ARA) om hur man väljer hyresgäster (2008 och 2013) konstaterar man att man bör beakta romernas seder när bostäderna fördelas, om de inte strider mot grundlagen eller andra lagar. Lagen om likabehandling förbjuder etnisk diskriminering när man väljer hyresgäster. Den praxis där myndigheter har frågat områdets romska representanter om så kallat flyttillstånd i valet av nya romska hyresgäster stöder mot grundlagen och annan lagstiftning om boende.

Romska familjer erbjuds ofta hyresbostäder i områden med hög grad av utsatthet. Enligt utredningen (MM rapporter 8/2012) består problemen som förekommer i anslutning till romernas boende socialt umgänge som stör grannarna, såsom släktbesök och problem i användningen av husbolagets gemensamma utrymmen. Majoritetsbefolkningen har däremot fler hyresskulder, dåligt underhållna lägenheter och husdjursrelaterade problem.

Praktiska åtgärder och god praxis i programmet för romsk politik

De flesta ministerierna har deltagit och finansierat de regionala seminarierna (4) i YES 5-projektet, där sådant som uppkommit i utredningen behandlades tillsammans med bostadsmyndigheter och den romska gemenskapen. Under de olika seminarierna har man delat ut information om romernas boende och valet av hyresgäster till den romska gemenskapen, kommuner, organisationer och andra aktörer.

Som en del i projektet har man gett ut en gemensam rapport för seminarierna kallad Oma koti kullaan kallis (Egen härd guld värd) som har delats ut till kommunerna i elektronisk form. Som en del av processen med att främja likabehandling gjorde man upp en broschyr kallad Haetko vuokra-asuntoa? (Söker du hyresbostad?) riktad till romer. Projektet organiserade också flera möten för den romska gemenskapen i samarbete med de romska organisationerna. Syftet var att skapa diskussion om ovan nämnda flyttillståndspraxis och hitta möjligheter att lösa konfliktsituationer på andra sätt.

Grannskapsmedling som man har använt sig av i Jyväskylä har visat sig vara ett bra sätt att lösa problem i samband med romernas boende. Bakgrunden till konflikter som uppstår är ofta att det finns skillnader i boendekulturen och i hur man bor. Grannskapsmedling är ett sätt att lösa vardagskonflikter: i medlingen handlar det ofta om att lugna ner inflammerade relationer och komma överens om nya sätt att agera. Jyväskylän vuokra-asunnot Oy har utbildat frivilliga medlare. En del av dem har mångkulturell kännedom. ARA utbildar också kontinuerligt dem som väljer hyresgäster och under dessa utbildningar tar man upp frågor som gäller romernas boende enligt behov.

4.1.4 Social- och hälsovård

Under tillställningarna där den romska befolkningen har hörts om programmet för romsk politik har de lyft fram att främst småbarnsfostran och stödet till föräldrar och familjer bör utvecklas. Vid sidan om utbildning och arbete kunde även den romska befolkningens delaktighet och likabehandling i samhället öka genom socialpolitiska åtgärder.

Det finns speciella skeden i den romska befolkningens livscykel där man genom socialpolitiska åtgärder skulle kunna förbättra sårbara personers ställning. Många romer upplever att problemen med diskriminering och utkomstsvårigheter återspeglas på barnen. Följaktligen är utvecklingen av familjearbete riktad till romer en viktig faktor i att öka romernas delaktighet. Det är en utmaning för romska åldringar när familjekulturen ändras för att likna kärnfamiljen. Många romska åldringar lider av sjukdomar som orsakats av fattigdom, dåliga levnadsförhållanden och en kringresande livsstil i barn- och ungdomen. Romska åldringar har ett stort behov av social- och hälsovårdstjänster, men det är inte säkert att de kan eller vill utnyttja dem.

Praktiska åtgärder och god praxis i programmet för romsk politik

Största delen av åtgärderna inom social- och hälsovården som ingår i programmet för romsk politik är kommunens ansvar. Därför ordnade social- och hälsovårdsministeriet en tillställning den 11 oktober 2013 där man hörde kommunerna och där syftet var att ta reda på hur programmet för romsk politik har genomförts på lokal nivå. (Se punkt 4.3).

Enligt förordningen (338/2011) är rådgivningsarbetet behovsbaserat: varje barns och familjs individuella behov identifieras och de som behöver särskilt stöd får det. Rådgivningsförordningen förnyades 2011 och det har förbättrat situationen något. Hittills har ingen grupp specificerats separat i de riksfattande uppföljningarna. Det samma gäller familjearbete. Man borde fråga kommunerna om familjearbete som riktas till romer, rekrytering av familjearbetare med romsk bakgrund samt beaktande av romer i rådgivningsarbetet och barnskyddet med specialtemat romer.

I Lastensuojelun käsikirja (handbok om barnskydd) står det att romska klienter i första hand ska bemötas på samma sätt som alla andra klienter. I andra hand ska man beakta klientens kulturella bakgrund. I servicen till romska klienter ska man komma ihåg att familjens problem inte beror på den romska kulturen utan på samma socioekonomiska faktorer som för andra finländare. På THL:s webbplats Kasvun kumppanit hittar man anvisningar om hur man ska bemöta romska klienter i servicen till barnfamiljer.

För dem som arbetar inom social- och hälsovården har det producerats en del material om den romska befolkningens behov och bemötande. Utbildningsstyrelsen har publicerat handboken Romani ja terveystalvelut (2000, 4:e upplagan 2012) (Romer och hälsovårdstjänster) rikta till yrkespersoner inom hälsovården. Åldringsarbetet tas upp i Finlands romaniförenings projekt Phurane Kaales publikation

”Romanivanhusten palvelutarvekartoitus. De patti phuuridenge – douva hin godjiba/Anna kunnia vanhuksille – se on viisautta” (2008), som är ett informationspaket om romernas historia och kultur och som lämpar sig som material för mångkulturell utbildning inom social- och hälsovårdsbranschen. Projektet fortsätter genom det rikstäckande projektet Finitiko Phurane kaale åren 2013–2015. Projektet är ett handlednings- och utvecklingsprojekt om kultursensitiva tjänster för romska äldre. Det har gjorts upp en modell för uppsökande äldrearbete, klubbar för äldre och orientering i olika myndighetstjänster och denna införs i samarbetskommunerna 2014. Projektet når mer än 100 äldre i huvudstadsregionen. Finlands romaniförenings arbete med äldre romer är inne på sitt nionde år.

I programmet för romsk politik finns ett förslag om att THL skulle genomföra en omfattande undersökning om den romska befolkningens levnadsförhållanden, hälsa, välmående och boende samt om den romska befolkningens servicebehov. Syftet med undersökningen är att utveckla romernas levnadsförhållanden och hälsotillstånd. THL inledde undersökningen av romernas hälsa och välfärd genom att göra en inledande undersökning 2013. I den inledande undersökningen förberedde och testade man metoder för datainsamling som utnyttjas i den omfattande undersökningen som genomförs senare. Romernas hälsa och välfärd har inte tidigare undersökts i Finland på ett så omfattande sätt som i den undersökning som nu förbereds. Man utnyttjar samma metoder som i hälso- och välfärdsundersökningar som riktar sig till hela befolkningen. Den romska befolkningen är med och planerar och styr undersökningen.

Undersökningen av romernas hälsa och välfärd är indelad i två delar. År 2013 förbereddes och piloterades innehållet och metoderna i undersökningen. Den egentliga undersökningen genomförs 2014–2016 utgående från erfarenheterna från pilotundersökningen. För den inledande undersökningen anställde man en undersökningsassistent med romsk bakgrund som fick till uppgift att informera målgruppen om undersökningen, rekrytera deltagare och utbilda THL:s personal i den romska kulturens särdrag. Det är en god praxis, att assistenten har genomfört en yrkesexamen som handledare i romsk kultur.

I den inledande undersökningen som genomfördes 2013 deltog 28 romer. Bland dem som deltog i undersökningen fanns både män och kvinnor och åldersfördelningen var bred: den yngsta deltagaren var 18 år gammal och den äldsta 87. Deltagarna valdes ut via olika projekt och samarbetsnätverk. I undersökningen ingick en hälsogranskning och en intervju. De som deltog upplevde att undersökningen var mycket bra och nödvändig.

Helsingfors Diakonissanstalt upprätthåller ett specialdagcenter med låg tröskel (Kaalo), som erbjuder romska klienter och framför allt utslagna romer socialhandledning i huvudstadsregionen. Dessutom arbetar man med fångar och erbjuder handledning och rådgivning åt fångar som frigges och till deras anhöriga. På dagcentret stärker man romernas delaktighet genom att skapa vägar till utbildning, arbetspraktik och arbete. På centret arbetar två personer med romsk bakgrund.

Som god praxis kan även nämnas tjänsten social förvaltning. Jyväskylä stad har börjat med social förvaltning och har anställt en handledare med romsk bakgrund som är expert på mentala problem och missbruksproblem. Tjänsten är avsedd för alla befolkningsgrupper. Fördelen med en socialförvaltare med romsk bakgrund är att denne kan påverka fördomarna och känner till den romska kulturen.

Jyväskylä stad genomför ett motionsprojekt för att främja hälsan hos den romska befolkningen (2013–2014). Målet med projektet är att sänka tröskeln för romer att utnyttja de motionsmöjligheter och tjänster som finns. Romer använder oftast dessa tjänster väldigt lite, eftersom de inte känner till vilka möjligheter som finns. På grund av rädsla för fördomar och diskriminering har romer deltagit väldigt lite i majoritetsbefolkningens verksamhet. Statens motionsinstruktörer gör en inledande kartläggning av varje person och gör upp ett individuellt program. Samtidigt försöker man öka romernas kunskaper om hälsosam kost och hälsosamma levnadsvanor. I projektet verkar nio motionsgrupper för romer i olika åldrar och av olika kön. Målet är att inpräglade den hälsofrämjande verksamhet man har uppnått genom projektet som en permanent verksamhetsmodell bland den romska befolkningen i Jyväskylä.

4.1.5. Arbete mot diskriminering

Många olika grupper arbetar mot diskriminering i Finland, bland annat medborgarorganisationer, myndigheter, Minoritetsombudsmannen, parterna i arbetslivet, jämställdhetsorgan och delegationer som har bildats för att behandla frågor som rör olika medborgar- och åldersgrupper. En del av arbetet mot diskriminering är samtidigt inriktad på flera olika diskrimineringsgrunder och det genomförs som ett samarbete mellan många olika grupper. Sådan verksamhet är bland annat verkställande av ett nationellt uppföljningssystem om diskriminering, genomförande av det nationella programmet mot diskriminering, samt insamling av uppgifter om hatbrott. Uppföljningssystemet om diskriminering är indelat i tre nivåer och består av 1) insamling av aktuell information om diskriminering och forskning samt publicering av detta på en särskild webbplats, 2) en diskrimineringsundersökning som genomförs årligen och 3) en diskrimineringsrapport som ges ut en gång per regeringsperiod (fyra år). Information om diskrimineringen mot romer får man både från uppföljningssystemet om diskriminering och från den årliga hatbrottsundersökningen.

Det nationella programmet mot diskriminering har genomförts i samarbete mellan organisationer och myndigheter sedan 2007 och finansieras av olika ministerier och EU:s Progressprogram. De åtgärder som ska motverka diskriminering, främja likabehandling och väcka medvetenheten är inriktad på flera grupper som riskerar att bli diskriminerade.

Programmet innehåller också avsnitt som speciellt tar upp romernas ställning och likabehandling. Följande åtgärder har genomförts under tiden programmet för romsk politik har förberetts och genomförts:

- Utbildningsprogram för den romska befolkningen för att utveckla arbetet mot diskriminering av dem och för att stärka projektkunskapen;
- Mediekampanj (TV, radio, sociala medier och internet) om fördomar mot romer och för att bryta negativa stereotyper;
- En serie på fyra regionala seminarier om romernas likabehandling när det gäller boende, en seminarierapport till bostadsmyndigheterna och en broschyr till den romska befolkningen;
- Diskussionstillfällen med den romska organisationerna om likabehandling i boendet;
- Undervisningsmaterial till grundskolorna om romernas historia, kultur och unga romers vardag;
- Romska portalen som består av 10–12 webbsidor.

I januari 2014 färdigställs en enkätundersökning om romernas erfarenheter av diskriminering i boende och arbetslivet samt en kartläggning av de interna förhållandena i den romska gemenskapen vid Minoritetsombudsmannens byrå. I undersökningen intervjuades sammanlagt 250 romer. Syftet var att bättra på bristande undersökningsinformation om den diskriminering som romerna upplever och utveckla nya sätt att ta tag i etnisk diskriminering och främja likabehandling. Om fem år kommer en ny undersökning att göras som uppföljning.

Minoritetsombudsmannen har år 2013 inlett ett pilotprojekt för att främja goda etniska förhållanden på lokal nivå. I kommuner där man har haft problem med romernas boende under en lång tid provar man bland annat på medlingsprocessen. Genom medling strävar man efter att reda ut konflikter och återställa förtroendet mellan romerna och kommunens hyresbolag. Situationen följs upp och samarbetet med kommunen fortsätter 2014.

Som en del av det nationella programmet mot diskriminering kommer man under 2014 och 2015 att vidareutveckla och utvidga den romska portalen (Romaniportaali). Bland annat kultur, konst och andligt liv, internationella frågor, myndigheter, den romska befolkningen, barn och ett nätverk av romska akademiker får egna sidor. Portalen publiceras i början av 2014. År 2014 ordnas även en europeisk konferens om romer och diskriminering, dit representanter från alla 34 länder som deltar i Progressprogrammet bjuds in (EU-medlemsländer, medlemskandidater samt Norge, Island och Liechtenstein). Kostnaderna för en representant per land ersätts så att evenemanget kan bli tillräckligt stort. Just nu görs en undersökning finansierad av YES-projektet om äldre personer i olika minoritetsgrupper och deras erfarenheter av diskriminering inom social- och hälsovården. Undersökningen är en del av verkställandet av uppföljningssystemet om diskriminering. Undersökningen publiceras i början av 2014.

Människorättsförbundet genomför projektet Yhteistyö voimavaraksi (ung. Samarbete som resurs, 2012–2014) med bidrag från Penningautomatföreningen (Paf). Målet med projektet är att motverka diskriminering av romer i samarbete med de romska organisationerna. Det erbjuder den romska gemenskapen utbildning i grundläggande rättigheter och mänskliga rättigheter, identifiering av olika former av diskriminering och effekterna av utslagning. Projektet har en jourtelefon som ger handledning och råd till romer i diskrimineringsfrågor. Även Suomen romanifoorumi (Finitiko Romano Forum) erbjuder mångsidig utbildning till de romska organisationerna i Finland.

Helsingfors stads ungdomscentral har 2013 börjat göra upp en verksamhetsplan för arbete med romska ungdomar. Utgående från den utvecklas konkreta åtgärder för att stärka unga romers möjlighet att påverka och för att unga ska få vara delaktiga när verksamheten planeras. Målet är att utveckla all verksamhet på ungdomscentralen så att den är bra och trygg ur romska ungas synvinkel. Unga romer skulle behöva riktad information om utbildningsmöjligheter och stöd för sysselsättning. Man skulle vilja utveckla ett samarbete med Vanda stad eftersom unga romer redan nu använder tjänster över kommungränserna.

Den socialvetenskapliga institutionen vid Åbo universitet har sedan 2002 ordnat föreläsningsserien Romanit – etnisenä vähemmistönä Euroopassa (Romerna – en etnisk minoritet i Europa). Syftet med föreläsningarna är att ge studerande en bred allmän bild av romska frågor i Finland och Europa samt erbjuda djupare kunskap om vissa specialfrågor som de själva väljer. Under studieperioden behandlar man utmaningar som rör romernas ställning och likabehandling, historia och nuläget i Finland och Europa. Föreläsningsserien skickas till sex universitet som webbföreläsningar.

4.1.6. Romska språket och kulturen

Ett tvärvetenskapligt forskningsprojekt som kartlägger romernas historia har i programmet för romsk politik ansetts vara en viktig del av genomförandet av romernas kulturella rättigheter och likabehandling. Resultatet av projektet blev en bok om Finlands romers historia som gavs ut den 24 oktober 2012. Ett särskilt mål var att hitta romernas egna perspektiv på sin historia. Projektet finansierades av undervisnings- och kulturministeriet och genomfördes av Finska Litteratursällskapet i samarbete med den riksomfattande delegationen för romska ärenden. Undervisnings- och kulturministeriet belönade forskarna som deltog i projektet med informationsspridningens statspris den 24 september 2013.

För att återuppliva det hotade romska språket beviljar Utbildningsstyrelsen statsunderstöd för språkbon. Åren 2012–2013 verkade sammanlagt 13 språkbon för romani på olika orter i Finland. Syftet med verksamheten är att förebygga att det romska språket försvinner i Finland, att stödja bevarandet och utvecklingen av romernas språk, kultur och identitet samt öka antalet personer i alla åldrar som talar romani runt om i Finland. Bidraget har riktats till kommuner och organisationer. Verksamheten med språkbon är en av åtgärderna i programmet för romsk politik. President Tarja Halonen är verksamhetens beskyddare.

Romska språket och kulturen undervisas och forskas i på högskolenivå vid Helsingfors universitet. Undervisningen inleddes på prov 2009 och sedan den 1 augusti 2012 har det varit ett valfritt biämne. Sedan 2013 har man även kunnat ansöka om rätt till fristående studier i romani och romsk kultur. Sedan höstterminen 2013 har man även kunnat avlägga grundstudierna vid öppna universitetet. Undervisning och forskning i romani och romsk kultur är ett riksomfattande specialuppdrag för Helsingfors universitet.

Grundstudierna i romani och romsk kultur har årligen lockat cirka 15 studerande. Inlärmingsmiljön utgår från forskning och är internationell: undervisningen har getts på finska och engelska. Under läsåret 2012–2013 har fyra studerande inlett fortsatta studier i ämnet (huvudämnen finska språket, allmän språkvetenskap och social- och kulturanthropologi). Dessutom har en doktorsavhandling inom social- och kulturanthropologi påbörjats. De aktuella tyngdpunkterna i undervisningen och forskningen är strukturen i romani i Finland och övriga nordliga dialekter i Östersjöområdet och dialektologi samt det romska språkets historiska utveckling. Helsingfors universitet har världens bästa sakkunskap inom de

nordliga dialekterna i Östersjöområdet. Undervisnings- och forskningspersonalen i ämnet har mycket god tvärvetenskaplig sakkunskap i de centrala romanidialekterna, i balkanistik samt i olika romska gruppers historia och kulturella identitet.

Helsingfors är ett av de få europeiska universiteten som har romani och romsk kultur som undervisningsämne. Vissa universitets läroämnen i romologi är tvärvetenskapliga fackområden med sparsamt med språk- och kulturstudier. Vid Helsingfors universitet håller ett centrum med bra internationella nätverk inom romsk forskning på att bildas som är betydande och attraktivt och som representerar spetsen inom forskning och som vetenskaplig fortbildare i Europa. Universitetet försöker locka studerande som vill fortsätta sina studier och post doc-forskare i Europa som arbetar med dialektologi och projekt som granskar kulturidentitet, språk och autenticitet.

År 2012 genomförde och publicerade människorättsförbundet en utredning som finansierades av undervisnings- och kulturministeriet om romernas delaktighet och deltagande i kulturverksamheten i Finland. Det gjordes en omfattande enkät för utredningen genom vilken man kartlade hur över 15-åriga romer som bor i Finland använder kulturtjänster. Samtidigt gav enkäten information om romernas egna önsknings och behov när det gäller utvecklingen av kulturtjänsterna.

Undervisnings- och kulturministeriet har fortsatt med verksamheten i de romska organisationerna och med att stödja medborgarverksamhet som rör romerna inom konst och kultur samt genom anslag till ungdomsarbetet försökt stärka romerna som aktiva medborgare och deras likvärdighet. Undervisnings- och kulturministeriet och Utbildningsstyrelsen stöder bevarandet och utvecklingen av romani genom att bevilja anslag till språkbon samt till undervisningen i romani som modersmål i den grundläggande undervisningen och i gymnasiet.

Helsingfors universitets almanackskontor har godkänt att romernas nationaldag den 8 april införs i kalendern. Nationaldagen finns med i kalendrarna från och med 2014.

4.1.7 De romska kvinnorna

Projektet Naisten vuoro

Projektet Naisten vuoro (Kvinnornas tur) koordineras av Romano Missio och är ett utvecklingsprojekt för rehabilitering av kvinnliga romska fångar som genomfördes åren 2010–2013. Syftet med projektet var att skapa en verksamhetsmodell som kunde motverka de kvinnliga romska fångarnas återfallsbrottlighet och ta tag i deras utslagningspiral. Under projektet utredde man kvinnliga romska fångars allmänna livssituation och kartlade rehabiliteringsbehoven. Det andra syftet var att öka kunskapen om den romska kulturen bland brottspåföljsbranschens personal och den romska gemenskapens kunskap om praxisen vid brottspåföljder. Det tredje syftet var att skapa ett nätverk av kontaktpersoner för kvinnliga romska fångar som kunde stödja dem när de frigges.

Projektets slutrapport var en utredning om kvinnliga romska fångars situation. För utredningen intervjuade man kvinnliga romska fångar runt om i Finland. Man tog bland annat upp deras erfarenheter av fängelset, deras livssituation och servicebehov. Materialet samlades in hösten 2011 och sommaren 2013 i fängelserna i Vånå, Tavastehus och Laukas. Resultaten visade att kvinnornas problem i synnerhet var hemlöshet. När man stöder kvinnliga romska fångar bör man särskilt uppmärksamma att hjälpen är tillgänglig, att man bygger upp ett förtroende och att man förstår de romska kvinnornas liv. Ett genomgående tema i materialet var generationsöverskridande: nästan alla kvinnor hade släktingar i sin närmaste krets som suttit i fängelse och för en del var den kriminella livsstilen något de lärt sig från närstående. De romska kvinnorna upplevde sin fängelsetid som ett ställe där de stannade upp och fick fundera på inriktningen på livet. Utgående från svaren kan man även konstatera att man särskilt på slutna anstalter borde fästa uppmärksamhet vid att motverka vardagsrasism. Utgående från utredningen verkar inte de kvinnliga romska fångarnas problem vara speciella. När man stöder kvinnliga romska fångar bör man dock särskilt uppmärksamma att hjälpen är tillgänglig, att man bygger upp ett förtroende och att man förstår de romska kvinnornas liv.

Utredning om familjevåld och våld i nära relationer bland romska kvinnor

År 2013 inleddes en utredning på den romska gemenskapens initiativ om det familjevåld och våld i nära relationer som romska kvinnor mött (SHM rapporter och promemorior 2013:33). Den genomfördes som en del av det nationella programmet för att minska våld mot kvinnor 2010–2015. Undersökningen genomfördes med finansiering från social- och hälsovårdsministeriet. Till undersökningens styrgrupp hörde sakkunniga både på romsk kultur och de romska kvinnornas förhållanden och på familjevåld och våld i nära relationer.

Det centrala syftet med undersökningen var att kartlägga särdragen i det familjevåld och det våld i nära relationer som romska kvinnor har upplevt och ge utvecklingsrekommendationer till stödtjänsterna för att förebygga våld och för vården av påföljderna. Materialet i undersökningen bestod av intervjuer med romska kvinnor samt sakkunniga inom familjevåld och våld i nära relationer. Som material utnyttjades även resultaten från en elektronisk enkät som hade skickats till mödra- och skyddshem.

Enligt undersökningen finns det ofta många hinder för romska kvinnor att söka hjälp. Dessa känner man inte igen om man inte känner till särdragen i den romska kulturen. I undersökningen rekommenderar man att personalen på skyddshemmen ska få mer information om den romska kulturen och att romska kvinnor ska få information om de stödtjänster som finns. Utgående från materialet identifierades även ett behov av att öka servicen som riktar sig till barn i samband med familjevåldssituationer. Enligt undersökningen är familjevåld och våld i nära relationer ännu mer dolt i den romska gemenskapen än bland majoritetsbefolkningen. Romska kvinnor kan ofta inte söka hjälp av sin släkt utan att utsätta andra för fara. Det gör utomstående hjälp såsom skyddshem ännu viktigare.

Undersökningen visar att skyddshemstjänster är viktiga för romska kvinnor. De som hade använt sig av tjänsterna upplevde att de var bra. Att få tillgång till tjänsterna upplevdes dock problematiskt. För att förbättra situationen föreslår forskarna bland annat att romska kvinnors kunskaper om sina rättigheter och de anställdas kunskaper om den romska kulturen ska förbättras. För undersökningen intervjuades 17 romska kvinnor som utsatts för våld i parrelationer och 17 sakkunniga som arbetar i branschen.

Internationell konferens för romska kvinnor

Delegationen för romska ärenden, delegationen för jämställdhetsärenden, Europarådet och Hanaholmens kulturcentrum för Sverige och Finland ordnade den fjärde internationella konferensen för romska kvinnor i Esbo den 16–17 september 2013. Nästan 200 personer deltog. Omkring 100 av dem var romska kvinnor från 36 olika länder. I konferensen deltog även exempelvis EU, Europarådets organ och observatörer från OSSE. Internationella medborgarorganisationer såsom European Women's Lobby och Amnesty International deltog också som observatörer på konferensen.

Målet med konferensen var att främja den interna nätverksbildningen mellan romska organisationer och samarbetet med andra jämställdhetsorganisationer och kvinnoorganisationer. Dessutom strävade man efter att skapa en grund för en strategi för romska kvinnor i Europa. Arbetet med konferensen genomfördes i tre arbetsgrupper som arbetade med romska kvinnors utbildning, främjande av jämställdhet och rättigheter samt aktivt medborgarskap och politiskt inflytande.

Arbetsgruppernas diskussioner, landsrapporter som gjorts upp i förväg och FN:s rekommendationer om romska kvinnor utgjorde grunden för konferensens slutdokument. Slutdokumentet omfattar rekommendationer för att öka romska kvinnors delaktighet (Helsinki Recommendations for Roma Women Inclusion). På konferensen utsågs även en initiativgrupp för romska kvinnoaktivister i Europa (Initiative Group of Roma Women Activists). Syftet med initiativgruppen är att förmedla information om konferensens innehåll till internationella organisationer, medborgarorganisationer och romer. Gruppen koordinerar även kontakten mellan konferensens deltagare.

I Finland samlade delegationen för romska ärenden och delegationen för jämställdhetsärenden ihop en beredningsgrupp som hjälpte till med förberedelserna inför konferensen. Arbetsgruppens medlemmar bestod bland andra av representanter från de regionala delegationerna för romska ärenden, romska organisationer, jämställdhetsorganisationer, de politiska partiernas kvinnoorganisationer, jämställdhetsombudsmannen, människorättsorganisationer, utrikesministeriet och Helsingfors universitet. Bered-

ningsgruppen skapade en grund för nätverket för att främja jämställdhet för romska kvinnor och det är meningen att verksamheten ska fortsätta. I framtiden kunde nätverket till exempel ta initiativ, ordna tillställningar och verka för att främja romska kvinnors jämställdhet nationellt.

4.1.8 Unga romer

Regeringsperiodens barn- och ungdomspolitiska utvecklingsprogram 2012–2015 (LANUKE) innehåller mål enligt ungdomslagen för att förbättra tillväxt- och levnadsförhållandena för under 29-åringar. I programmet betonas likabehandling som ett strategiskt mål och betydelsen av positiv särbehandling i målgrupper där det är vanligt med flerfaldig diskriminering. Verkställandet av programmet för romsk politik länkas också till genomförandet av LANUKE, i synnerhet för den verksamhet som strävar till att främja romernas utbildningsnivå, sysselsättning, lösa bostadsproblem och göra romska barn, unga och familjer delaktiga.

Barnombudsmannens publikation ”Tietoa ihmisoikeuksista lapsille ja nuorille. Toteutuvatko sinun oikeutesi?” (2013) (Information on mänskliga rättigheter för barn och unga. Förverkligas dina rättigheter?) tar upp diskrimineringen mot romska barn. I publikationen rekommenderar barnombudsmannen att lärarstuderande ska få information om de romska och samiska minoriteterna samt invandrarminoriteterna och om undervisning av barn med funktionshinder. I verksamhetsplanen för barnombudsmannens byrå för 2013 konstaterar man att ombudsmannen hjälper romska barns och ungas röst att bli hörd i samhället. Ombudsmannen samarbetar med inrikesministeriets projekt Likabehandling. Barnombudsmannens byrå har också producerat en broschyr om de rättigheter barn som talar romani har.

Vid delegationen för romska ärendens sammarmöte (10 juni 2013) var temat romska ungas möjligheter att vara delaktiga och påverka, i synnerhet inom kulturen. Till mötet hade man till exempel bjudit in unga romer som är intresserade av scenkonst och musik. De unga framhävde romernas konstnärliga förmåga: många skulle ha mycket att ge till exempel på scenen, inom musiken och andra konstformer. Unga romer borde uppmuntras att söka sig till utbildningar som utvecklar de konstnärliga förmågorna. Musikinstituten har till exempel ett täckande nätverk, men de unga söker sig inte nödvändigtvis till undervisningen. På mötet konstaterade man även att de ungas självkänsla utvecklas på ett positivt sätt om de deltar i hobbyverksamhet som motsvarar deras egna intressen.

Ett bra sätt att stödja unga romers delaktighet är bland annat att ordna kvällar för dem. I Uleåborg och Rovaniemi har man sedan hösten 2013 ordnat idékvällar riktade till romska ungdomar. Syftet med kvällarna är att ge de unga information både om utbildning och arbete och tips på allmän livshandling. Man har bland annat informerat om läroavtal och ungdomsgarantin på kvällarna.

Stiftelsen för kriminalvårdens främjande genomför projektet Jenginuorten rikoksentorjuntahanke (2012–2016) (Projekt om motarbetandet av brott bland gängungdomar) med finansiering från Penningautomatföreningen. Projektets syfte är att bygga upp en modell för förebyggande och uppsökande arbete för att nå kriminella ungdomar. Det riktar sig även till unga familjer. Gemensamt för de unga är att de har varit utslagna under lång tid, och oftast har det börjat tidigt. Grupperna är mångkulturella och bland dem finns även unga som tillhör majoritetsbefolkningen. Unga romer och somalier är specialmålgruppen. Med hjälp av erfarenhetsexperten utbildas organisationer och barnskyddet samt de som arbetar inom social- och ungdomsväsendet.

4.1.9 Internationell romsk politik

I november 2011 godkändes Finlands mål för en europeisk politik avseende romerna – en handbok om Finlands målsättningar för att främja den europeiska politiken avseende romer (UM arbetsgruppsrapport 24 mars 2011, på finska och engelska) som en del av genomförandet av programmet för romsk politik. I handboken ingår EU:s tio grundprinciper för främjande av romernas delaktighet. Principerna i

handboken har anpassats till finländska förhållanden. Handboken ger instruktioner om Finlands internationella verksamhet för att säkerställa romernas rättigheter.

Principerna är inte nya på något sätt: Finland har en lång tradition av växelverkan och samarbetsstrukturer som stärker romernas delaktighet och som representeras av de riksomfattande och regionala delegationerna för romska ärenden. Förslagsdelen till utveckling av EU:s romska politik innehåller bland annat förslag på hur unionens finansiella instrument, främst strukturfonderna, kunde utnyttjas bättre till romernas fördel.

Människorätsstrategin inom Finlands utrikesförvaltning publicerades i juni 2013. Det genomgående målet i den är att avskaffa diskrimineringen samt öka öppenheten och delaktigheten. I sin internationella verksamhet stöder Finland romernas delaktighet i beslut och processer som rör dem och stöder uppgörandet av en övergripande romsk politik i Europa.

Verksamhetsprogrammet för människorättspolitiken inom Finlands utrikesförvaltning åren 2013–2015 fastställer konkreta mål utgående från riktlinjerna i strategin, där kvinnors och flickors rättigheter har lyfts fram som ett viktigt projekt. För dem som diskrimineras och är i en utsatt position har man fäst särskild uppmärksamhet vid flerfaldig diskriminering. Romska kvinnor möter ofta flerfaldig diskriminering och man fäster uppmärksamhet vid att avskaffa den. Finland deltar i ett internationellt samarbete för att utveckla romernas ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter både på Europnivå (EU, ER, OSSE) och mer internationellt.

I Finlands regerings periodiska rapportering om verkställandet av de internationella människorättsavtalen utreder man i tillämpliga delar genomförandet av programmet för romsk politik. Slutsatserna och tillhörande rekommendationer från kontrollorganen som övervakat avtalen beaktas i verkställandet av programmet för romsk politik.

Myndigheterna i Norge, Sverige och Finland ordnade tillsammans en nordisk konferens om romer i Oslo den 15–16 april 2013. Centrala teman var romernas historia, särskilt under andra världskriget, romernas framtid och förbättring av samarbete och förtroende mellan den romska befolkningen och myndigheterna. Finland framhöll att man fortsätter med Sveriges initiativ och har som mål att ordna ett nordiskt rundabordsmöte om romska ärenden i Finland nästa år.

Romska frågor har varit en av de saker Finland prioriterat i Europarådet. Finland deltar i arbetet i Europarådets kommitté med experter på romska frågor (CAHROM). Till expertkommittén hör alla medlemsländer i Europarådet där det finns romer. Dessutom har kommittén observationsmedlemmar från andra internationella organisationer (ER, OSSE, Världsbanken och UNDP), medborgarorganisationer och Holy See (Heliga stolen). Kommitténs uppgift är att förbereda beslut och som rör romska ärenden och rekommendationer till Europarådets ministerkommitté. Expertkommittén följer med utvecklingen av romska ärenden i Europa och ger expertinformation till ministerkommittén. Den förbereder också rekommendationer åt medlemsstaternas regeringar och Europarådets organ. Kommitténs möten har ordnats enligt följande: 30–31 mars 2011 i Strasbourg, 22–25 november 2011 i Istanbul, 22–25 maj 2012 i Skopje och Ohrid, 28–30 november 2012 i Strasbourg, 14–16 maj 2013 i Strasbourg och 28–31 oktober 2013 i Rom.

Det har tillsatts tematiska arbetsgrupper till CAHROM:s verksamhetsmetoder. Tematiska arbetsgrupper ordnas på expertkommitténs förslag på teman så att ett land är arrangör och 4–6 andra länder deltar. Finland har varit arrangör (24–26 oktober 2012) i en arbetsgrupp om romska flickors avbrutna studier och fortsatta studier samt som deltagande land. Dessutom har Finland deltagit i en arbetsgrupp som ordnades i Moldavien (21–23 mars 2012) om den centrala, regionala och lokala förvaltningens roll i verkställandet av de nationella strategierna avseende romer. Det görs upp konkreta rekommendationer utgående från de tematiska arbetsgrupperna om olika utbildningar. Finland (Utbildningsstyrelsen) fungerar som ordförandeland i beredningsgruppen.

Europeiska forumet för romer och resande (European Roma and Travellers Forum, ERTF) fick sin början på Finlands initiativ år 2001. Finland har under tidigare år gett allmänt stöd till ERTF som verkar i anslutning till Europarådet. Finland har stöttat kontakten mellan de romska organisationerna i

ERTF:s stadgeändringsprocess samt i diskussionen mellan ERTF och Europarådet för att utveckla samarbetet.

Under åren 2010–2013 har Finland stöttat romernas rättigheter och program som stöder deras ställning genom frivillig finansiering till Europarådet. Finland har finansierat ett program vars syfte har varit att främja verkställandet av Europarådets rekommendationer om stöd till romer och resande. Målet har varit att öka romernas kännedom om sina rättigheter och rättssäkerhet samt att stödja Dostakampanjen som är inriktad på avskaffning av negativa attityder och intolerans. Finland har också finansierat projekt som stöttat romska kvinnors och barns rättigheter och ställning. Dessutom stödde Finland 2011 arbetet för Europarådets människorättsombudsman med en rapport om den romska befolkningens situation i Europa (Human Rights of Roma and Travellers in Europe).

I OSSE har Finland aktivt stöttat beslut som har som mål att stärka romernas rättigheter. Finland har stöttat verksamheten i OSSE:s kontor Office for Democratic Institutions and Human Rights/Contact Point for Roma and Sinti (ODIHR/CPRS). OSSE-området sträcker sig utanför EU:s och Europarådets medlemsländer till ett geografiskt område där det bor stora mängder romer och där det har varit möjligt att diskutera romska ärenden med exempelvis USA och Kanada. OSSE-verksamheternas styrka är bland annat att det är den enda organisationen som är koncentrerad på säkerhet och konflikthantering. Dessutom kan OSSE vara den enda organisation mellan regeringarna som aktivt arbetar för romer som bor i tidigare krigszoner och ofta saknar land. OSSE ordnar årligen ett sidoevenemang för medborgarorganisationer i samband med uppföljningsmötet Den mänskliga dimensionen. Medborgarorganisationerna har möjlighet att delta och framföra sina egna synpunkter på mötet mellan regeringarna. ODIHR/CPRS –kontoret följer upp och främjar romernas politiska deltagande i medlemsländerna. Finland deltog i uppföljningsmötet Den mänskliga dimensionen den 6–7 november 2013 i Wien.

Finland har finansierat OSSE-ODIHR:s projekt Best Practices for Roma Integration/BPRI som riktar sig till unga romer och vars mål har varit att öka färdigheterna hos utbildade unga romer att arbeta inom offentlig förvaltning.

Delegationen för romska ärenden, delegationen för jämställdhetsärenden, Europarådet och Hana-holmens kulturcentrum för Sverige och Finland ordnade tillsammans den fjärde internationella konferensen för romska kvinnor den 16–17 september 2013 (se punkt 4.1.7). Finland följer med arbetet efter konferensen och deltar i verksamheten som en initiativgrupp för romska kvinnor som bildades under konferensen driver. Finland har också stöttat konferensarrangemangen ekonomiskt genom frivillig finansiering till Europarådet.

År 2013 finansierade Finland en nationell expert på romska ärenden i verksamhetsenheten mot diskriminering i EU-kommissionens generaldirektorat för rättsliga frågor. Utrikesministeriet har utsett en ämbetsman som ansvarar för internationella romska ärenden samt sin representant i delegationen för romska ärenden och i styr- och uppföljningsgruppen för programmet för romsk politik.

4.2 REGIONAL NIVÅ

Temat för delegationerna för romska ärendens samrådsdagar den 23–24 oktober 2012 var att främja romska ärenden på regional och lokal nivå och stärka unga romers deltagande och delaktighet. Inledningsanförandena handlade om hur verkställandet av programmet för romsk politik fortskrider, om stärkandet av regionala och lokala myndigheters roll i verkställandet av programmet samt om att ta programmet till kommunnivå. Temat för förhandlingsdagarna som hölls den 17–18 oktober 2013 var aktivt medborgarskap och romerna i kommunerna. Under dagarna hölls inledningsanföranden om romska ärenden på regional nivå, kommunernas åtgärder för att verkställa programmet om romsk politik och mer allmänt om romska ärenden i kommunerna. Arbetsminister Lauri Ihalainens inledningsanförande om ungdomsgarantin väckte diskussion om garantins betydelse för unga romer. Ihalainen konstaterade att ungdomsgarantin omfattar skraddarsyddna åtgärder för unga romer. Utgångspunkten är att åtgärderna gäller alla unga. Romska ungdomar borde informeras aktivare om de möjligheter ungdomsgarantin ger.

Det finns en regional delegation för romska ärenden i varje verksamhetsområde för regionalförvaltningsverken, utom i landskapet Åland, för att främja den romska befolkningens möjligheter att delta och för att främja levnadsförhållandena. Delegationens uppgift är att i tillämpliga delar sköta de uppgifter som nämns i 2 § punkt 1–4 i förordningen 1091/2003. Enligt 2 § i förordningen (1091/2003) har den riksomfattande delegationen för romska ärenden till uppgift att i syfte att främja jämlikheten följa hur den romska befolkningens möjligheter till samhälleligt deltagande och levnadsförhållanden utvecklas samt att i dessa frågor avge utlåtanden till myndigheterna, ta initiativ och göra framställningar i syfte att förbättra den romska befolkningens levnadsförhållanden i ekonomiskt, utbildningsmässigt, socialt och kulturellt hänseende samt i syfte att främja sysselsättningen bland den romska befolkningen, motarbeta diskriminering av den romska befolkningen och främja stärkandet av romanispråket och den romska kulturen. Enligt förordningen 1350/2009 tillsätts en regional delegation för verksamhetsområdena för regionförvaltningsverken i Södra Finland, Sydvästra Finland, Östra Finland och Norra Finland.

De regionala delegationernas verksamhet bygger på att stödja de lokala romska arbetsgrupperna. Delegationerna kan även stödja och uppmuntra bildandet av nya lokala arbetsgrupper. Det är viktigt att förbinda de lokala arbetsgrupperna att vara aktiva. En aktiv lokal arbetsgrupp stöder å sin sida den regionala delegationens verksamhet.

Ett annat tema som har betonats i delegationernas verksamhet är regional information och informationsstyrning. Delegationerna har aktivt fört fram programmet för romsk politik i olika sammanhang. Till exempel vid diskussionsmöten om Kaste-projekten har de regionala delegationernas planerare uppmärksammat programmet. Planerarna har även presenterat programmet för de romska organisationerna och fört fram det i samband med olika evenemang för att höra den romska befolkningen. I Östra Finland har man till exempel informerat om programmet för romsk politik genom läger som ordnats för romer. I dessa sammanhang har planerarna berättat närmare om programmets innehåll.

Informationen om programmet för romsk politik är ändå bara ett första steg mot att uppnå målen i det. I fortsättningen borde man fästa uppmärksamhet vid hur kommunerna kan förbindas till att verkställa programmet. Planerarna i de regionala delegationerna för romska ärenden kan erbjuda kommunerna information och hjälp när åtgärder planeras. Delegationerna har förutom att informera även ordnat exempelvis regionala och lokala diskussionsmöten.

De regionala delegationerna upplever att det är en utmaning att få till ett samarbete med olika sektorer i kommunerna. Samarbete inom en kommunal sektor utgör inte nödvändigtvis en grund för samarbete med en annan sektor. Vid sidan om nätverksbildning borde man arbeta för att upprätthålla de kontakter som uppstått och ha kontinuerlig kontakt. I kommunerna kunde en viss ämbetsman få ansvaret för romska ärenden. Det skulle göra kontakten tydligare för de regionala delegationerna. Det skulle också minska kommunernas villrådighet om vem som har ansvaret för romska ärenden och romsk politik i kommunerna. Andra utmaningar som delegationernas verksamhet ställs inför är knappa tidsresurser och enskilda utmanande fall.

Man har lagt märke till att det är bra att ordna lokala och regionala diskussionstillfällen. Sådana har till exempel ordnats i Idensalmi, S:t Michel, Joensuu, Kitee, Leppävirta och Varkaus. I Sydvästra Finland har man också ordnat motsvarande tillställningar i samarbete med lokala romska arbetsgrupper. Den regionala delegationen för romska frågor i Östra Finland ordnade en gemensam samrådsdag för de lokala romska arbetsgrupperna hösten 2011. Ämnet för var samrådsdagen var god praxis i arbetet med romer.

I Östra Finland har man även skickat brev till kommunerna med information om småbarnsfostran för romska barn. I Norra Finland har man skickat material till rådgivningarna med handböcker riktade till romska föräldrar. Där har man även ordnat infotillfällen om den romska kulturen.

4.3 LOKAL NIVÅ

Styr- och uppföljningsgruppen för verkställandet av programmet för romsk politik hörde kommunerna den 11 oktober 2013 i Helsingfors. Kommunerna har en nyckelroll i verkställandet av målen i programmet för romsk politik på sina egna områden. Syftet med diskussionsmötet var att samla in kommunernas åsikter om hur programmet syns i kommunerna och hur man skulle kunna hjälpa verksamheten i kommunen med att verkställa det. En inbjudan till hörandet skickades ut till de 16 kommuner som redan tidigare hade hörts i samband med att programmet för romsk politik bereddes. Elva kommuner deltog i tillställningen. Kommunen ombads förbereda ett inlägg med hjälp av följande frågor:

- vilken betydelse har programmet för romsk politik (ROMPO) haft i er kommun? (Har exempelvis beslutsfattarna informerats om det?)
- hur samarbetar ni i romska ärenden i er kommun (samarbete mellan romska organisationer och olika förvaltningar)?
- vilka sektorspecifika åtgärder relaterade till ROMPO håller ni på att inleda eller pågår?
- vilken god praxis vill ni nämna?

De som deltog i hörandet av kommunerna betonade att kommunens tjänster byggs upp så att de passar alla invånare. Särdragen i den romska kulturen beaktas vid behov. Imatra har till exempel producerat broschyrer riktade till romska familjer som handlar om småbarnsfostran samt förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen. Broschyerna delas ut på rådgivningar, daghem och skolor. Familjerna har varit positiva till broschyrerna.

I många kommuner har man utnyttjat finansieringen från Utbildningsstyrelsen och genomfört projekt som främjar romska elevers skolgång. Det har medfört betydande förbättringar i de romska elevernas skolgång och i familjernas välbefinnande även utanför skolan. Jyväskylä nämnde att det är bra med skolgångsbiträden med romsk bakgrund som åker runt i olika skolor.

Programmet för romsk politik utgör en grund för kommunens verksamhet för romer. Den utvecklingsplan för arbetet med romer som Åbo stad gjorde upp 2005 (arbetsgruppsrapport) har också visat sig vara bra. Denna plan påminner om programmet för romsk politik. I arbetsgruppens rapport kartlade man de tjänster romerna använder och presenterade utvecklingsförslag. Utvecklingsplanen för arbetet med romer beaktas också i stadens övriga programarbete.

I Vanda genomförde man under 2013 en enkät riktad till stadens anställda och ledare. Syftet med enkäten var att kartlägga hur stadens tjänster når den romska befolkningen. Enligt de preliminära resultaten behövs fler specialtjänster åt romer i sysselsättningstjänsterna och i skolorna behöver romska elever stödverksamhet. I småbarnsfostran märkte man att många romska barn har svaga motoriska färdigheter. Enkäten har visat sig vara ett fungerande sätt att samla in data. I fortsättningen är det meningen att enkäten ska utvidgas till alla kommuner i Södra Finland och eventuellt även till andra kommuner.

Många kommuner samarbetar med lokala romska arbetsgrupper, romska organisationer och den regionala delegationen. Aktiva lokala romska arbetsgrupper har ökat kännedomen om romska ärenden. Vid diskussionsmötet föreslog man att de lokala romska arbetsgrupperna kunde samlas årligen för att utbyta goda erfarenheter. Dessutom föreslog man att olika ministerier också skulle bjudas in till kommunernas diskussionsmöten. Då skulle kommunerna få mer information om hur romska ärenden sköts på ministernivå.

Trots att det redan finns god praxis är det mycket kvar att göra. I kommunernas social- och hälsovårdstjänster har man till exempel inte tagit särskild hänsyn till romerna. Många kommuner har brist på lärare som talar romani. Arbets- och näringspolitiken står fortfarande också inför stora utmaningar. När kommunerna hördes lyfte man även fram romernas bostadssituation och problemen i samband med det. Grannskapsmedlarna som verkar i Jyväskylä har visat sig vara ett bra sätt att lösa problem som har att göra med romernas boende.

Av många kommuners inlägg framgick det att man inte visste vem som ansvarar för romska ärenden och verkställandet av programmet för romsk politik i kommunen. Under mötet konstaterade man att de romska ärendena ännu inte har blivit en del av kommunernas verksamhet. Ofta beror hanteringen av de romska ärendena på hur aktiva enskilda ämbetsmän är. I fortsättningen borde man beakta hur olika

aktörer kan förbindas till att främja genomförandet av programmet för romsk politik på lång sikt. Ett förslag till en konkret lösning för att göra vissa grupper ansvariga för romska ärenden var att varje kommun skulle utse en ämbetsman som skulle ansvara för dem.

Under diskussionsmötet tog man också upp kommunernas knappa ekonomiska resurser som ett hinder för verkställandet av programmet för romsk politik. Kommunerna uppmanades ansöka om finansiering från exempelvis Kaste. Man konstaterade även att man trots knappa resurser kan uppnå resultat om man har samarbetsvilja och samarbetsförmåga i kommunerna.

4.4 MEDBORGARORGANISATIONERNAS SYNPUNKTER

Styr- och uppföljningsgruppen för verkställandet av programmet för romsk politik hörde de romska organisationerna den 17 maj 2013 i Helsingfors. Syftet med diskussionsmötet var att få information om organisationernas verksamhet och samla in deras synpunkter på programmet med hjälp av följande frågor:

1) Beskrivning av verksamheten

- Beskrivning av er verksamhetsidé och nyttan för den romska befolkningen
- Er verksamhet på sista tiden (t.ex. möten, tillställningar, publikationer, genomförda projekt)
- Vad skulle ni vilja göra i framtiden?

2) Utmaningar för verksamheten

- Vilka resurser har ni just nu? (t.ex. finansiering, personal, information)?
- Hur kunde staten/kommunen/annan officiell organisation stärka verksamheten i er organisation (t.ex. finansiering, förvaltning, utbildningsbehov, behov av information, stöd i kommunikationen)?

3) Programmet för romsk politik (ROMPO)

- Hur märks programmet i er verksamhet?
- Vilka åtgärder i ROMPO som rör organisationer borde prioriteras?
- Har er organisation haft någon nytta av ROMPO? Vilken slags nytta?

Följande åtta romska organisationer var närvarande: Elämä ja Valo ry, Etelä-Karjalan romanit ry, Lahden romanit ry, Pohjois-Suomen romanit ry, Romano Missio ry, Savonlinnan seudun romanit ry, Finlands romaniförening ry och Turun seudun romanit ry. Suomen romanifoorumi lämnade ett skriftligt utlåtande. Medlemmar ur uppföljningsgruppen för programmet för romsk politik deltog också i diskussionsmötet.

Syftet var att samla in de romska organisationernas synpunkter på hur programmet för romsk politik ser ut för dem och hur man kunde utnyttja deras kunskaper och färdigheter i programmet. Utgångspunkten är att den romska befolkningen via sina organisationer får möjlighet att påverka och delta i verkställandet och uppföljningen av programmet. Under mötet hörde man organisationernas synpunkter på sin verksamhet och framtidsplaner, verksamhetens utmaningar och resurser samt tyngdpunkter i och nyttor med programmet för romsk politik.

Verksamheten i de organisationer som deltog i diskussionsmötet är fokuserad på socialt och andligt arbete samt stimulerande fritidsaktiviteter. Tematiskt sett låg tyngdpunkten på barn-, åldrings- och familjearbete samt upprätthållandet av det romska språket och kulturen. De genomgående sättet i organisationernas verksamhet är att förebygga utslagning, stödja utbildning och sysselsättning samt stimulerande fritidsaktiviteter.

Verksamheten får i huvudsak sin finansiering via Paf:s projekt- och allmänna finansiering, Närings-, trafik- och miljöcentralernas finansiering och Utbildningsstyrelsens statsunderstöd. En del organisationer får även finansiering från kommuner eller genom partnerskapsavtal. Det fanns även exempel på organisationer som skaffar finansiering själva. Organisationerna upplevde att de ekonomiska resurserna och personalresurserna var underdimensionerade i förhållande till omfattningen på den byråkrati som omger organisationsbidragen. En stor del av verksamheten bygger på frivilligarbete. Organisationerna uppmanades utnyttja programmet för romsk politik, exempelvis i bidragsansökningar.

Organisationerna har en gemensam syn på prioriteringarna i programmet för romsk politik: barn- och ungdomsarbete, stöd till familjer, förebyggande av utslagning och delaktighet. Varje organisation genomför målen och åtgärderna i programmet för romsk politik i sin egen skala. Det framlades att det största hindret för att stärka verksamheten är bristen på finansiering. Organisationerna behöver mer finansiering och personalresurser så att de kan verkställa de åtgärder som rör dem på ett effektivt sätt. De borde också uppmuntras att samarbeta med kommunerna. Under diskussionsmötet bekräftade man att organisationerna förbinder sig att följa programmet för romsk politik och anser att målen och åtgärderna är ett steg i rätt riktning, även om de är svårtolkade. Man borde i synnerhet informera romska organisationer som inte känner till programmet för romsk politik ännu. Under mötet uttryckte organisationerna en önskan om ett gemensamt projekt organisationerna emellan för att genomföra programmet.

5 SLUTSATSER OCH UTVECKLINGSFÖRSLAG

5.1 FRAMGÅNGAR OCH FRAMTIDA UTMANINGAR FÖR PROGRAMMET FÖR ROMSK POLITIK

Programmet har lyckats med målet att sammanföra aktörer från statsförvaltningen, kommuner och romska organisationer runt samma bord. Den romska befolkningen stöder programmet och för det framåt genom sina egna inflytandekanaler. Diskussionsmötet med kommunerna och de nationella samrådsdagarna för romska ärenden visar att kommunerna är ivriga att genomföra programmet trots utmaningarna. Även om programmet för romsk politik inte har prioriterats på olika förvaltningsområden och trots att det inte har fått något verksamhetsanslag i statsbudgeten är det också skäl att beakta att programmet i sig inte är ifrågasatt. De betydande framsteg som skett inom utbildningssektorn är en följd av att Utbildningsstyrelsens ledning förbundit sig till att genomföra programmet på sitt eget förvaltningsområde. Dessutom är utbildning det enda område där kommunerna har fått en möjlighet att ansöka om statsunderstöd för att stödja de romska elevernas skolgång. I många europeiska stater får motsvarande program delvis omfattande kritik.

Programmet för romsk politik har förbättrat kunskaperna om och koordineringen av romska ärenden på nationell nivå. Det har dock varit en utmaning att verkställa programmet på lokal nivå. Kommunernas knappa resurser och osäkerhet om vem som ansvarar för genomförandet av programmet i kommunerna påverkar genomförandet negativt. Statsförvaltningen har begränsade möjligheter att hjälpa genomförandet av programmet på lokal nivå. Att höra kommunerna är ett bra sätt att sammanföra olika kommuner för att dela både god praxis och utvecklingsförslag. För genomförandet av programmet har det varit viktigt att kommunerna själva sporrat varandra. De har till exempel själva föreslagit att de ska ha årliga rikstäckande möten för att utbyta god praxis och rapportera om genomförda åtgärder åt varandra.

Diskussionsmötet med kommunerna, de nationella samrådsdagarna för romska ärenden och diskussionsmötet med organisationerna är ett tecken på att kommunikationen fungerar mellan romerna, statsförvaltningen och kommunerna. Att man har kunnat genomföra olika utredningar, även om svåra ämnen såsom familjevåld och våld i nära relationer, är ett tecken på att det finns förtroende mellan de olika aktörerna. Även Utbildningsstyrelsens utredning från 2011 visade att samarbetet mellan skolorna och de romska hemmen fungerar. Dessutom tyder den romska befolkningens aktiva deltagande i olika tillställningar på att det finns förtroende mellan aktörerna. Förtroliga förhållanden bygger för sin del upp Finlands praxis för att göra den romska befolkningen, ministerier och andra ansvariga instanser delaktiga i beslutsfattande som rör romerna. För denna rapport samlade man till exempel in information från olika ansvariga instanser och från den romska befolkningen bland annat genom att höra organisationerna.

Särskilda utmaningar kan identifieras i romernas sysselsättning och vuxenutbildning. Oron för unga romer har också tagits upp i många sammanhang. Exempelvis fäste man särskild uppmärksamhet vid sysselsättning och utbildning för unga romer vid delegationerna för romska ärendens samrådsdagar. Oron för att en del av de unga romerna blir utslagna är också aktuell. Dessutom tog man upp andra åldersgrupper, såsom romska åldringar och deras situation under förhandlingsdagarna. Just nu finns det inga undersökningar om ifall romer får eller söker sig till tjänster som motsvarar olika livssituationer och åldrar. Den romska befolkningen har dock inte själv tagit upp att det skulle finnas luckor i servicen, även om det naturligtvis finns ett behov av utveckling. Kunskapsmässiga, fördomsfulla och fysiska hinder samt bristen på samarbete mellan myndigheter kan försvåra romernas tillgång till tjänsterna. Å andra sidan möter den övriga befolkningen liknande hinder när de söker sig till tjänsterna.

I de föregående kapitlen tas exempel på god praxis i projekten upp. Projekten är ett bra sätt att få fler anställda till tjänsterna. I projekten kan också användningen av ekonomiska resurser identifieras noggrant och man kan bedöma förhållandet mellan de resurser som använts och de resultat man uppnått. Å andra sidan är projekten ofta lokala och kortvariga. Utmaningen är att få god praxis på lokal nivå att sprida sig till nationell nivå. En lösning kunde vara att nätverka mellan projekten och öka dialogen. Även ett nationellt projekt, till exempel finansierat av ESF, skulle medföra att god praxis spreds utanför den lokala nivån.

Projekten inom Equal-programmet (2004–2007) kan nämnas som bra exempel på utvecklingsarbete som har haft långvariga effekter. Orsakerna till att projekten lyckats har bland annat varit att projekten pågått förhållandevis länge, deras geografiska omfattning, samarbete mellan projekten och att romerna själva deltog i planeringen och genomförandet av projekten. Resultaten från Equal-projektens utvecklingsarbete har senare tillämpats för att stödja romers sysselsättning och vuxenutbildning. Dessutom fick de personer som deltog i projekten ett yrke och/eller en arbetsplats. Det vore viktigt att som en åtgärd i programmet för romsk politik genomföra en liknande nationell projekthelhet som skulle främja sysselsättningen.

De europeiska romernas situation har varit på agendan i många olika forum. För Finland är i synnerhet EU och Europarådet viktiga inflytandekanaler. I den arbetsgruppsrapport som utrikesministeriet gjort upp (UM arbetsgruppsrapport 24 mars 2011) konstaterar man att målet är att Finland aktivt ska påverka utformningen av en europeisk strategi avseende romer. Detta arbete sker genom att erbjuda modeller och erfarenheter om hur man främjar romernas delaktighet och likabehandling samtidigt som man lär sig om erfarenheter och god praxis från andra länder. Inflytandestrategin stöder Finlands representanter och andra aktörer (t.ex. medborgarorganisationer) i deras arbete.

Utrikesministeriets arbetsgruppsrapport omfattar en vision om en europeisk strategi avseende romer. Det skulle kunna vara en strategi för EU som skulle stödja och komplettera medlemsstaternas nationella strategier avseende romer och den verksamhet Europarådets och Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE) bedriver för en romsk politik. Finland kan påverka förverkligandet av visionen genom att aktivt och konsekvent föra fram sina synpunkter och erfarenheter om romska ärenden i internationella sammanhang och i bilaterala samarbeten.

5.2 FÖRNYANDE AV PROGRAMMET FÖR ROMSK POLITIK OCH UPPFÖLJNINGEN AV DET

För närvarande ingår 147 åtgärder i programmet för romsk politik. Att åtgärderna är så många är å ena sidan en styrka, eftersom det gör det möjligt att sätta upp konkreta mål. Å andra sidan har många av åtgärderna redan genomförts. Följaktligen är det inte ändamålsenligt att följa upp alla åtgärder i fortsättningen. Nuvarande åtgärder har heller inte prioriterats, vilket kan göra det svårare att få en uppfattning av helheten. Bifogat finns ett förslag på åtgärder som ska följas i fortsättningen. Särskilt viktiga åtgärder är skrivna med fet stil i förslaget. (Bilaga 4)

I Europa är trycket hårt på att få uppföljningsindikatorer och på att utveckla uppföljningen av programmen för romsk politik. Uppföljningen försvåras av att det saknas basuppgifter. Utan basuppgifter

är det svårt att säkerställa att det har skett en faktisk utveckling av romernas situation. Utöver det har principen för integrering i det finländska servicesystemet medfört egna utmaningar för uppföljningen. När tjänsterna byggs upp för att passa alla befolkningsgrupper är det svårt att påvisa att vissa tjänster även når romerna. En lösning på denna problematik kunde vara att använda erfarenhetsexperter som skulle testa tjänsterna.

I programmet för romsk politik finns det inte separata åtgärder för romska män eller kvinnor. En del av åtgärderna berör dock könen på olika sätt. I fortsättningen är det skäl att noggrannare utvärdera hur målen genomförs ur de olika könen perspektiv. I nuläget finns det information om hur åtgärderna påverkar könen när det gäller vissa åtgärder. Enligt Utbildningsstyrelsens utredning från 2011 finns det till exempel inga betydande skillnader mellan romska flickor och pojkar när det gäller romska elever som hoppar av skolan. En pilotundersökning som THL genomfört och den egentliga undersökning som genomförs utgående från den gör det möjligt att granska skillnader mellan romska kvinnor och män vad gäller hälsan.

Tidsfristen för styr- och uppföljningsgruppen för verkställandet av programmet för romsk politik upphörde den 31 december 2013. Det är inte ändamålsenligt att tillsätta en ny uppföljningsgrupp för programmet för romsk politik i samma omfattning. Uppföljningen föreslås i fortsättningen organiseras så att den motsvarar uppföljningen av de återstående åtgärderna, såsom projekten och åtgärderna i kommunerna. När uppföljningen omorganiseras beaktar man diskussionen i uppföljningsgruppen för programmet om att delegationen för romska ärenden i fortsättningen kunde följa upp genomförandet av programmet. I praktiken skulle man bilda en ny undersektion i delegationen som skulle sköta uppföljningen. Delegationen kan enligt förordningen om den (1091/2003) inom sig tillsätta sektioner. Inom ramen för nuvarande förordning har delegationen dock inte fått någon verkställande makt. För att uppföljningen ska kunna överlåtas åt delegationen förutsätts följaktligen en ändring i förordningen om delegationens verksamhet. Delegationen har inte formellt tagit ställning till mottagandet av uppgiften. I diskussionen som hölls i delegationen framfördes både understödande förslag och motsättningar.

För att ansvaret för uppföljningen ska kunna överföras på en undersektion av delegationen förutsätts det att den får resurser ur social- och hälsovårdsministeriets budget för att täcka bland annat möteskostnader. Undersektionen borde också få tillräckliga personalresurser. THL:s roll i delegationens verksamhet ska beaktas.

Finlands program för romsk politik är tätt sammanlänkat med EU-kommissionens årliga uppföljningsenkät om romsk politik. Svaren i enkäten till kommissionen är samtidigt även en del av uppföljningen av programmet för romsk politik. För att undvika överlappningar är målet att man i fortsättningen inte ska producera två separata uppföljningsrapporter utan framställa uppföljningsinformationen utgående från kommissionens enkät.

Man borde också fundera mer över hur innehållet i uppföljningen utformas. ROMPO har anvisat olika förvaltningsområden och myndigheter åtgärder att genomföra. Uppföljningen bygger på dessa ansvariga instansers egen redovisning och därför kan redovisningarna se väldigt olika ut. Den ansvariga instansen bedömer själv om dess projekt, utredningar och andra åtgärder som genomförts inom programmet för romsk politik motsvarar de mål som instansen ansvarar för. Med den utgångspunkten kan man fråga vilka verksamheter som uppfyller målen i programmet. Räcker det till exempel med en fristående utredning om att åtgärderna anses ha genomförts eller förutsätter genomförandet exempelvis ett långvarigt projekt eller annan verksamhet av kontinuerlig och varaktig karaktär?

Syftet är att slutsatserna ovan ska fungera som grund för diskussionerna i styr- och uppföljningsgruppen. Sammanfattningsvis föreslår man att styrgruppen skulle presentera följande utvecklingsåtgärder för ministerierna:

- vi godkänner bifogade *förslag på åtgärder som ska följas upp i fortsättningen*. Särskilt viktiga föreslagna åtgärder är skrivna med fet stil.
- vi föreslår att romska kvinnors och mäns situation följs upp bättre i fortsättningen.
- vi föreslår att uppföljningen av programmet för romsk politik omorganiseras på ett ändamålsenligt sätt så att det beaktar förslaget på att *bilda en undersektion* i delegationen för romska ärenden som

skulle fungera som uppföljningsgrupp för programmet i fortsättningen. Detta skulle förutsätta en ändring av förordningen om delegationen för romska ärenden.

- uppföljningen ska utvecklas och det ska säkerställas att det finns *tillräckliga resurser* för att genomföra den.

KÄLLOR

Utredningar

- Aaltonen, Milla – Heino, Päivi – Villa, Susan: "Riitelemine on pienelle ihmiselle raskasta" - Selvitys syrjinnän uhrien oikeusturvakeinojen saavutettavuudesta ja vaikuttavuudesta. Sisäasiainministeriön julkaisu 13/2013. [Länk.](#)
- Hurtig, Johanna – Törmä, Sinikka – Tuokkola, Kati: Lähisuhde- ja perheväkivalta romaninaisten kokemana. Avun tarpeet yhteisössä ja palvelujärjestelmässä. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2013:33. [Länk.](#)
- Rajala, Susanna (toim.): Romanioppilaiden perusopetuksen tuen hyviä käytäntöjä. OPH oppaat ja käsikirjat 2011:14. [Länk.](#)
- Rajala, Susanna – Salonen, Minna – Blomerus, Satu – Nissilä, Leena: Romanioppilaiden perusopetuksen tilannekatsaus 2010–2011 ja toimenpide-ehdotukset. Opetushallituksen raportit ja selvitykset 2011:26. [Länk.](#)
- Syrjä, Hannele – Valtakari, Mikko: Romanien pitkä matka työmarkkinoille. Tutkimus romanien työmarkkinoille sijoittumisen edistämisestä. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisu 22/2008. [Länk.](#)
- Toivanen, Reetta: Romanit ja kulttuuri - Selvitys romanien osallisuudesta ja osallistumisesta kulttuuri-toimintaan Suomessa. Ihmisoikeusliiton selvitys 1/2012. [Länk.](#)
- Törmä, Sinikka – Huotari, Kari – Tuokkola, Kati: Romanien asuminen ja yhdenvertaisuus. Ympäristöministeriön raportteja 8/2012. [Länk.](#)
- Weiste-Paakkanen, Anneli – Martelin, Tuija – Koponen, Päivikki – Koskinen, Seppo – Linnanmäki, Eila: Romanien hyvinvointi -esitutkimus. Loppuraportti. Työpaperit 16/2014. THL. [Länk.](#)

Guider och rapporter

- Arava- ja korkotukivuokra-asuntojen asukasvalintaopas. Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus 2008. [Länk.](#)
- Barn- och ungdomspolitiskt utvecklingsprogram 2012–2015. Undervisnings- och kulturministeriets publikationer 2012:7. [Länk.](#)
- Guide för val av hyresgäster till arava- och röntestödshyresbostäder. Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet (ARA) 2013. [Länk.](#)
- Haetko vuokra-asuntoa -esite. [Länk.](#)
- Ohje romaneita koskevan asukasvalinnan täsmentämiseksi. [Länk.](#)
- Oma koti kullaa kallis -seminaariraportti. [Länk.](#)
- Palkkaisinko romanin? Opas romanien kouluttajille, koulutuksen järjestäjille ja työvoimaviranomaisille. Työ- ja elinkeinoministeriö, ESR valtakunnallinen Väilyömarkkinat-kehittämishanke. Uusintapainos vuodelta 2011. [Länk.](#)
- Romanivanhusten palvelutarvekartoitus - De patti phuuridenge-douva hin godjiba. Anna kunnia vanhukselle - se on viisautta. Suomen romaniyhdistys 2008. [Länk.](#)
- Suomen tavoitteet eurooppalaisen romanipolitiikan edistämiseksi. Suomen eurooppalaisen romanipolitiikan käsikirja. UM työryhmäraportti 24.3.2011. [Länk.](#)
- Tietoa ihmisoikeuksista lapsille ja nuorille. Toteutuvatko sinun oikeutesi? Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2013:7. [Länk.](#)

Webbsidor

- Kasvun kumppanit (Institutet för hälsa och välfärd). [Länk.](#)
- KiVa Skola -programmet. [Länk.](#)
- Meijän puolue -mediakampanja (YES - Yhdenvertaisuus Etusijalle -hanke). [Länk.](#)
- Romanit.fi (YES - Yhdenvertaisuus Etusijalle -hanke). [Länk.](#)

Rapporter

Minoritetsombudet undersöker romers diskrimineringserfarenheter (23.4.2013). [Länk.](#)

THL alkaa tutkia Suomen romanien terveyttä ja hyvinvointia (17.5.2013). [Länk.](#)

Tillställningar

Romanijärjestöjen kuuleminen (17.5.2013).

Kansainvälinen romaninaisten konferenssi (16.–17.9.2013). [Länk.](#)

Kuntakuuleminen (11.10.2013). [Länk.](#)

BILAGA 1

GENOMFÖRANDE AV ÅTGÄRDerna I PROGRAMMET FÖR ROMSK POLITIK. TRAFIKLJUSBEDÖMNING

År 2010 godkände statsrådet ett principbeslut som riktlinje för den romska politiken. Enligt det ska ministerierna genomföra de åtgärder i programmet som de har fått ansvar för. Det har fastställts en ansvarig instans för varje åtgärd i programmet för romsk politik (ROMPO). Instanserna är följande: arbets- och näringsministeriet (ANM), justitieministeriet (JM), social- och hälsovårdsministeriet (SHM), miljöministeriet (MM), inrikesministeriet (IM), undervisnings- och kulturministeriet (UKM), delegationen för romska ärenden (RONK) samt de regionala delegationerna för romska ärenden i fyra regionförvaltningsverk (ARONK), Utbildningsstyrelsen (UBS), utrikesministeriet (UM), Minoritetsombudsmannen och Finlands Rundradio (YLE).

År 2012 genomförde styr- och uppföljningsgruppen för programmet för romsk politik (ROMPO) en enkät riktad till de ansvariga instanserna där man bedömde hur åtgärderna genomförts med hjälp av trafikljussymboler. Institutet för hälsa och välfärd (THL) samlade in resultaten och rapporterade om genomförandet av åtgärderna till styr- och uppföljningsgruppen.

Grönt innebar att åtgärden var på väg att genomföras eller att den i någon form hade genomförts.

Gult innebar att arbete enligt åtgärden höll på att planeras.

Rött innebar att åtgärder ännu inte inletts eller att det saknas rapporter om det.

Dessutom ställde man öppna frågor om hur åtgärden har genomförts och vad som har främjat eller hindrat genomförandet. Man bad dem även meddela vilka mätare de använt för att följa upp genomförandet av åtgärderna och uppnåendet av målen. Man frågade också om finansiering och tidtabellen för åtgärderna och om hur den romska befolkningen har deltagit i genomförandet. Svaren på de öppna frågorna har sammanställts i koncentrerad form i kolumnen ”kommentarer från ansvariga instansen”.

1. Riktlinje: Öka romernas deltagande i småbarnsfostran

Åtgärd	Ansvarig(a) instans(er)	Genomförande	Kommentarer från ansvariga instansen
1. Främjande av romska barns deltagande i småbarnsfostran och förskoleundervisning blir ett särskilt insatsområde i de aktuella förvaltningsområdenas verksamhetsplaner.	UKM		Vid SHM genomförs en överföring av förvaltningsområdet för småbarnsfostran till undervisnings- och kulturministeriet i enlighet med regeringsprogrammet. Det blir aktuellt med en förnyelse av grunderna för småbarnsfostran när lagen om småbarnsfostran träder i kraft.
2. Utveckla den öppna småbarnsfostern och förbättra informationen om verksamheten till romska föräldrar.	UKM		UBS ordnar seminarier för romska föräldrar där man tar upp föräldraskapets samt fostrans och utbildningens betydelse.
3. Utöka i synnerhet de romska barnens deltagande i förskoleundervisningen genom att förbättra informationen till föräldrarna när det gäller vikten av förskoleundervisning, bland annat i samband med barnens 3- och 5-årskontroller på barnvårdscentralen.	UKM		UBS:s seminarier för romska föräldrar. Statsunderstöd till kommunerna för romska elevers grundläggande utbildning. Verksamheten fortsätter. De romska aktörerna i kommunnätverket för statsunderstödet samt ARONK- nätverken har deltagit. Ytterligare information: Romanioppilaiden perusopetuksen tilannekatsaus 2010–2011 (Översikt över läget inom den grundläggande utbildningen för romska elever 2010–2011, på finska)
4. Ta hänsyn till de romska barnens särskilda behov när småbarnsfostran förnyas.	SHM		Uppgifter saknas på grund av byte av förvaltningsområde. UKM har bildat en arbetsgrupp.
5. Studiehelheter som tar upp romska barns förhållanden inkluderas i utbildningen av yrkesverksam personal inom småbarnsfostran.	UKM		Uppgifter saknas på grund av byte av förvaltningsområde.
6. Öka kännedomen om den romska kulturen och de romska barnens situation genom att stödja barnomsorgens, förskoleundervisningens och skolpersonalens medvetenhet om de romska barnens särskilda behov och behovet av att stärka deras inlärningsförutsättningar.	SHM UKM		Uppgifter saknas om genomförandet av åtgärderna. Genomförandet beror på kommunerna. Kaste-programmet borde utnyttjas.

7. Förbättra förutsättningarna för undervisning i romani genom att ta fram stimulerande material om den romska kulturen och på romani till barnomsorgen och förskoleundervisningen för åldersgruppen 0–6-åringar.	SHM, UKM		Köpi ja Topi – mukavia tehtäviä romanilapsille, tvåspråkig publikation. Utbildningsstyrelsen 2011. Finansiering: anslag. Utmaning att hitta författare med romsk bakgrund.
8. I planeringen av småbarnsfostran ta hänsyn till behovet av att öka också de övriga barnens och föräldrarnas kännedom om den romska kulturen.	SHM		Uppgifter saknas på grund av byte av förvaltningsområde.
9. Stödja de romska barnens uppfostran och rätt till ett eget språk och en egen kultur inom familjevården.	SHM		Romano Missio ordnar språkundervisning m.m. åt omhändertagna barn.
10. Stärka undervisningen i romani, kännedomen om den romska kulturen och dess mångsidighet och de romska barnens identitetsutveckling genom att uppmuntra kommunerna att anställa förskolelärare och kulturledare med romsk bakgrund på daghemmen samt genom att starta upp språkboverksamhet.	UBS		Uppgifter saknas.
11. Rikta stödtjänster till romska familjer i barnavårdscentralernas verksamhet och kommunernas familjearbete.	SHM		Enligt förordningen (338/2011) är rådgivningsarbetet behovsbaserat: varje barns och familjs individuella behov identifieras och särskilt stöd ordnas åt dem som behöver det. ARONK har utbildat rådgivningspersonal i hur man ska bemöta romska familjer.
12. Uppmuntra kommunerna att använda eventuellt statsbidrag till rominriktat familjearbete och att anställa kompetenta familjearbetare med romsk bakgrund.	SHM		Inget statsunderstöd. Kommunerna borde utnyttja Kaste-finansieringen.

2. Riktlinje: Öka de romska barnens och ungas delaktighet och likabehandling i den grundläggande utbildningen och utbildningen på andra stadiet

13. Förbättra lärarnas färdigheter att stödja romska elever genom fortbildning, öka samarbetet mellan hem och skola samt öka informationen till föräldrarna.	UKM, UBS		Utbildningsstyrelsen har i samarbete med lärarutbildningar/kommuner/skolor gjort en fortbildning inom ramen för sina anslag. Föreläsning av ARONK.
14. Öka samarbetet mellan hem och skola och informationen till föräldrarna samt stärka samarbetsformerna på lokal nivå mellan skolmyndigheten och de lokala romska arbetsgrupperna.	UKM		Mer information i översikten över läget inom den grundläggande utbildningen för romska elever 2010–2011
15. Garantera en trygg inlärningsmiljö och effektivt ta tag i mobbningen av romska barn.	UKM		En del av utvecklingen av den grundläggande utbildningen.

16. Uppmuntra kommunerna att anställa elevassistenter med romsk bakgrund.	UKM		Just nu finns det cirka tolv skolgångsbiträden med romsk bakgrund i Finland. Att uppmuntra till anställning är en av åtgärdsförslagen i UBS utredning.
17. Utveckla de romska elevernas studier i den allmänna undervisningen samt stödja studierna genom att utveckla stödundervisning, studievägledning och elevvård.	UKM, UBS		Den nya lagstiftningen (lagen om allmänt, intensifierat och särskilt stöd) har främjat romska elever.
18. Fästa uppmärksamhet vid att identifiera och effektivt stödja de romska barnens inlärningsvårigheter samt fastställa motiveringar till överflyttning till specialundervisning.	UKM		Mer information i översikten över läget inom den grundläggande utbildningen för romska elever 2010–2011
19. Stödja spridning och riksomfattande tillämpning i undervisningen av de goda handlingsmodeller som uppstått vid en utveckling av de romska barnens grundutbildning.	UKM, UBS		Statsunderstöd till 35 kommuner sedan 2008.
20. Stödja de romska elevernas deltagande i läxcirklar och övrig cirkelverksamhet som stödjer studierna.	UKM		Utveckling av kvaliteten på den grundläggande undervisningen.
21. Stödja de romska elevernas dubbla identitet genom att stärka undervisningen av och kunskaperna i romani i form av bland annat språkboverksamhet.	UKM, UBS		Mer information i översikten över läget inom den grundläggande utbildningen för romska elever 2010–2011
22. Genom tillräckliga stödåtgärder stödja de romska eleverna i skolgångens övergångsskeden och försäkra sig om att de fullföljer grundskolan.	UKM, UBS		Genomförs genom fortbildning för lärare och seminarier riktade till romska föräldrar där ARONK deltar. Utbildningsstyrelsen förbereder en broschyr om handledning på andra stadiet till skolor och romska familjer.
23. Uppmärksamma de romska barnens och ungdomarnas behov som en del av elev- och studentvårdens utvecklingsverksamhet.	UKM		Se svaret ovan, ARONK deltar i utvecklingen.
24. Att genom elevhandledning uppmuntra romska ungdomar till studier på andra stadiet samt stödja de romska eleverna i sitt sökande till utbildning på andra stadiet genom att effektivisera samarbetet mellan grundutbildning, gymnasieskolor och yrkesutbildning.	UKM		Se svaret ovan.
25. Uppmuntra och vägleda de romska ungdomarna till att i skolornas elevhandledning dra nytta av yrkesutbildningens flexibilitet samt att utnyttja möjligheten till förberedande utbildning.	UKM, UBS		Görs i kommunerna som en del av utvecklingen av den grundläggande utbildningen.
26. Vägleda och uppmuntra de romska ungdomarna att vid behov utnyttja möjligheten till specialundervisning, som ingår i den yrkesmässiga grundutbildningen.	UKM		Uppgifter saknas.

27. Dra nytta av läroavtalet, den alternativa yrkesskolans möjligheter och verkstadsverksamhet för unga som kanal för romska ungdomar att utbildas på arbetsplatsen och för att styra in dem på utbildning och ta sig in på arbetsmarknaden.	UKM		Uppgifter saknas.
28. Uppmärksamma de romska ungdomarnas särskilda behov i kommunernas sektors överskridande samarbete och uppsökande ungdomsarbete.	UKM		Uppgifter saknas.
29. Uppmuntra högskolorna att i klasslärares och yrkeslärares utbildning tydligt inkludera studier inriktade på den romska kulturen och de romska barnens och ungdomarnas värld.	UKM, universitet		Information har lagts till i YES-projektets seminarier (IM, SHM, ANM, MM deltar).
30. Påverka att man under lärarnas årliga fortbildning också tar upp undervisning av romska barn och ungdomar liksom identifiering av diskriminering och mobbning samt metoder för att ingripa i dessa.	UKM		Uppgifter saknas.
31. Utarbeta internetbaserade läromedel om romernas historia och kultur att användas i skolornas och läroanstalternas läroplaner samt som undervisningsmaterial.	UKM		Del av projektet YES 5 www.romanit.fi ARONK med i styrgruppen.
32. Ta hänsyn till romska barn och ungdomar vid planering av kommunala välbefinnandeplaner och åtgärder som följer barnskyddslagen	SHM		Uppgifter saknas.
33. I skolverksamheten och kommunernas barn- och ungdomsarbete stödja och öka romska barns och ungdomars möjligheter att delta i fritidsaktiviteter.	UKM		Uppgifter saknas.
34. Förbättra romska barns och ungdomars möjligheter att delta i, påverka och bli hörda i sina egna frågor både i samhället rent allmänt och i den romska gemenskapens egen organisation.	UKM		Webbmaterial som producerats inom projekten YES 5 och 6 för högstadiungdomar, därtill uppmärksammande av romska barn och unga i LANUKE-programmet.

3. Riktlinje: Intensifiera den vuxna romska befolkningens deltagande i yrkesutbildning

35. Genomföra en utredning av de vuxna romernas utbildningsbehov och utifrån denna utarbeta förslag för riktad och utvecklad yrkesutbildning.	UBS		Utbildningsstyrelsen gör en utredning 2013. Resultaten publiceras 2014.
36. Försäkra sig om att utbildningsarrangörerna och arbetsgivarinstanserna känner till diskrimineringens effekter som ett hinder för romernas möjligheter att få arbete samt effektivisera åtgärderna för att nå arbeten som omfattas av utbildningen.	UKM, ANM		YES 5 attitydkampanj, ARONK deltar.
37. Riktad tilläggsundervisning till romer i grundutbildningen samt dra nytta av i synnerhet folkhögskolornas utbud i tilläggsundervisningen.	UKM		Uppgifter saknas.

38. Stärka yrkesskolornas förutsättningar att stödja romska ungdomar i studie-resultat/-prestationer genom handledning och studentvård.	UKM		Uppgifter saknas.
39. Rikta vägledande och studieförberedande utbildning till unga romer för att stärka deras förmåga att integreras i det allmänna skolsystemets studiealternativ och varierande studentgrupper.	UKM		Uppgifter saknas.
40. Skapa metoder för att avhjälpa de praktiska hindren för vuxna romer att delta i utbildning samt att i yrkesinriktad grundutbildning dra nytta av den förberedande utbildningens modeller och individualisera studierna.	UKM		Uppgifter saknas.
41. Utreda utvecklingsmöjligheterna för studiesporrande finansieringssystem för att stärka de underrepresenterade gruppernas deltagande i utbildning samt uppmuntra kommunerna att också använda förebyggande och kompletterande utkomststöd för detta.	UKM		Uppgifter saknas.
42. Informera romerna om väglednings- och rådgivningsservice och om utbildningsmässiga och yrkesinriktade alternativ inom vuxenstudier samt stärka studie- och yrkesvalsvägledningen.	UKM		Uppgifter saknas.
43. Stödja utvecklingen av läroavtalsutbildningen samt öka romernas läroavtalsutbildning för olika arbetsuppgifter och yrkesområden inom den privata och offentliga sektorn genom att utnyttja möjligheten till subventionerade läroavtal.	UKM		Uppgifter saknas.
44. Stödja de åtgärder som AKKU-arbetsgruppen presenterat för att främja de vuxna romernas deltagande i utbildningar.	UKM		Uppgifter saknas.
45. Effektivare utnyttjande av fria bildningsorganisationernas och vuxengymnasiernas utbud i romernas utbildning samt ta hänsyn till romerna vid utformandet av studiesedelmodellen.	UKM		Uppgifter saknas.
46. Stödja ett utökat samarbete mellan romska organisationer och fria bildningsorganisationerna för att bredda romernas utbildning.	UKM		Uppgifter saknas.
47. Tillsätta en arbetsgrupp för att utreda på vilket sätt man skulle kunna främja rekryteringen till offentlig förvaltning bland etniska minoriteter.	UKM, IM		Ingen arbetsgrupp har tillsatts. Projekt som har utvecklat rekryteringen av akademiska invandrare har överförts till ANM (Progress).

4. Riktlinje: Stödja och främja den romska befolkningens integrering på arbetsmarknaden

48. Stärka den individuella servicebehovsbedömningen genom att kartlägga de romska arbetssökandenas konkreta hinder för att få arbete, effektivisera utarbetandet av arbetssökarplaner baserade på individuella behov och effektivisera serviceprocesserna i TE-kontorens interna och externa samarbete.	ANM		Att beakta det individuella servicebehovet i arbets- och näringstjänsterna är servicens grundprincip. Sysselsättningsplanen bygger på målen för den arbetssökandes arbete och utbildning och på det uppskattade behovet av service.
49. Främja de arbetssökande romernas möjligheter att delta i arbetsmarknadspolitisk och yrkesinriktad utbildning genom att stärka utbildningsmotivationen och identifiera utbildningsbehoven via TE-kontorets interna samarbete (utbildning, rådgivning, yrkesvalsvägledning, övriga vägledande tjänster) samt genom att i mån av möjlighet beakta individuella situationer vid stöd till en utbildningsplats.	ANM		Om antalet romska klienter är stort kan man planera egna utbildningsgrupper i arbetskraftsutbildningen eller till exempel sömnadskurser. ARONK har informerat romerna om sysselsättningsmöjligheterna via e-post och på tillställningar som har ordnats på arbets- och näringsbyråerna och genom att besöka arbets- och näringsbyråns morgonmöten. ANM har i sina anvisningar och i riktlinjerna för att minska strukturarbetslösheten fäst uppmärksamhet vid att utbildningen ska erbjudas även strukturellt arbetslösa klienter (romska klienter hör oftast till den gruppen).
50. Effektivisera sysselsättnings- och utbildningsgraden för romska ungdomar som omfattas av samhällsgarantin samt effektivisera det yrkesövergripande samarbetet mellan TE-kontor och kommuner.	ANM		Arbetsgruppen som har berett samhällsgarantin för unga (ARONK deltog) har i sin mellanrapport av den 15 mars 2012 tagit upp diskriminering vid anställning samt i arbetslivet och utbildningen. Här har även romerna nämnts.
51. I högre grad styra in romer som behöver yrkesövergripande tjänster och har svårt att hitta arbete på arbetskraftscentralernas arbetssökande tjänster.	ANM		Om servicelinjen består av understödd sysselsättning kan klienten hänvisas till arbetskraftsbyrån (om kommunen deltar i verksamheten servicecenter för arbetskraften.) Verksamheten med servicecenter för arbetskraften fortsätter och utvidgas till hela landet under regeringsperioden.

52. Aktivt utnyttja också verkstadsverksamhet och rehabiliteringsverksamhet som stöd för att hitta arbete.	ANM		UKM ansvarar för finansieringen av verkstadsverksamheten för unga. Det är kommunens ansvar att ordna rehabiliterande arbetsverksamhet. Staten betalar ersättning per dag till kommunen från SHM:s anslag.
53. Främja de arbetssökande romernas sysselsättning på den öppna arbetsmarknaden genom att dra nytta av TE-byråernas stödåtgärder, såsom stöd i arbetssökandet, arbetsträning och lönesubventioner, samt genom att informera arbetsgivarna om möjligheten att ingå läroavtal med lönesubvention och att utnyttja den s.k. TOPPIS-modellen. TOPPIS innebär utbildning kombinerad med lönestöd.	ANM		Om de romska klienterna är flera har man t.ex. försökt ordna egna utbildningsgrupper åt dem. Enligt den respons man har fått är det största hindret för sysselsättning för arbetssökande med romsk bakgrund att de inte har avslutat den grundläggande utbildningen, eftersom det också påverkar utbudet på andra stöd-tjänster. Tjänsterna erbjuds enligt en individuell sysselsättningsplan.
54. Utöka TE-kontorens verksamhet med kontaktpersoner för romska ärenden, utöka utbildningen samt utveckla verksamheten så att den stödjer utvecklingen av sysselsättningsstöd och service för romer.	ANM		Behovet av samarbete m.m. beror på antalet romska klienter. Verksamheten fortsätter utan separat finansiering och följs upp genom att fråga kontaktpersonerna om verksamheten vid behov.
55. I samarbete med TE-centralerna genomföra ett ESF-finansierat pilotprojekt, där man utvecklar handlednings- och stödtjänster riktade till romer genom att utbilda stödpersoner med romsk bakgrund till handledare för arbetssökande.	ANM		ANM ordnade ESF-finansiering och genomförandet skedde genom projektet Uusitaito (ESF övergångsarbetsmarknad) vid Närings-, trafik- och miljöcentralen i Nyland. Avslutades i augusti 2013.
56. Utveckla arbetsförberedande och arbetssökartjänster riktade till romer genom att utnyttja utvecklade handlingsmodeller.	ANM		Information om sysselsättningsprojekt har spridits via ett seminarium som ordnades den 2 maj 2011. En inspelning av det finns på internet (på finska, www.tem.fi -> työ-> työvoiman saatavuus -> välityömarkkinat). Utvecklingsprojekten får finansiering från Europeiska socialfonden eller från nationella sysselsättningsanslag som sysselsättningspolitiskt bidrag.
57. Hjälpa romer att ta sig över tröskeln in i arbetslivet genom att påverka arbetsgivare och utbildningsproducenter till att erbjuda arbetssökande romer praktikplats eller anställning.	ANM		http://www.yhdenvertasuu.s.fi/kampanjat/asennemieninki/nuoret/ Med hjälp av en mediakampanj för Progressprogrammets

			YES-projekt hösten 2012 strävade man efter att påverka frågan (påverka arbetsgivare och arbetssökande).
58. Skapa förutsättningar för de romska organisationerna att fungera som tjänstleverantörer och att anställa romska stödpersoner genom att också utnyttja sysselsättningspolitiskt organisationsstöd.	ANM		Det sysselsättningspolitiska bidraget kräver information. Än så länge har de romska organisationerna inte informerats om saken. Tempo-projektet utvecklar och koordinerar samarbetet mellan aktörer sysselsätta i tredje sektorn och arbetsgivarnätverket och skräddarsyr sysselsättningsvägar mot den öppna arbetsmarknaden för klienter som är berättigade till lönestöd och letar efter sysselsättningsmöjligheter hos arbetsgivare.
59. I TE-centralernas och TE-kontorens företagstjänster beakta romerna som potentiella företagare samt utveckla företagarrådgivning, utbildning och stödtjänster för romer.	ANM		Inga särskilda åtgärder, service på samma sätt som åt andra klienter.
60. Informera romerna om det kooperativa företagandets möjligheter och stödformer.	ANM		Bakom projektet för kooperativt företagande och kollektiv ekonomi (ESF-finansiering) står Tampeeren seudun osuustoimintakeskus, men i projektets verksamhetsplan är inte romerna en särskild målgrupp. Den främsta målgruppen för projektet är företagsrådgivare och karriärrådgivare och andra personer som arbetar med företagsutveckling.
61. Utarbeta en guide/hemsida som informerar allsidigt om arbetslivet samt arbetsplats- och arbetslivspraxis för romer i arbetsför ålder.	ANM		www.romanit.fi
62. Öka informationen om den romska kulturen, romernas situation och om den diskriminering de möter på arbetsmarknaden till TE-kontor, arbetsmarknadsorganisationer och tillsynsmyndigheter.	ANM		ANM finansierade en ny upplaga av handboken 'Palkkaisinko romanin' (2011). Handboken har bland annat delats ut till TE-byråerna och finns även på internet. Finansiering från ESF:s nationella utvecklingsprogram för den mellanliggande arbetsmarknaden.

63. Utreda metoder för att genomföra en informationskampanj i samarbete med arbetsgivar- och företagarorganisationer med målet att öka utbudet av arbetstillfällen för romer.	ANM		Inom ramarna för YES-projektet
64. Genomföra en utredning om diskriminering i arbetslivet – i synnerhet vid rekrytering – där romerna finns med som en grupp.	ANM		ANM har finansierat undersökningen Aalto, Larja, Liebkind: Syrjäntä työhönottolanteissa (Diskriminering i anställningssituationer, på finska)

5. Riktlinje: Främja den romska befolkningens välbefinnande och effektivisera social- och hälsovårdstjänsterna till romerna

65. Institutet för hälsa och välfärd genomför en omfattande utredning av romernas levnadsförhållanden, hälsa, välbefinnande, boende samt behovet av service.	SHM		Pilotundersökning genomförd. Med stöd från SHM, RONK/ARONK med i styrgruppen. Undersökningsmetoderna utvecklade för omfattande undersökning.
66. Ta hänsyn till romernas särskilda behov och utvecklingsförslagen i THL: s utredning vid planering och utveckling av hälsovårds- och socialtjänster.	SHM		SHM följer med ROMPOS mål och därigenom lyfts saken fram. Informationen till kommunerna går via RONK/ARONK och de lokala romska arbetsgrupperna kan stödja främjandet av åtgärderna. Kommunseminarium 2013.
67. Ta särskild hänsyn till romernas behov i nationella utvecklingsprogram för social- och hälsovårdssektorn samt övrig välfärd.	SHM		Romerna har beaktats i Kaste II (social- och hälsovårdens nationella utvecklingsprogram) och LANKE (barn- och ungdomspolitikens utvecklingsprogram).
68. Effektivisera det sektors överskridande samarbetet på lokal nivå i samarbete med romska aktörer för att förebygga diskriminering av romer.	SHM		ARONK och andra aktörer, exempelvis församlingar ordnar läger för romer. Diskussionsmöten ordnas också.
69. Allokera resurser till kommunernas familjearbete och rominriktat vuxensocialarbete.	SHM		Verksamheten är socialarbete som ordnas som normal socialservice. Kommunerna kan utnyttja projekten Kaste II och ESF. Exempel projektet SOS i Sydösterbotten och Kaste i Mellanfinland.
70. Utreda vilket kompetenscentrum inom socialsektorn som skulle kunna få i uppgift att som specialkompetensområde utveckla romernas social- och hälsovårdstjänster samt information och utbildning kring dessa.	SHM		Förhandlingar om genomförandet av åtgärderna har inletts med Mellersta Finlands kompetenscentrum inom det sociala området som har kunskap om utvecklingen av tjänster för den romska befolkningen i

			synnerhet i Jyväskylä. Socca i Helsingfors. ARONK med.
71. Ta hänsyn till de romska familjernas helhetssituation och eventuella behov av stöd i rådgivningsbyråns verksamhet, i folkhälsoagenlig hälsovårdsrådgivning och i hälsokontroller för barn och ungdomar.	SHM		Den nya rådgivningsförordningen (338/2011) betonar att varje barns och familjs individuella behov identifieras och särskilt stöd ordnas åt dem som behöver det. ARONK utbildar rådgivningspersonal.
72. Uppmuntra kommunerna att ta hänsyn till romska äldre personers servicebehov i sina äldrepolitiska strategier och i utvecklingen av äldreomsorgen.	SHM		I en kvalitetsrekommendation om service till äldre personer som godkändes 2008 har olika minoriteter, såsom etniska och språkliga minoriteter nämnts och kommunerna har uppmanats beakta äldre personers olika behov och resurser i sina egna strategier. Den nationella kvalitetsrekommendationen om service till äldre personer förnyas 2012. Man bör beakta utvecklingsförslagen i Finlands Romaniförenings kartläggning av äldres servicebehov.
73. Uppmuntra kommunerna att utnyttja eventuellt specialstatsbidrag för att rekrytera personal med romsk bakgrund till social- och hälsovårdstjänster.	SHM		Ingen särskild statsandel beviljades i statsbudgeten, så målet kan inte uppnås.
74. Öka romernas och de romska organisationernas kännedom om social- och hälsovårdstjänster och -organisationer genom att exempelvis utveckla nättjänster för romer.	SHM		THL: Kaventaja, Kasvun kumppanit, handbok om barnskydd. UBS: Romani ja terveysterveyspalvelut Uleåborg stad: Handboken Vast Vastensa om socialservice Finlands Romaniförening: Handbok om närstående-vård av äldre romer ARONK informerar.
75. Effektivisera det förebyggande missbruksarbetet riktat mot romer och beakta romska ungdomar som en särskild målgrupp för förebyggande missbruksarbete.	SHM		Alkoholprogrammets (SHM/THL) mål är att effektivisera kommuners, organisationers och andra gruppers verksamhet för att minska alkoholskadorna bland hela befolkningen. Det finns följaktligen inget missbruksarbete inriktat på den romska befolkningen. Alla villiga organisationer kan ingå ett avtal med Alkoholprogrammet och därigenom få stöd för verk-

			samheten. Informationen har främst delats ut till organisationer som arbetar med rusmedel, oklart om informationen har nått de romska organisationerna också.
76. I kommunernas idrottsservice ta hänsyn till idrottsmöjligheterna för romska kvinnor och män i olika åldrar och informera romerna om servicen.	UKM		Uppgifter saknas.

6. Riktlinje: Trygga likabehandling i boendet och minska otrygghet

77. Utredda romernas boendesituation som en del av utredningen kring deras hälsa och välbefinnande samt utifrån resultaten lägga fram utvecklingsförslag.	SHM, MM		MM genomförde undersökningen Romanian asuminen ja yhdenvertaisuus om romernas boende och jämlikhetsaspekten (finansiering 22 000 euro). THL:s pilotundersökningen för undersökningen av romernas hälsa och välfärd genomförd (boendeförhållanden). RONK/ARONK i båda styrgrupperna.
78. Öka samarbetet och informationsförmedlingen om likabehandling mellan bostadsmyndigheter, kommunernas olika förvaltningar, kommunala fastighetsbolag och de regionala delegationerna för romska frågor för att lösa boendeproblem. Dessutom stärka verksamhetens transparens genom att utveckla anvisningar och information om tillvägagångssätt vid bostadssökande, beslutsfattande och besvärprocesser.	MM, Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet (ARA)		MM och andra ministeriet deltog och finansierade de regionala seminarierna inom projektet Likabehandling på Första Plats (YES 5), där man behandlade boenderelaterade utmaningar tillsammans med bostadsmyndigheter och den romska gemenskapen. ARONK informerar och deltar i handledningen.
79. På kommunal nivå öka det tväradministrativa samarbetet mellan socialförvaltning, bostadsförvaltning, skuldrådgivning och fastighetsbolag samt främja iakttagande av god förvaltningssed vid utredning av enskilda romska familjers boendeproblem.	MM, Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet (ARA)		MM och andra ministeriet deltog och finansierade de regionala seminarierna inom projektet Likabehandling på Första Plats (YES 5), där man behandlade boenderelaterade utmaningar tillsammans med bostadsmyndigheter och den romska gemenskapen. ARONK med i styrgruppen.
80. Utredda möjligheterna att starta ett särskilt, riksomfattande projekt med syfte att lösa romernas boendeproblem samt för att utveckla och sprida goda handlingsmodeller.	MM		Den praxis och de boendeanvisningar som utredningen utmynnat i har distribuerats inom YES 5-projektet. Dessutom öppnar broschyren Haetko vuokra-asuntoa? som producerats inom projektet för frågor som rör anskaffande av hyresbostäder för

			romska klienter. ARONK deltar.
81. Efter att likabehandlingslagens tillämpningsområde utvidgats följa upp en eventuell ökad diskriminering vid fritt finansierade hyresrätter samt bedöma vilka åtgärder uppföljningen föranleder.	Minoritetsombudsmannen		Ett prejudikat är på gång i diskrimineringsnämnden.
82. Utreda läget inom socialvårdens boende-tjänster för romer och lägga fram eventuella utvecklingsförslag.	SHM		THL:s undersökning omfattar frågor som mäter hur nöjda klienterna är med servicen.
83. Effektivisera användningen av befintliga boendefinansieringssystem för romer samt stärka informationen om dessa till bland annat kommuner och romska organisationer.	MM, Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet (ARA)		Under seminarierna har man delat ut information om romernas boende och valet av hyresgäster till den romska gemenskapen, kommuner, organisationer och andra aktörer. Arbetet görs som ett ämbetsarbete vid MM och ARA och är en pågående process.
84. Utveckla boendeinformationen samt boende- och skuldrådgivningstjänster för romer som en del av en större boendetränning.	MM, Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet (ARA), kommunerna		Utvecklingen av bostadsrådgivningen pågår som en del av YES 5-projektet. Utbildning planeras som även omfattar frågor som rör romernas boende. ARONK med.
85. Stödja åtgärder som främjar romernas interna icke-diskriminering och likabehandling vid val av boställningsort. Informera om lagenliga tillvägagångssätt som iakttar god förvaltningssed och kulturella egenskaper vid val av hyresgäster.	IM		Under seminarierna (YES 5) har man delat ut information om romernas boende och valet av hyresgäster till den romska gemenskapen, kommuner, organisationer och andra aktörer. Dessutom hölls interna seminarier för den romska befolkningen där man diskuterade ämnet.
86. Utveckla och utöka informationen och utbildningen om likabehandling och icke-diskriminering inom trygghetssektorn samt gentemot myndigheter, såsom personal på larmcentraler, skuldrådgivning, utmättningsmyndigheter, åklagar- och rättsväsendet, brottsförklaringssektorn och polisen.	IM, JM		UBS:s och IM:s polisavdelnings guide "Romanin ja poliisin kohdatessa" Myndigheter inom trygghetssektorn (IM förvaltningsområde) har utbildats i frågor om likabehandling och diskriminering. Det har gjorts upp planer på en vidareutbildning. I polisens grundutbildning, fortbildning och kompletteringsutbildning har man beaktat förebyggandet av rasism och diskriminering.
87. Inlemma åtgärder som ökar romernas trygghet i de lokala trygghetsplanerna. Höra romer i trygghetsfrågor som rör dem.	IM		På YES-projektets seminarier har man främjat åtgärderna. Personer med romsk bakgrund deltar i polisens grundutbildning i expertuppgifter.

88. I de lokala trygghetsplanerna fästa uppmärksamhet vid förebyggande av etnisk diskriminering och vardagsrasism i samarbete med de lokala romerna. Utveckla åtgärder och följa upp dessa för att eliminera den känsla av otrygghet som romer upplever.	IM		Om ARONK har deltagit i uppgörandet av de lokala planerna.
89. Öka romernas kännedom om anmälningsförfaranden vid diskriminering och rasistiska dåd samt stärka samarbetet mellan polisen och de lokala romska arbetsgrupperna.	IM		Handbok till offer för diskriminering där man uppmanar till att anmäla diskriminering. Utbildat regionala aktörer till rådgivningen mot diskriminering. Utbildat romska organisationer i att informera om diskriminering. Polisen gör sektorövergripande myndighetssamarbete och samarbetar med olika medborgarorganisationer. Anmälningarna om diskriminering och hatbrott följs upp genom en årlig undersökning om hatbrott. I uppföljningssystemet om diskriminering genomförs en undersökning om bruket av rättsskyddsmedel. Materialproduktion 2013/YES 6-projektet. Årlig undersökning om hatbrott och undersökning om rättsskyddsmedel 2012. ARONK deltar.
90. Säkra en smidig hantering av rasistiska brott eller eventuella diskrimineringsbrott i polisens och åklagar- och rättsväsendets verksamhet.	IM, JM		Polisyreshögskolan genomför årligen en uppföljningsundersökning om hatbrott.
91. Inom kriminalvården och fängsvården effektivisera verkställandet av åtgärderna kring de romska fångarnas situation, som utretts av en arbetsgrupp.	JM, Brottspåföljdsmyndigheten (RISE)		Se precisering under.
I tjugo fängelser bodde alla romer på normala avdelningar med andra fångar. Nitton romska fångar (ca 10 % av samtliga romska fångar) hade placerats på slutna avdelningar. Den vanligaste orsaken till placeringen på en sluten avdelning var konflikter mellan romska släkter och fruktan för andra fångar. Övriga orsaker var av domstolen förordnad isolering av utredningsskäl, oförmåga att fungera i en grupp, hotande eller störande beteende samt handel med narkotika i fängelset. (Brottspåföljdsmyndighetens (RISE) utredning om de romska fångarnas situation i Finlands 28 fängelser, 2010.) I tre fängelser kan fångar från en sluten avdelning delta i arbetsinriktad verksamhet, och på de slutna avdelningarna i fem fängelser kan man delta i studier. En plan för strafftiden utarbetas för alla fångar, som motiverar fångarna att delta i olika rehabiliteringsprogram. För fängelsepersonalen ordnas utbildning i romsk kultur; ett exempel på detta är Utbildningsstyrelsens utbildningsgrupp på de nationella utbildningsdagarna för fängelsepersonalen år 2010. När undervisning för romer ordnas i fängelser är också lärare med romsk bakgrund oftast med. Till fängelserna har vartannat år sänts en enkät om ställningen och situationen för specialgrupper (bl.a. romer, invandrare) jämfört med majoritetsbefolkningen. Undervisning för romer har i ett antal fängelser ordnats med finansiellt stöd från Utbildningsstyrelsen.			

Det är möjligt att ansöka om finansiering för undervisningen hos enheten för utbildning av den romska befolkningen vid Utbildningsstyrelsen. (Anslaget är 15 000 €/ år.) År 2012 ansökte sex fängelser om denna finansiering och sammanlagt beviljades dessa 15 000 euro. I Vanaja fängelse pågår ett projekt kallat Kvinnors tur som genomförs av Romano Missio. Projektet avser att utveckla fortsatt rehabilitering för kvinnliga fångar från rombefolkningen.			
92. Försäkra sig om att man i likabehandlingsplanerna inom brottspåföljdssektorns myndighetsenheter också i fortsättningen beaktar romernas särskilda behov och sätter in åtgärder för att stärka likabehandlingen.	JM		Verktøy i uppföljningen är bland annat IM:s arbetsgrupp för jämställdhet och likabehandling (permanent), resultatstyrning, rapportering från internationella människorättsavtal.

7. Riktlinje: Främja utvecklingen av romska språket och kulturen

93. Utveckla fortbildningen av lärare i romani.	UBS		Det har ordnats utbildning för dem som undervisar i romani, bland annat inom projektet Romano 2009–2011 samt på romska sommarskolor. Utmaningen är att de som undervisar i romani har varierande bakgrund och att vidareutbildarnas antal är litet.
94. Utredda förutsättningarna för att på ett ändamålsenligt sätt ordna undervisning i romani på universitetsnivå.	UKM		Utbildningen ordnas av Helsingfors universitet.
95. Stärka de romska elevernas möjlighet att delta i romaniundervisning genom att vara flexibel i författningarna.	UKM		I förordningen (2009) fastställs om grunderna för beviljande av statsunderstöd för kompletterande undervisning för elever som talar främmande språk samt samiska och romani i den grundläggande undervisningen och i gymnasiet att den gruppstorlek som krävs för att statsunderstöd ska beviljas är mindre än tidigare för romska elever (tidigare 4, nu 2) Det är en utmaning att alla skolor inte får tillräckligt med information om möjligheten, och alla romska familjer är inte intresserade av att deras barn ska få undervisning i romani.
96. Skapa förutsättningar för undervisning i romani på gymnasienivå samt utreda möjligheten att genomföra provet i romani som modersmål som en del av studentexamen.	UKM		Förutsättningar saknas, eftersom det inte finns något tryck på att genomföra åtgärderna.
97. Ta fram mer läromaterial på romani enligt grunderna för de nationella läroplanerna samt att som ett långsiktigt mål ta fram läromaterial för förskoleundervisning och grundläggande utbildning, gymnasier,	UBS		Det finns en del material, utmaning att författarna är få. Finansieras med UBS läromedelsfinansiering. Verksamheten fortsätter.

yrkesinriktad grundutbildning och vuxenutbildning för romska barn och ungdomar som studerar romani.			
98. I grunderna för läroplanen för romani ta hänsyn till det internationella samarbetet för romaniundervisning och språkets utveckling.	UBS		Uppgifter saknas.
99. Förankra språkboverksamheten för romani och göra en utvärdering av resultatet.	UBS		Språkboverksamhet finns på många orter. ARONK förmedlar information och genomför sökprocessen.
100. Utöka möjligheterna till vuxenstudier i romani inom det fria bildningsarbetets utbildningsutbud.	UBS		Uppgifter saknas.
101. Klarlägga hur romernas grundlagsenliga rätt till att upprätthålla och utveckla det egna språket uppfylls i lagstiftningen på lägre nivå och dess verkställande.	JM		Justitieministeriet har inlett en utredning 2012 om romerna som en del av planen för grundläggande och mänskliga rättigheter.
102. Säkra resurser för forskning och språkvård kring romanispråket på universitetsnivå.	UKM		Helsingfors universitet ansvarar för undervisning och språkvård i romani på universitetsnivå.
103. Genomföra ett inplanerat forskningsprojekt för att uppteckna romernas historia.	UKM		Boken Suomen Romanien historia gavs ut 2012.
104. Avsätta extra pengar i statsbudgeten för att främja och visa upp romernas konstnärliga verksamhet.	UKM		Uppgifter saknas.
105. Utreda möjligheterna att bilda ett romskt kulturcentrum.	UKM		Uppgifter saknas.
106. Utreda under vilka förutsättningar romernas historia och traditioner skulle kunna visas upp som en del av något befintligt museums permanenta verksamhet.	UKM		Uppgifter saknas.
107. Öka förutsättningarna för traditionella romska konstformer som fritidssysselsättning inom kommunernas kulturutbud.	UKM		Uppgifter saknas.
108. Ta hänsyn till romernas behov vid genomförandet av de åtgärder som beslutades i åtgärdsprogrammet för konstens och kulturens tillgänglighet.	UKM		Uppgifter saknas.
109. I Rundradions programverksamhet stärka romernas synlighet som en del av det finländska samhället, utveckla informationsgivning och produktion av aktualitetsprogram för romer – också på romani – samt skapa metoder för att lyssna på den romska minoriteten vid programplaneringen.	Finlands Rundradio (YLE)		Utredning om romernas syn på Rundradions produktion (Friman 2011) Rundradions utvecklingsplan för tjänster för romer 2011. Romano Mirits – nyheter på romani.
110. Utreda möjligheterna till nordiskt samarbete inom radio och TV när det gäller produktion av program på romani och om romer.	Finlands Rundradio (YLE), Nordiska ministerrådet		Det samarbete och programbyte som sker inom ramen för Nordvision förutsätter långsiktig planering och samordning,

			och minoritets- och specialgruppernas tjänster är en del av helhetsplanen och -utbudet. De nordiska rundradiobolagen har kartlagt möjligheterna att öka informationsutbytet och samarbetet när det gäller tjänster för minoritets- och specialgrupper bland annat som en del av bolagens samhällsansvar.
111. Stödja de romska organisationerna i att skapa en positiv offentlig bild av romer genom att ordna medieutbildning.	SHM		Genomförs som en del av YES 6-projektet.

8. Riktlinje: Främja likabehandling och icke-diskriminering av den romska befolkningen

112. Vid diskrimineringens helhetsuppföljning utveckla uppföljningsindikatorer för diskriminering av romer.	IM, Uppföljningsgruppen för diskriminering		SHM har inkluderat ett motsvarande program i handlingsplanen för mänskliga rättigheter, dessutom är det en del av YES 5-projektet.
113. Öka medvetenheten om rätten till icke-diskriminerande bemötande bland romer genom att stärka de romska organisationernas förmåga att genomföra projekt mot diskriminering.	IM		Inom YES 4-programmet 2011 genomfördes ett utbildningsprogram i arbetet mot diskriminering, som en resurs för de romska organisationerna, och som även omfattade planering, genomförande och rapportering av egna mikroprojekt (2 000 euro per projekt). Programmet ordnade även en ansökningsverkstad där man framställde finansieringsansökningar. ARONK med.
114. Utveckla myndigheternas likabehandlingsplanering i samarbete med romer och säkerställa att likabehandlingsförslagen innefattar konkreta åtgärder som säkrar romernas möjligheter till likabehandling och icke-diskriminering.	IM		Under 2012 utvecklades läroanstalternas likabehandlingsplanering genom en planeringsprocess med åtta olika slags läroanstalter och genom att publicera en handbok för likabehandlingsplanering på läroanstalterna. Utbildning för läroanstalterna ordnas utgående från handboken. Helheten för att utveckla likabehandlingsplaneringen genomförs som en del av YES-projektet. Dessutom produceras en utredning om undervisningspraxis som utvecklar likabehandlingen (materi-

			al, metoder, pedagogik) samt material i ämnet. Lärarstudenter utbildas och material om grupper som riskerar bli diskriminerade utarbetas.
115. Uppmuntra myndigheterna att i likabehandlingsplanerna, som följer likabehandlingslagen, inkludera möjligheten till positiv särbehandling i situationer där romerna är underrepresenterade eller har ett sämre utgångsläge än den övriga befolkningen.	IM		Likabehandlingsplaneringen genomförs i skolsektorn 2012 som en del av YES-projektet.
116. Genomföra en riksomfattande informationskampanj med syfte att bekämpa fördomar mot romer, för att öka romernas synlighet och stödja verkställandet av programmet för romsk politik.	IM		En del av YES-projektet. Under 2011 har en media-kampanj planerats genom anbudsförfarande och genomförts. (ARONK med) Kampanjen Meijän puolue var riktad till unga och utgick från ett meddelande i form av rapmusik i TV, radio och social media. Det har framställts en DVD av kampanjen som undervisningsmaterial. Kampanjen nådde bland annat 3,6 miljoner tv-tittare genom TV-program och intervjuer. Den har visats i andra delar av Europa, bland annat i Ungern.
117. Stärka människorätts- och medborgarfostran för att främja kulturella rättigheter och förebygga diskriminering av romer.	UKM, UBS		Hör ihop med reformen av den grundläggande utbildningen.
118. Utveckla åtgärder för att bekämpa och förebygga flerfaldig diskriminering samt öka romernas kännedom om flerfaldig diskriminering och lagstiftningen om den.	IM, ANM, SHM, MM, UKM		Genomförandet av åtgärderna inleds med boende-relaterade problempunkter, särskilt genom att ta upp den så kallade väjningsplikten och flyttillståndspraxisen på möten mellan de romska gemenskaperna. YES 5-projekt, ARONK med.
119. Stödja de romska organisationernas arbete med att förebygga diskriminering och främja likabehandling.	IM, ANM, SHM, MM, UKM		YES 5: se svaret ovan. På lokal nivå har man dessutom genomfört ett organisationsprogram i Åbo 2010 där flera romska organisationer samt ARONK deltog.
120. Utveckla de romska organisationernas förutsättningar, kunnande och attitydarbete för att acceptera mångfalden bland romer.	IM, ANM, SHM, UKM		År 2011 genomfördes ett utbildningsprogram för romska organisationer och handikapporganisationer vars mål var att utveckla deras kunnande om arbetet mot diskriminering och att

			stärka beredskapen att planera projekt och skaffa finansiering åt dem. Varje projekt som deltog i programmet genomförde ett eget mikroprojekt (2 000 euro) genom vilket man övade på projektfärdigheterna. Resultaten av projekten har rapporterats som en del av YES 4-projektet. Handbok i likabehandlingsplanering för icke-diskriminerande pedagogik riktad till läroanstalter.

9. Riktlinje: Utveckling av förvaltningsstrukturen och stärkande av den romska politiken

121. Säkra den riksomfattande delegationens verksamhetsförutsättningar för att främja den romska politiken och stärka dess personalresurser genom att inrätta en ny experttjänst inom delegationen.	SHM		På grund av läget i den statliga budgeten har inga nya resurser kunnat anslås.
122. Revidera den riksomfattande delegationens arbetsuppgifter och sammansättning samt bestämmelserna kring de romska organisationernas delaktighet.	SHM		Ett förslag till förordningsändring som rör delegationerna för romska ärenden bereds vid social- och hälsovårdsministeriet.
123. Bilda en egen regional delegation för romska ärenden med en planerartjänst inom det nya Regionförvaltningsverket för Västra och Inre Finland.	SHM		En del av förslaget till förordningsändring ovan Förhandlingar med SHM och regionförvaltningsverket i Västra och Inre Finland.
124. Stärka de regionala delegationernas personalresurser och separera deras verksamhetsanslag från anslaget till regionalförvaltningens myndigheter.	SHM		På grund av läget i den statliga budgeten har inga nya resurser kunnat anslås.
125. Stärka de lokala samarbetsformerna mellan myndigheter och romer för att öka romernas delaktighet, genom att främja tillsättandet av lokala romska arbetsgrupper i de kommuner eller samarbetsområden där det bor romer.	SHM, RONK		RONK genomförde en enkät bland lokala romska arbetsgrupper (2010) för att kartlägga deras verksamhet, målsättningar och utvecklingsbehov. Utvecklingen av de lokala romska arbetsgruppernas verksamhet var specialtema på RONKs förhandlingsdagar 2010. I RONKs verksamhetsplan 2012 ingick hur man gör upp en rekommendation åt kommuner (och inkludering i förordningen om RONK) för att bilda och utveckla lokala romska arbetsgrupper. Som mätare användes antalet nya lokala verk-

			samhetsplaner som byggde på ROMPO/inledda åtgärder/upplevt samarbete och stärkande av delaktigheten. ARONK skickar ett förslag till kommunerna om att bilda grupper, informera och hjälpa till med arrangemangen.
126. Se till att ministerierna inom centrala förvaltningsområden utser kontaktpersoner som ansvarar för romska ärenden, för att stärka den romska politikens verkställande och samordning.	Ministerierna		Representanter från de ansvariga ministerierna fungerar som medlemmar i styr- och uppföljningsgruppen för programmet för romsk politik och koordinerar och följer upp genomförandet av åtgärderna inom sitt förvaltningsområde. IM har en egen struktur i likabehandlingsfrågor.
127. Starta en utredning om hur man i förvaltning, lagberedning och lagstiftningsarbete skulle kunna utveckla den romska minoritetens möjligheter att bli hörda.	JM		I november 2010 gav man anvisningar om hörande vid författningsberedning (Hörande vid författningsberedning, justitieministeriets utredningar och anvisningar 18/2010). Anvisningarna är allmänna och gäller alla medborgargrupper. Utgångspunkten är att man ska främja hörande av alla medborgare och grupper på ett likvärdigt sätt. Metoderna som används vid hörande ska knytas till den aktuella målgruppen. Den romska minoriteten är en central grupp som ska höras.
128. Skapa förutsättningar för regelbundna samrådstillfällen på lokal/regional nivå för romer i olika ålder.	SHM, ARONK		I ARONKs verksamhetsplan 2012 ingick uppgörandet av en rekommendation till kommunerna om genomförande av höranden.
129. Utreda förutsättningarna för att bilda en portal för romer, som skulle fungera som en dubbelriktad informationskanal mellan romer och myndigheter.	SHM, IM, UKM, ANM		Har genomförts som en del av YES 6-projektet under 2013.
130. Utveckla de romska organisationernas kunnande och verksamhetsmöjligheter genom att genomföra ett resursstärkande pilotprojekt för att öka romernas möjligheter att påverka.	SHM		Genomförandet av åtgärderna har inletts som en del av utbildningsprojektet för romska organisationer som genomfördes inom IM/YES 5-projektet 2011 (åtta romska organisationer och lokalföreningar, ARONK).

131. Försäkra sig om att man i verksamhetsutvecklingen för delegationen för medborgarsamhällspolitik stödjer de romska organisationernas verksamhet och stärker samarbetet mellan romska organisationer och det övriga organisationsfältet.	JM		Målet för delegationen för medborgarsamhällspolitik (KANE) har varit att stärka interaktionen mellan medborgarorganisationerna och myndigheterna och delaktigheten hos grupper i svagare ställning. KANE startade en sektion för stärkande av delaktigheten som gjorde upp en vision och en strategi för läget i medborgarsamhället. KANES delaktighetssektion lät bland annat göra en översikt av aktivt medborgarskap hos specialgrupper i svagare ställning.
132. För att främja romernas likabehandling, baka in ett fast anslag på tre miljoner euro som statsbidrag åt kommunerna i statsbudgeten, för att utveckla service som kompletterar basservicen samt stödåtgärder och samarbetsformer riktade till romer.	SHM		Anslaget i fråga rymdes inte inom SHM:s budgetramar.
133. Inkludera statsrådets principbeslut om ett verkställande av programmet för romsk politik i nästa regerings program.	Statsrådets kansli		Katainens regeringsprogram innehåller ett uttalande om att genomförandet av ROMPO inleds. Särskilda åtgärder inriktas på att främja romernas utbildningsnivå och sysselsättning, lösa problemen med deras boende samt på att främja romska barns, ungas och familjers delaktighet. Principbeslutet främjar politiskt stöd över partigränserna för att genomföra den romska politiken. Mätare för uppmärksammande av åtgärderna i programmet för romsk politik i de nationella utvecklingsprojekten: inledda projekt och åtgärder/uppföljning av ROMPO.
134. Skapa ett tillvägagångssätt för regelbundna ministerpolitiska diskussioner för politisk utstakning av nationell och internationell romsk politik.	SHM, UM, IM, UKM		Riksdagen har regelbundet informerats om rådets beslut och kommissionens meddelanden om romsk politik. E-post godkänns i EU:s samordningsdelegation där olika ministerier, arbetsmarknadsorganisationer och medborgarorganisationer är representerade.

135. Inkludera främjande av romernas delaktighet och likabehandling i de olika förvaltningsområdenas verksamhets- och utvecklingsplaner.	Ministerierna		Handboken om Finlands europeiska politik avseende romer fungerar som internationell strategi för romsk politik och styr UM:s arbete med att främja romernas ställning. Det har ordnats informationstillfällen för att implementera strategin. Enheten för människorättspolitik ansvarar för samtlig samordning av internationella romska ärenden och samarbetar i synnerhet med Europaavdelningen och representationerna. Representationerna har instruerats att aktivt följa med romska frågor.
136. Stärka kunskapsunderlaget om romerna genom att utreda förutsättningarna för informationssökning, utveckla metoderna för informationssökning och genomföra separata utredningar.	Statistikcentralen		Dataombudsmannen bistod styr- och uppföljningsgruppen för ROMPO 2012.
137. Utveckla uppföljningen av den romska politikens verkställande genom att sätta upp utvecklingsmål och utveckla mått för att utvärdera resultat och effekter.	SHM		SHM tillsatte styr- och uppföljningsgruppen för ROMPO. Dess uppgift är att samordna och följa upp verkställandet av programmet. Styrgruppen för THL och ROMPO utvecklade uppföljningsindikatorer och samlade in uppföljningsinformation om olika projekt från de ansvariga instanserna. ARONK med.
138. Regelbundet göra uppföljningar av den romska politikens verkställande och resultat.	SHM, RONK		Rapporten ges 2013.

10. Riktlinje: Deltagande i internationellt samarbete i romska frågor

139. Finland ska aktivt främja utvecklingen av en romsk strategi inom Europeiska unionen.	UM, SHM		Finland har aktivt deltagit i europeiska seminarier och i möten mellan regeringarna och andra möten, inklusive EU-plattformen för integrering av romerna (Roma Inclusion Platform). Finland deltar även EU:s byrå för grundläggande rättigheters pilotprojekt som främjar romsk politik.
140. Upprätta en nationell och internationell romsk strategi för Finland samt att i samordnandet av den romska politiken skapa en handlingsmetod som bygger på	UM, RONK		Gjordes först upp som arbetsgruppsrapport under utrikesministeriets ledning och publicerades (2011)

ministerpolitiska diskussioner.			som en handbok om Finlands målsättningar för att främja den europeiska politiken avseende romer ("Suomen eurooppalaisen romanipolitiikan tavoitteet") som fungerar som Finlands internationella strategi avseende romer. Handboken publicerades i UM:s officiella publikationsserie och översattes även till engelska.
141. Stärka sakkunskapen i det internationella samarbetet och allokerar resurser till de romska ärendenas internationella expert- och opinionsarbete.	UM, RONK		UM:s enhet för människorättspolitik har anställt en ämbetsman med romsk bakgrund som sköter internationella romska ärenden. Internationella organisationer och Finlands representationer har uppmanats att bygga relationer med internationella och målländernas romska organisationer i enlighet med den internationella strategin avseende romer. Finland har en ledande roll i reformprocessen av Europeiska forumet för romer (European Roma and Travellers Forum, ERTF) som verkar i anslutning till Europarådet. I den har man avsevärt betonat tjänsteresurserna i ministerierna och Finlands representation som verkar i anslutning till Europarådet. År 2013 stöder UM arrangemangen av den internationella konferensen om romska ärenden som ordnas i Helsingfors samt romska organisationers och romska kvinnors deltagande.
142. Stödja de internationella organisationernas (bland annat ER, EU och OSSE) dialog med medborgarorganisationer och -grupper som driver romska ärenden samt stödja deras utveckling.	UM, RONK		Se svaret ovan. ERTF
143. Säkerställa att de romska slutsatserna förs fram i de åtgärder som bygger på EU:s sociala agenda.	SHM, UM		Finland har aktivt fört fram romska frågor i rådets socialarbetsgrupp och i kommittén för socialt skydd. Finlands ambassader har också aktivt lyft fram romska frågor.

144. Effektivisera utnyttjandet av Europeiska unionens strukturfonder i nationella åtgärder riktade till romer samt delta i strukturfondnätverkets verksamhet för att sprida och dra nytta av god praxis.	ANM		Romska deltagare i ESF-projekt, i vissa även anställda. Några projekt särskilt riktade till romer. Måste beaktas att antalet romska arbetssökande varierar i olika områden. Information om sysselsättningsprojekt har spridits via ett seminarium som ordnades den 2 maj 2011. En inspelning av det finns på internet (www.tem.fi -> työ -> työvoiman saatavuus -> välityömarkkinat).
145. Bidra till en lösning inom den Europeiska unionen, Europarådet och OSSE av problemen med tiggande och månglande romer som rör sig mellan olika länder.	UM, RONK		UM strävar efter att stärka europeiska organisationers kapacitet att styra den europeiska politiken avseende romer. Frågor om kringresande, tiggande och månglande romer diskuteras med länderna de kommer från och målländerna. I synnerhet genom att stärka Europeiska forumet för romer försöker man stärka romernas möjlighet att delta i utformandet av den europeiska politiken avseende romer. I det europeiska samarbetet har positiva lösningsmodeller från Finland presenterats, till exempel utvecklingen av yrkesinriktad vuxenutbildning riktad till arbetslösa vuxna i ursprungsländerna.
146. Informera lokala myndigheter om bestämmelser och vilka åtgärder som fordras när det gäller medellösa och hemlösa EU-medborgares ställning och rättigheter.	Ministerierna		Den internationella strategin för romer klargör de grundläggande frågorna om kringresande romers ställning. Pressen och organisationerna har spridit viss information om detta till medborgarna. I Helsingforsregionen ansvarar ett stödprojekt som verkar i anslutning till Diakonissanstalten för informationen.
147. Stödja den tredje sektorns frivilligarbete med att stödja medellösa och hemlösa romer från övriga EU-länder.	Ministerierna		Uppgifter saknas.

BILAGA 2

Uppföljningsindikatorer för välbefinnandet av Finlands romska befolkning och verkställandet av programmet för romsk politik 2012

Anneli Weiste-Paakkanen

Institutet för hälsa och välfärd (THL)

Tabell 1. Förslag på uppföljningsindikatorer för programmet för romsk politik

RIKTLINJE 1: Öka romska barns deltagande och likabehandling i småbarnsfostran				
Mål Öka de romska barnens deltagande i småbarnsfostran	Strukturindikator Lagen om småbarnspedagogik Lagen om barn-dagvård 19.1.1973	Processindikator Utveckling av stödet av romska elevers grundläggande utbildning (UBS) Beaktande av romska barn i planen för småbarnsfostran (VASU) i daghemmen och i förskolans läroplaner (LEOPS)	Effektindikator Ökning av antalet romska barn som deltar i förskoleundervisningen	Informationskälla UBS
Stärka de romska barnens inlärnings- och skolförutsättningar	Samma som ovan samt Grundskolelagen 628/1998	Samma som ovan	Minska antalet romska elever som går om årskurs 1 i den grundläggande utbildningen	UBS
Stärka romska barns kulturella rättigheter	Förordning 1777/2009 om statsunderstöd för elever som talar främmande språk/samiska/romani Lagen om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet 1705/2009	Material om romska språket och kulturen. (UBS) Statsunderstöd (UBS) Antal lärare som talar romani	Antal romska elever som deltar i undervisningen i romani (i %)	UBS
Utveckla samarbetet och stödja föräldrarna	Rådgivningsförordningen 338/2011	Arbete med romska familjer	Antal minderåriga romska barn placerade utanför hemmet	Kommun
RIKTLINJE 2: Öka romska barns och ungas delaktighet och likabehandling i grundundervisningen och i utbildning på andra stadiet				
Mål Utveckla åtgärder och samarbetsformer för att stödja de romska barnens och ungdomarnas skolgång och fullföljande av grundskolan.	Strukturindikator Grundskolelagen Gymnasielagen Lagen om yrkesutbildning	Processindikator Utvecklingsverksamhet (UBS) Statsunderstöd Fortbildning för lärare Seminarier för romska vårdnadshavare Elevassistenter med romsk bakgrund	Effektindikator Antal romska elever som har genomfört den grundläggande utbildningen av alla romska elever (i %) Minska frånvaron bland romska elever	Informationskälla UBS

Utveckla skolornas praxis och metoder för att stödja de romska elevernas inläring	Grundskolelagen 628/1998 Lag om ändring av lagen om grundläggande utbildning 642/2010	Samma som ovan samt romska elevers behov av allmänt, intensifierat och särskilt stöd	Samma som ovan	UBS
Öka kännedomen om den romska kulturen och romernas situation i lärarutbildningen och läromedlen	-	Material om romska kulturen i lärarutbildningen och i läromedlen (bl.a. producerade genom YES 5-projekten)	-	UBS/ IM/ YES-5
Öka romska barns och ungdomars möjligheter till deltagande och hobbyer	-	-	-	Kommun
RIKTLINJE 3: Att effektivisera romernas deltagande i yrkesutbildning				
Mål Utreda de vuxna romernas utbildningsbehov och rikta yrkesutbildning till den romska befolkningen	Struktur indikator -	Process indikator Utbildningsstyrelsens utredning om romernas utbildningsbehov 2013–2014 (på kommande)	Effekt indikator -	Informationskälla UBS
Stödja den vuxna romska befolkningen att söka till examensinriktad yrkesutbildning och öka sökandet till densamma	-	Samma som ovan	-	UBS
Utöka romernas yrkesutbildnings- och yrkesalternativ	-	Samma som ovan	-	UBS
RIKTLINJE 4: Stödja och främja den romska befolkningens integrering på arbetsmarknaden				
Mål Stärka romernas integrering på arbetsmarknaden genom att effektivisera arbetsförvaltningens tjänster och det yrkesövergripande samarbetet.	Struktur indikator Riktlinjer för att minska strukturarbetslösheten Lagen om offentlig arbetskrafts- och företagsservice	Process indikator Utbildningsgrupper för romer Stödpersoner med romsk bakgrund (projektet Uusitaito) Palkkaisinko romanin? -handboken	Effekt indikator Respons från TE-byrån (sysselsättningsgraden förutsätter att romerna identifieras i Statistikcentralens enkät)	Informationskälla TE-byråerna

Utveckla de tjänster och verksamhetsformer som hjälper romerna till arbete	Samma som ovan	Samma som ovan	Samma som ovan	TE-byråerna
Utveckla nya sysselsättningsformer för romer och stärka förutsättningarna för romers företagande	Samma som ovan	Informera romska organisationer om arbetskraftspolitiska stödet	Samma som ovan	TE-byråerna
Öka romernas kännedom om arbetslivspraxis samt informera arbetsgivarna för att förebygga diskriminering av romer och bekämpa fördomar	-	Arbetslivsguide/webbplats för romska befolkningen	nå ut till målgrupperna (respons) sociala medier och ev. enkät till målgrupperna	YES 5-projektet
RIKTLINJE 5: Främja den romska befolkningens välbefinnande och effektivisera social- och hälsovårdstjänsterna				
Mål Kartlägga romernas levnadsförhållanden samt deras behov och användning av hälso- och socialservice	Strukturindikator -	Processindikator Undersökning av romernas hälsa och välfärd (ROTE), pilotprojekt 2013	Effektindikator centrala delområden för välmåendet kapitel 2.1	Informationskälla THL
Effektivisera förebyggande av diskriminering och förstärka social- och hälsovårdstjänsterna	Hälsovårdslagen 30.12.2010/1326	Kommunernas åtgärder Kommunernas Kaste-projekt och ESF-projekt	Samma som ovan	Kommun
Öka informationen till romerna som en del av social- och hälsovårdens förebyggande verksamhet	-	YES 5: Romaniportaali THL: Kaventaja Kasvun kumppanit handbok i barnskydd UBS: Romani ja terveyspalvelut Uleåborg stad: Handboken Vast Vastensa om socialservice Finlands Romani-förening: Handbok om närståendevård av äldre romer	Samma som ovan	-

RIKTLINJE 6: Trygga likabehandling när det gäller boende och minska otryggheten				
Mål	Struktur indikator	Process indikator	Effekt indikator	Kunskapsunderlag
Utveckla likvärdigheten i boendetjänsterna och främja problemlösningar i anslutning till den romska befolkningens boende och boendeförhållanden	Lagen om likabehandling 21/2004	MM rapport 8/2012 Regionala seminarier inom YES 5-projektet	Kontakttaganden till ARA/riksdagens justitieombudsman/Minoritetsombudsmannen som lett till myndighetsbeslut.	-
Främja likabehandling av romer vid myndighetsförfaranden	Samma som ovan	Samma som ovan samt guiden ”Romaninja poliisin kohdattessa” (UBS/IM 2007)	Samma som ovan	-
RIKTLINJE 7: Främja utvecklingen av det romska språket och kulturen				
Mål	Struktur indikator	Process indikator	Effekt indikator	Kunskapsunderlag
Att utveckla undervisningen i romani och utbildningen av lärare	-	Vidareutbildning för dem som undervisar i romani bl.a. Romano-projektet YES 5-projektets attitydkampanj	-	UBS /IM (YES 5-projektet)
Utöka och stärka undervisningen i romani i den grundläggande utbildningen och vuxenutbildningen	Förordning 1777/2009 om statsunderstöd för elever som talar främmande språk/samiska/romani	Undervisning i det romska språket och kulturen (HY 2011) UBS:s specialunderstöd för språkböna på romani Statsunderstöd till undervisningen i romani	Antal som undervisar i romani Antal som studerar romani Antal som deltar i språkböna på romani	UBS
Stärka förverkligandet av romernas språkliga rättigheter	Samma som ovan	Samma som ovan	Samma som ovan	UBS
Stödja romsk kulturverksamhet i utveckling och synlighet	-	Utredning: Romanit ja kulttuuri (Toivanen 2012, Männskörättsförbundet) Suomen romanien historia (Pulma (red.) SKS 2012)	-	-

Stärka den romska minoritetens delaktighet samt det romska språkets och kulturens synlighet i Rundradions programverksamhet	-	Rundradion programproduktion på romani, t.ex. Romano Mirits – radionyheter på romani.	Utredning (Friman, 2011) om romernas syn på Rundradions innehåll och service.	Finlands Rundradio (YLE)
RIKTLINJE 8: Förstärka den romska befolkningens likabehandling och icke-diskriminering				
Mål Bekämpa förutfattade meningar om romer och öka kännedomen om romernas situation och den romska kulturen	Struktur indikator Lagen om likabehandling 21/2004	Process indikator Läromaterial för högstadiet om romernas historia, kultur och romska ungdomars vardag producerat genom YES 5-projektet www.romanit.fi	Effekt indikator Eventuella indikatorer från uppföljningsgruppen för diskriminering	Informationskälla IM/ YES 5-projektet/Uppföljningsgruppen för diskriminering
Ingripa i flerfaldig diskriminering av romer och gruppens interna diskriminering	Samma som ovan	YES 5-projektets attitydkampanj	Samma som ovan	IM
RIKTLINJE 9: Utveckla förvaltningsstrukturen för romska ärenden och stärka den romska politiken				
Mål Stärka de romska ärendenas institutionella struktur både på nationell och på regional och lokal nivå	Struktur indikator	Process indikator -	Effekt indikator -	Informationskälla SHM/ RONK/Regionala delegationerna för romska ärenden
Stärka förverkligandet av den romska minoritetens rättigheter och romernas möjligheter att påverka i samhället	-	Verkställande av ROMPO	-	RONK
Stärka förutsättningarna för utveckling, verkställande och uppföljning av en	Statsrådet principbeslut som riktlinje för den romska politiken. 2010	Samma som ovan	-	SHM/RONK

långsiktig romsk politik				
Främja deltagande i internationellt samarbete i romska ärenden	-	UM: Finlands mål för att främja den europeiska politiken avseende romer SHM: European Platform for Roma Inclusion SHM/THL: FRA Measuring Roma Integration ad-hoc working party	FRA:s gemensamma indikatorer för EU-medlemsländerna för integreringen av romer	UM SHM

Tabell 2. Centrala delområden för välmåendet som för den romska befolkningen bör följas upp och jämföras med hela befolkningens situation (källa: undersökningen av romernas hälsa och välfärd, THL)

Ärende	Precisering	Centralt fenomen
Levnadsförhållanden	Sysselsättning	Långtidsarbetslöshet och hinder för sysselsättning
	Småbarnsfostran	Barn i förskoleundervisningen
	Utbildning	Genomfört grundskolan
		17–24 åringar utanför utbildningen
	Boende	Andel som bor på hyra
		Trångbodda barnfamiljer
	Inkomster	Antal som fått utkomststöd
		Upplevelse av att inkomsterna är tillräckliga
	Trygghet	Andel nöjda med tryggheten i bostadsområdet
	Förtroende	Förtroende för institutioner
	Delaktighet	Deltagaraktivitet
		Röstningsaktivitet
		Upplevelse av diskriminering
		Upplevelse av ensamhet
		Antal nära vänner
Levnadsvanor	Övervikt vuxna	BMI över 30
	Övervikt unga	Övervikt % elever i åk 8–9
	Rökning vuxna	Röker dagligen
	Rökning unga	Röker dagligen, % elever i åk 8–9
	Alkoholförbrukning vuxna	Överkonsumtion av alkohol (Audit-C)
	Alkoholförbrukning unga	Mycket berusade minst 1 gg/mån bland elever åk 8–9
	Näring	Förbrukning av grönsaker, fisk, mjölkprodukter, näringsfetter
	Motion på fritiden	Andel som motionerar dagligen
Hälsotillstånd	Upplevelse av hälsa vuxna	Andel som upplever att hälsan är genomsnittlig på sin höjd
	Upplevelse av hälsa unga	Andel elever åk 8–9 som upplever att hälsan är genomsnittlig på sin höjd
		Symptom (bl.a. ryggont)

	Långtidssjukdomar	Allvarliga långtidssjukdomar konstaterade av läkare
	Objektiv hälsa (hälsogranskning)	Blodtryck, hemoglobin, syn, hörsel
		Depression elever i åk 8–9
Funktionsförmåga	Fysisk funktionsförmåga	Rörelseförmåga, tryckkraft m.m.
	Psykisk funktionsförmåga	Kognitiv funktionsförmåga, minne m.m.
	Social funktionsförmåga	Sköta ärenden, klara vardagen
Arbetsförmåga	Upplevelse av arbetsförmåga	Andel som känner att de har god arbetsförmåga
	Invalidpension	Antal med invalidpension
Socialtjänster	Barnskydd	Minderåriga placerade utanför hemmet
Socialtjänster	Vuxensocialarbete	Användning och upplevelse av behov
	Mentalvårds- och missbrukartjänster	Användning och upplevelse av behov
	Service för äldre	Användning och upplevelse av behov
Hälsovårdstjänster	Hälsovårdscentraltjänster	Användning och upplevelse av behov
	Företagshälsovård	Användning och upplevelse av behov
	Rådgivning	Användning och upplevelse av behov

BILAGA 3

FINLANDS SVAR PÅ KOMMISSIONENS FÖRFRÅGAN OM VERKSTÄLLIGHETEN AV DEN NATIONELLA STRATEGIN FÖR ROMER

Questionnaire: Roma Inclusion in Member States

4.11.2009

Member state: Finland

Answers provided by:

Viveca Arrhenius, Ministry of Social Affairs and Health

Sarita Friman-Korpela, Ministry of Social Affairs and Health/Advisory Board on Romani Affairs

(1) National coordination of Roma policies

- *Is there a coordination process at national level for implementing policies focused on Roma inclusion? Yes/No*

If yes,

- *Who is in charge ? (5 lines max)*
- *What are the main features (successes, difficulties) of this national coordination process? (5 lines max)*
- *How are Roma communities and Roma civil society involved?*

Each ministry is responsible for Roma policies concerning its mandate. No official overall responsibility has been given to any Ministry. The Ministry of Social Affairs and Health and the Advisory Board on Romani Affairs attached to the Ministry have in practice been actively involved in questions concerning Roma. The Board serves as a platform for co-operation and expertise on Roma issues between the Roma people in Finland and the authorities. The success stories of the Board are creating permanent structures, shaping attitudes and developing common positions. The challenge is to commit all the stakeholders to the work. The board consists of a chair and 16 members of which 9 represent different Roma NGOs and regional Roma boards.

(2) Relevance of the issue and progress achieved

- *What are the biggest challenges for Roma inclusion at national level (e.g. segregation in schools or lack of labour market relevant skills and qualifications, access to health services, poverty, unemployment, indebtedness, lack of ID documents, discrimination, violence against Roma, segregation/isolation of settlements, bad housing conditions, cultural-including linguistic- exclusion, lack of poverty titles for land, others)? (10 lines max)*

The biggest challenges for Roma inclusion in Finland is access to employment and finishing basic education with a diploma. We still have challenges with some Roma children leaving school early, which makes access to vocational training and entering into labour market difficult.

- *Since 2004, where has the most important progress been achieved (please indicate the project, programme or policy which has been implemented, as well as court rulings or important legislative progresses)?*
  - *access to and quality of education X*
  - *employment and entrepreneurship of Roma*
  - *Roma health*
  - *poverty and social inclusion*

- *Roma housing*

- *others: X*

- Developing participatory mechanisms at regional and local level
- National Policy on Roma in Finland (2009)
- Special surveys on the obstacles to the placement of Roma on the labour market (2008), mapping the service needs of the Roma elderly in Finland (2008), the Welfare of Roma children and youth and the realization of their rights in Finland (2009), The status and use of Finnish Romany language (2009) and a history project on the Finnish Roma that has started in 2009.

(total 30 lines max)

In Finland support for learning Romany language has been granted for basic education in municipalities, for training of prisoners and for liberal adult education. In order to facilitate basic education of Roma children, the Finnish National Board of Education is funding local projects in 24 municipalities in 2009. Furthermore, a centre (Tsetanes) with the task to promote cooperation between Roma NGOs and educational institutions has been set up in 2009. The Research institute for the languages in Finland is an expert centre for linguistic studies on Finnish, Swedish, the Sámi languages, Romany and Finnish Sign Language.

In addition to the National Advisory Board on Romani Affairs, there are four Regional Advisory Boards on Romani Affairs in conjunction with the State Provincial Offices in the southern, northern, eastern and western part of Finland. They are financed by the State budget since 2006. The Advisory Boards act as cross-sectorial bodies for the Roma population and the authorities. They work with both provincial and local authorities. There are additional 20 local Roma working groups.

A working group set up by the Finnish Minister of Social Services and Health Ms. Paula Risikko has just finished its work to prepare Finland's first National Roma Policy. The objective of the National Policy on Roma is equal treatment and inclusion of people belonging to the Roma minority in different spheres of life in Finland. The programme includes concrete recommendations covering education, employment, welfare and health, housing, the police and prison administration, Romani language and culture, elimination of discrimination, institutional matters and international activities. Different ministries, Roma NGOs and regional Advisory Roma Boards were members of the working group.

- *What are the future priorities and actions of your government in the field of Roma inclusion? (5 lines max)*
- *Since 2004, has your country encountered inter-ethnic tensions/violence concerning Roma? Is the incidence increasing? (5 lines max)*
- *Please indicate how Roma communities and/or Roma NGOs are involved in designing, implementing and monitoring relevant policies (5 lines max)*

Our first priority is the implementation and the follow up of the National Roma Policy Programme, which includes actions on for example education, employment, housing, Romany language, structures for participation and empowerment of Roma NGOs.

Violence against Roma people has not been reported in Finland. A new report¹ on the welfare of Roma Children and youth and the realization of their rights in Finland reveals bullying in schools.

Roma NGOs influence policies at different levels through the permanent structures at national, regional and local levels. They take part in working groups, give written statements and participate in hearings for example in Parliament.

(3) Living Situation of Roma Communities in your country (several answers possible)

Roma Communities are settling mostly in

- Urban areas with high percentage of Roma people
- Urban areas with broader ethnic diversity
- Suburbs with high percentage of Roma people
- **Suburbs with broader ethnic diversity**
- Rural areas with high percentage of Roma people
- **Rural areas with broader ethnic diversity**
- Geographically isolated settlements

Roma people live mostly in

- Houses
- **Apartments**
- Irregular structures (makeshift, shantytowns)
- Occupied structures (with or without legal recognition)
- Segregates/isolates settlements

Roma are mostly

- Mobile communities with national citizenship of the country
- Mobile communities with citizenship of another EU Member State
- Mobile communities with citizenship of a 3rd country
- Mobile communities of stateless persons/persons without documents

*What percentage do sedentary communities represent of the total Roma population in your country (if available data) **100** %*

In Finland Roma people are permanent residents of municipalities and mobile communities do not exist. There are, however, Roma people from other EU Member States staying in Finland on a TEMPORary basis according to the rules of free movement within the European Union. This is an increasing phenomenon, especially in summer time.

(4) Vulnerable Subgroups

Are there programmes or policies for particularly vulnerable subgroups within the Roma Communities (notably children, early school leavers, women, elderly Roma, Roma with disabilities, Roma without ID documents, others...)? (5 lines max)

---

¹ Summary in English at http://www.lapsiasia.fi/c/document_library/get_file?folderId=101063&name=DLFE-9934.pdf

There are special programmes running for Roma children and early school leavers in 24 municipalities. (See point 2)

(5) Common Basic Principles

Have any of the common Basic Principles been taken into account in drawing up measures for Roma inclusion? Yes/No

If yes, please give more information (5 lines max)

Finland can sign up to all the common basic principles, but would like to highlight the principles on participation (4) and local and regional administration (8).

Integration and mainstreaming of all services are the starting points of our policies. Mainstreamed and integrated services may be supplemented with specially focused measures: e.g. staff with a Roma background has been employed by municipalities to ordinary day-care centres and schools in order to assist Roma children and families.

The Regional Advisory Boards have increased the participation of the Roma in decision-making at local level. Their tasks include increasing the understanding of Romany culture, promoting equality and preventing discrimination. The Regional Advisory Boards can also run regional and local development projects for improving the situation of Roma people.

MINISTRY OF SOCIAL AFFAIRS AND HEALTH

European Commission

Ref. Commission Communication on an EU Framework for National Roma Integration Strategies up to 2020; Letter from vice-President Viviane Reding 1.12.2011

Subject: Finland's response to the Commission

Background

In the European Commission communication on an EU Framework for National Roma Integration Strategies up to 2020 (COM(2011)173 final) and the Council conclusions on the matter (2011/C258/04), the Member States are requested to prepare or revise their national Roma integration strategies and present them to the Commission by the end of December 2011. The Commission requests that the response includes the following information: description of the situation of Roma, national goals relating to access to education, employment, health care and housing, an action plan with concrete measures to improve the education, employment, health care and housing of Roma, a description of the links between the national Roma integration strategy and the EU 2020 Strategy, national reform programmes and other national inclusion policies, a survey on the tasks of the local and regional administration regarding the implementation of the integration strategy as well as the contact body for the national Roma integration strategy.

The Finnish National Policy on Roma

Please find enclosed, as requested, the Finnish National Policy on Roma (Appendix 1). It was adopted by a broad-based working group on 25 November 2009 and submitted to the Ministry of Social Affairs and Health on 8 December 2009. The working group consisted of 24 members representing authorities from different administrative sectors and Roma organisations. The working group organised five consultations for the Roma population in different parts of the country as well as a consultation for the representatives of municipal social administration.

The goal of the National Policy on Roma is to promote the equality and inclusion of the Roma in different spheres of life. It is a comprehensive, extensive and concrete action plan that aims at creating permanent and sustainable improvements in the status of Roma. The Policy has six key areas and ten policy guidelines. It includes 147 measures, which will be carried out by a number of administrative sectors. The Policy is in line with the priorities for the education, employment, health care and housing for the Roma included in the 2011 Commission Communication (COM(2011) 173 final) and it takes into account international organisations' recommendations on developing the Roma policy in the Member States.

The key areas in the Finnish National Policy on Roma are:

- 1) Encouraging Roma children and young people to take part in education;
- 2) Encouraging Roma adults to seek education and training and promoting the labour market integration of Roma;
- 3) Promoting the equal treatment of Roma and their equal access to services by establishing operational policies that take into account the situation of the Roma;
- 4) Supporting the survival and development of the Romani language and culture;
- 5) Promoting the equality of the Roma population and preventing discrimination;
- 6) Developing the policy on Roma and enhancing the Roma population's opportunities to participate in decision-making.

On the basis of the National Policy on Roma, the Finnish Government adopted a resolution in December 2010 that defines the Finnish policy on Roma. According to the resolution, the ministries are to carry out the measures assigned to them in the Policy by using the funds available to them. It is stated in the Government Programme of Prime Minister Jyrki Katainen's Government, adopted in June 2011, that the implementation of the National Policy on Roma will be initiated and special measures will be

aimed at improving the educational attainment and employment of Roma, at resolving their housing problems, and promoting the social inclusion of Roma children, young people and families.

The National Policy on Roma also includes an extensive description of the current situation, including education, employment, social welfare and health care, housing, conditions, Romani language and culture, equal treatment and administrative and cooperation structures for handling Romani affairs.

In our experience, the Policy drafting process was successful in involving Roma organisations, different ministries and other national interest groups. Also the Government committed itself to the promotion of Roma policy by adopting a Government resolution in 2010 that defines the Roma policy. In our view, a challenge for the policy implementation will be to encourage an active participation of the local authorities and the local Roma organisations. A successful practical implementation of the Policy will require that sufficient human and economic resources are allocated to the long-term implementation of it at all levels. Examples of good practices in municipalities include the recruiting of early childhood education assistants and school assistants with Romani background as well as the Kauhajoki model (p. 42 and 48 in the report), the Romani service model of the City of Jyväskylä, which was awarded the Council of Europe Dosta Congress Prize in 2011 (p. 58) as well as the low-threshold services which have been developed especially in Helsinki and Lahti (p. 63-64). Other examples are language nest activities and Romani-language summer schools (p. 75). More good practices are described in the report.

Links to European and national programmes and strategies

The Finnish National Policy on Roma was adopted before the new Europe 2020 Strategy. The Finnish National Reform Programme does not define any objectives specifically for different target groups. Instead, extensive strategies have been drawn up for each target group which then, for their part, implement the Europe 2020 Strategy goals to reduce poverty and social exclusion. Examples of this are the National Policy on Roma and the 2010 Disability Policy Programme. The National Policy on Roma includes concrete measures and the implementation of these measures will be monitored separately at the local and national levels.

A national goal in the Europe 2020 Strategy is to reduce the number of those on low incomes, in poverty and at risk of poverty and to improve the position of those at risk of social exclusion and, in particular, their position in the labour market. In Finland measures will be directed at reducing income poverty, improving employment, supporting remaining working capacity, reinforcing the education participation of young people and aiding young people and young families. These goals apply also to implicitly vulnerable Roma populations.

In accordance with its programme, the present Finnish Government is implementing a cross-sector action plan for reducing social exclusion, poverty and health problems, which brings together different administrative sectors, actors, key labour market organisations and NGOs to develop and assess together measures to reduce inequalities. The Government will also launch a National Development Plan for Social Welfare and Health Care for 2012-2015 which is a strategic steering tool to reform social welfare and health care. Preliminary key areas of the Development Plan include promoting inclusion and welfare, reducing health inequalities, reforming the structures and services in social welfare and health care, improving the welfare and services for elderly people, improving the services for children, young people and families, developing wellbeing at work and management as well as reinforcing the information base and information management in social welfare and health care. The special needs of persons with disabilities, immigrants, the Roma, the Sámi and speakers of the Finnish Sign Language are taken into account in all the sub-programmes.

Preparations are under way for a Development Programme for Child and youth Policy for 2012-2015. One of the programme's key areas will be equality, and it will focus also on promoting the inclusion of Roma children and young people. During 2011, also Finland's first national action plan on human rights will be prepared for 2012-2013. The action plan will define the priorities for Finland's human rights policy and present concrete measures to promote the realisation of basic and human rights in different administrative sectors. The work has only just begun, but it is reasonable to assume that also the basic and human rights of the Roma population will be included in the action plan.

As part of the National Policy on Roma, Finland's handbook on the European policy on Roma, defining Finland's objectives in the promotion of the European policy on Roma, was adopted in March 2011 under the lead of the Ministry for Foreign Affairs (See Appendix 2). The ten EU principles for promoting the inclusion of Roma are included in the handbook and adapted to Finland. The principles are not new for Finland, since we have a long tradition of interaction and cooperation structures that enhance the inclusion of Roma. These structures are the National Advisory Board on Romani Affairs and the regional advisory boards. The section on proposals for developing the EU Roma policy includes proposals for ensuring that EU financial instruments, and especially the Structural Funds, are better accessible to Roma.

Implementation and follow-up of the National Policy on Roma

The Ministry of Social Affairs and Health will be appointing soon a steering and monitoring group that is to coordinate and monitor the implementation of the National Policy on Roma together with different ministries, local authorities, Roma organisations and other significant cooperation partners. The basic principle is that through organisations, the Roma population are given the opportunity to influence and participate in the implementation and follow-up of the Policy. Also, monitoring tools will be developed and in 2012 the first national follow-up report on the National Policy on Roma will be drawn up. The goal is a challenging one since collecting statistical data based on ethnicity is forbidden in Finland.

The actors involved in the National Policy on Roma have not been targeted any special funds. Instead, each ministry is obligated to include the resources necessary for the Policy implementation in their action plans and budgets. Another objective is to utilise the EU Structural Funds in implementing the Policy. Some measures have been adopted already with funding from the EU's PROGRESS programme. The financial preparations are a continuous process. Municipalities can apply funding for the local implementation of the National Policy on Roma under the National Development Plan for Social Welfare and Health Care.

The Ministry of Social Affairs and Health will answer for the implementation of the National Policy on Roma. Information relating to the assignment and composition of the steering and monitoring group will be submitted to the Commission at a later date.

The contact body for the Finnish National Policy on Roma is the Ministry of Social Affairs and Health. See below for contact information.

Helsinki on 9 December 2011

Maria Guzenina-Richardson
Minister of Health and Social Services

Viveca Arrhenius
Ministerial Counsellor, Social Affairs

Contact body in Finland: Ministry of Social Affairs and Health
Department for Promotion of Welfare and Health
Contact person: Viveca Arrhenius, Ministerial Counsellor/Social Affairs
E-mail: viveca.arrhenius@stm.fi
Address: P.O. Box 33 FIN-00023 Government Finland
Tel.+ 358 9 160 73771

APPENDICES

1. The proposal of the working group for a national Policy on Roma. Ministry of Social Affairs and Health . Reports 2009:57
  2. Finland's handbook on the European policy on Roma. Ministry of Foreign Affairs 2011.
-

European Commission
Directorate-General Justice
Directorate D: Equality
Unit D.4: Non-discrimination policies and Roma coordination
B-1049
Brussels
Belgium

Re. Your letter of 19 Oct. 2012

INFORMATION TO THE COMMISSION ON PROGRESS IN IMPLEMENTING NATIONAL ROMA INTEGRATION STRATEGIES

The Commission sent on 19 October 2012 a questionnaire to the member states' contact persons for Roma integration with deadline by 3 December 2012. The purpose is to survey how the implementation of national Roma integration strategies has progressed in member states. The information to be gathered from the member states will be used in a monitoring report of the Commission that will be submitted to the Council in spring 2013.

1. Dialogue with relevant stakeholders

The Commission asks to share information on progress made in the dialogue with relevant stakeholders on the implementation of the national Roma integration strategy, in particular at local and regional level and with Roma communities and civil society.

The Ministry of Social Affairs and Health has appointed a working group tasked to coordinate and monitor the Finnish National Policy on Roma for the term 6 March 2012 to 31 December 2013. The working group consists of representatives of the relevant government ministries, the Association of Finnish Local and Regional Authorities, the National Institute for Health and Welfare, the City of Jyväskylä, the National Advisory Board on Romani Affairs, the Regional Advisory Board on Romani Affairs of South-Western Finland, the local working group on Roma of the City of Jyväskylä, and five Roma NGOs. Permanent experts for the working group are the coordinating officers of the Regional Advisory Boards on Romani Affairs, the Secretary General of the National Advisory Board on Romani Affairs, a senior officer at the Office of the Ombudsman for Minorities, and an expert at the National Board of Education. Besides the chair, vice chair and secretary, the working group has 24 members, half of which of Roma origin. The members also have deputy members.

When the working group was being appointed the aim was to secure both horizontal cooperation between the relevant ministries and vertical cooperation between the national, regional and local level. The working group has had two meetings with a high attendance (16–18/24 members).

The Advisory Board on Romani Affairs in conjunction with the Ministry of Social Affairs and Health has a significant role in supporting the implementation of the National Policy on Roma. The themes discussed at the annual conference of the national Advisory Board and regional advisory boards on 23–24 October 2012 included promotion of Romani affairs at the regional and local level and participation of Roma adolescents and strengthening their inclusion. The introductory addresses dealt with progress of the National Policy on Roma, reinforcing the role of the regional and local authorities in the implementation of the Policy on Roma, and moving the Policy forward to the municipal level. Altogether 60 persons from all over Finland took part in the conference.

Implementation of the Policy on Roma at the local level is a challenging task, and this theme will be returned to in the activities of the steering and monitoring group also next year.

2. Allocation of proportionate financial resources

The Commission wants to know about the financial resources to secure the implementation of planned measures for Roma integration.

2.1 Measures implemented in the form of ministries' official duties and financed by means of discretionary government grants

The National Board for Education, that has a specific Roma Education Unit, has coordinated the national development of basic education for Roma pupils. In 2008–2012 the National Board has granted local authorities discretionary government grants totalling EUR 2.1 million for the development of basic education of Roma pupils. The development activities have been a part of the development of the quality of basic education. Altogether 35 municipalities with Roma pupils have applied for discretionary government grant. It is estimated that at least 80 per cent of all Roma pupils of basic education age are covered by the grant. The appropriations granted by the National Board of Education have been used, for instance, for the production of bilingual textbooks for Roma pupils, for arranging further training for teachers in order to spread the knowledge about Romani culture and for Romani language nest activities. Language nests are meant for Roma of all ages for the purpose of reviving the oral use of the Romani language. Appropriations granted by the National Board of Education will be used for carrying out a survey of the educational needs of adult Roma population. In 2012–2013 a considerable part of the financial support for basic education is targeted at guiding Roma pupils to continue their education at upper secondary level. Measures regarding adult education have not been initiated or there is no knowledge of them as yet, since no such financial resources as for basic education have been allocated for them.

In regard to employment measures the development projects are funded by national employment appropriations or by the European Social Fund (ESF) (see 2.2). Job coaching and other employment-promoting services are funded by national employment appropriations. Support for entrepreneurship is also included in these services. Also measures to develop the operations of the Employment and Economic Development Offices are implemented by national funding for employment policy. The 'employment

service centre' operating model is a special service for unemployed persons in need of multiprofessional support. The costs are shared by the Employment and Economic Development Offices, local authorities and the Social Insurance Institution of Finland. The Ministry of Education and Culture is responsible for financing youth workshop activities. The Ministry of Social Affairs and Health pays central government transfer to local authorities e.g. for organising work-related activities.

Local authorities can apply for funding for measures carried out in municipalities in the social and health care sector from the National Development Programme for Social Welfare and Health Care (KASTE) 2012–2015. It is mentioned in the KASTE programme that the Policy on Roma will obtain financial support from the programme. The Ministry of Social Affairs and Health finances from its R&D appropriations the monitoring of the Policy on Roma and the development of monitoring indicators for it, as well as a survey to develop welfare indicators for the Roma population. Finland's active participation in the EU Roma Inclusion Platform, in the activities the EU Roma Contact Point group and the pilot project of the EU Agency for Fundamental Rights to promote the policy on Roma require that civil servants at the Ministry of Social Affairs and Health use their working time and resources on those.

Measures related to housing have been financed by appropriations of the Ministry of the Environment and have partly been implemented as official duties. The Ministry of the Environment has funded a survey of the housing of Roma in 2012. The Ministry also participated in the regional seminars (4) in connection with the YES 5 project (2.2.), where solutions to the housing problems of Roma were dealt with.

The measures that the Ministry for Foreign Affairs is in charge of were carried out in 2011 as official duties by means of extra appropriations. Finland's objectives for the European policy on Roma were incorporated in a handbook published in the Ministry for Foreign Affairs' publication series in 2011; the Ministry also allocated funding for preparing the handbook.

The measures that the Ministry of Justice is in charge of, as well as a survey of the implementation of the Roma language rights started in 2012, will also be carried out as an official duty. The Finnish Broadcasting Company has started some actions that it will fund from its own appropriations.

2.2 EU-funded actions

In the implementation of the Policy on Roma EU funding has been made use of in particular to promote employment and to monitor and prevent discrimination. Funds from the development programme National Intermediate Labour Market of the European Social Fund are used for a pilot project of the Ministry of Employment and the Economy to train support persons of Roman origin for processes of guidance to employment. The project is implemented within the Uusitaito (New skills) project of the Centre for Economic Development, Transport and the Environment of Uusimaa. The training will take place from November 2012 to June 2013.

A major part of the actions to combat discrimination are carried out as part of the YES (Equality is priority) projects, which are co-funded both by different ministries and the Commission under the "Non-discrimination" budget line of the Progress Programme.

3. Monitoring transformation and enabling policy adjustment

The Commission asks to share information on effective tools of monitoring any changes in the situation and progress on the ground and in securing the review of the policy according to the results on the ground.

At its first meeting the steering and monitoring group approved a tool to monitor the implementation of the measures (147) included in the Policy on Roma at the national level. In the questionnaire addressed to the responsible stakeholders (relevant ministries, the National Advisory Board on Romani Affairs, the National Board of Education, the Housing Finance and Development Centre of Finland (ARA), the Discrimination Monitoring Group, the Ombudsman for Minorities, universities and universities of applied sciences, the Finnish Broadcasting Company and Statistics Finland) those are asked to reply to six open questions on monitoring the measures. The questions concern the implementation of the measures, factors promoting and obstacles to the implementation, monitoring indicators, financing, the schedule of implementation, and inclusion of Roma actors. The responsible stakeholder reports the implementation phase of a measure by means of traffic light symbols (red=not started, yellow= about to be started, green=implemented). The stakeholders taking part in the questionnaire can freely comment on and present good practices. The responsible stakeholders have been sent a follow-up questionnaire two times (deadlines in June and August 2012). The National Institute for Health and Welfare, that provides expert support for monitoring, will collate the replies.

The development of monitoring indicators is based on a three-tier model of human rights indicators developed by the United Nations' Office of the High Commissioner for Human Rights (OHCHR) for application at the national level. In the model the indicators have been divided into (1) structural indicators (only indicators for legislation), (2) process indicators (indicators for measures, projects, funding, inputs, outputs etc. resources), and (3) effectiveness indicators (indicators for achievement of an objective, final result). For the policy guidelines (10) of the Policy on Roma, indicators (1–3) are defined from each group. The National Institute for Health and Welfare provides the ministries with expert support in the development of indicators for the different branches of administration, as part of the activities of the steering and monitoring group.

At its second meeting the steering and monitoring group discussed the housing situation of Roma on the basis of the follow-up questionnaire and the Ministry of the Environment's survey regarding Roma housing and equal opportunities. The third meeting will deal with the education situation of the Roma. Further issues to be dealt with this year are the employment situation and social welfare and health care of the Roma. In this way we will cover the four key areas raised in the Commission's Communication. Issues that will probably be covered in 2013 include, in particular, implementation of the National Policy on Roma at the regional and local level.

It is required in the Government Resolution on Guidelines for a Policy on Roma (2010) that the first monitoring report on the Policy on Roma shall be submitted by the end of 2013.

4. Fighting discrimination effectively

The Commission asks to share information on progress made to fight discrimination affecting persons of Roma origin and to ensure that anti-discrimination legislation is effectively enforced.

In Finland anti-discrimination work is carried out by various organisations, such as NGOs, authorities, the Ombudsman for Minorities, social partners, equality bodies and advisory boards; advisory boards have also been established for dealing with issues regarding minority and age groups. Part of the measures taken to combat discrimination address simultaneously several grounds of discrimination, and are also implemented by mixed partnerships of different types of organisations. Such measures include for instance the implementation of the national system for monitoring on discrimination, the national anti-discrimination programme, and data collection on hate crimes. The system for monitoring on discrimination is a three level system consisting of (1) collection of up-to-date data and research on discrimination and its publication on a specific website; (2) an annual discrimination study; and (3) a discrimination report published once in each governmental period (4 years). Information on discrimination against Roma is gathered through both the system for monitoring on discrimination and through the annual study on hate crimes.

The national anti-discrimination programme has been implemented since 2007 in cooperation with NGOs and different authorities, and it is funded by several ministries and the EU Progress Programme. The programme includes annually such measures to combat discrimination, promote equal opportunities and raise awareness that are aimed at several groups exposed to discrimination. It also includes components, which are targeted specially at improving the position of the Roma and promoting their equal treatment. The following measures have been implemented during the preparation and implementation of the Policy on Roma:

- A training programme for Roma NGOs to develop their work against discrimination and to empower them for project planning and implementation;
- A media campaign (TV, radio, socialmedia and the Internet) to break prejudices and negative stereotypes on Roma;
- A series of four regional seminars on non-discrimination in housing, a seminar report for housing authorities and a brochure for the Roma population;
- Community meetings for Roma NGOs on discrimination in housing;
- Learning materials for comprehensive schools on Romani history, culture and the everyday life of Roma adolescents.

A Romani portal consisting of 10–12 websites is planned to be established in 2013.

5. Additional information

The Commission asks to share any other information or concern regarding the implementation of the strategy.

The Finnish National Policy on Roma is available in three languages: Finnish, Swedish and English.

It is seen important in the National Policy on Roma to carry out a multidisciplinary research project on the history of the Roma, as part of the implementation of the cultural rights and equal opportunities of the Roma. As a result of the research project a work on Romani history was published on 24 October 2012. A particular aim was to seek the Roma population's own perspective on their history. The project was funded by the Ministry of Education and Culture and carried out by the Finnish Literature Society in cooperation with the Advisory Board on Romani Affairs.

The Almanac Office at the University of Helsinki has decided that the International Day of the Roma on 8 April is to be incorporated into the Finnish almanac. The Day of the Roma will be celebrated as from the year 2014.

The implementation of the Policy on Roma is dealt with in the Finnish government's regular reports on the implementation of international human rights agreements, as applicable. The conclusions and related recommendations issued by the bodies monitoring the agreements are taken into account in the implementation of the Policy on Roma.

We find it a special challenge for the implementation of the Policy on Roma that, due to the strained government finances, it has not been possible to allocate specific funding for its implementation, for instance an earmarked discretionary government grant to the local authorities. The participation of Roma NGOs in the implementation would also require specific funding.

The Finnish Government carries on an active Romani policy in international organisations and on a bilateral basis, highlighting in particular the Roma population's own involvement.

Aino-Inkeri Hansson
Director-General

Viveca Arrhenius
Ministerial Counsellor, Social Affairs

APPENDICES

Decision on appointment of the steering and monitoring group

Example of a questionnaire to national stakeholders on monitoring

---

European Commission
DG Justice
D Equality
D4: Non-*discrimination* policies and *Roma* coordination
B-1049
Brussels
BELGIUM

Re: Your letter of 4 October 2013

REPLY TO THE COMMISSION'S INVITATION TO SHARE INFORMATION ON PROGRESS IN IMPLEMENTING NATIONAL ROMA INTEGRATION STRATEGIES

On 4 October 2013 the Commission sent an inquiry to Roma contact persons of the member states with deadline by 18 November 2013. The purpose of the inquiry is to compile information on how the implementation of the national Roma integration strategies is progressing in member states. The information collected from member states will be used in the Commission's monitoring report to be issued in spring 2014. The Commission's report will give a review of the state of implementation of the Roma integration strategies, in particular in regard to the key areas (education, employment, health care and housing).

The Ministry of Social Affairs and Health is preparing the first monitoring report on the implementation of the National Policy on Roma in Finland. The steering and monitoring group for the implementation of the Policy on Roma will draw up the report by 31 December 2013. Since this work is under way, we reply to the Commission's inquiry only shortly. We'll send our monitoring report to the Commission after it has been completed.

The appended reply was dealt with at the Advisory Board on Romani Affairs on 11 November 2013, in the steering and monitoring group for the National Policy on Roma on 27 November 2013 and in the sub-committee on social affairs of the Cabinet Committee for European Union Affairs set up by the government on 28 November 2013. Because the hearing of stakeholders and translation will take time we regret not being able to follow the deadline for sending our reply.

As a general remark we'd like to underline, in addition, that the period in office of the present government will end in 2015. Therefore we are not able to reply to the question about the government's plans after 2015.

1. Policy measures

1.1. Education

1.1.1. Steps taken since 2011

A study module of Romani language and culture was started at the University of Helsinki in 2012. The study module has one fulltime teacher of Roma origin. The University of Helsinki is in charge of the teaching, research, and language planning and maintenance of the Romani language. Information events have been organised in summer and autumn 2013 in different parts of the country, reaching hundreds of Roma people.

The Equality is Priority (YES) programme within the *PROGRESS* project coordinated by the Ministry of the Interior prepared in 2012 teaching materials for basic instruction in Roma history, culture and the present day of Roma adolescents. The materials also deal with prejudice and beliefs related to Roma. The teaching materials are targeted to lower secondary school pupils and they contain a handbook for teachers. The material is available from the Romani portal that is being prepared (cf. 1.5).

In 2012 and 2013 the Finnish National Board of Education has granted discretionary government grants for supporting the basic education of Roma pupils to 24 municipalities. These municipalities have participated in the nationwide education organised by the National Board 1 to 2 times a year. The Roma Education Unit of the National Board has also made a guidance visit to every municipality in order to look at the plan for supporting the basic education of Roma pupils in the municipality together with representatives of the local Roma population.

The National Board of Education grants municipalities discretionary government grants for organising teaching in Romani language in primary and basic education and in upper secondary school. Government grants for teaching the Romani language are granted for a maximum of two lessons per week per each computational group of four pupils. If the education provider has less than four Roma-speaking pupils, the minimum size of the group can also be two pupils. Annually, altogether 150–180 pupils study Romani language in about 12 municipalities.

In order to revive the Romani language, which is threatened by extinction in Finland, the National Board of Education allocates discretionary government grant to language nest activities in Romani language. In 2012–2013 there were 13 language nests in different localities in Finland. The objective is to prevent the extinction of the Romani language, support the maintenance and development of the Romani language, culture and identity and to increase the number of Romani language speakers across Finland. The grants are targeted to municipalities and NGOs. The language nest activities are a measure enshrined in the National Policy on Roma. President Tarja Halonen is the patron of the activity.

1.1.2. Impact of measures

It is for the first time possible to acquire competence as a Romani language teacher in Finland, after one has completed the study module in Romani language at the University of Helsinki. Since August 2012 Romani language has been an official subject at the University of Helsinki, and it is possible to study it as a minor subject. The researcher and teacher in Romani language and culture, who is himself of Roma origin, has informed about this possibility in about twenty localities across Finland. As a result five new Roma persons have started studies in the Romani language. This is an important step forward.

The national goal of state-subsidised development activities has been to support implementing the value basis in the instruction described in the national grounds for curriculum and to take into consideration the language and cultural aspects of the Roma pupils in basic education. Today the majority of the Roma pupils cope with comprehensive school education well or satisfactorily. There has been favourable development in the cooperation between Roma homes and school, the number of pupils receiving instruction in Romani lan-

guage and the awareness of the municipal education system and school staff of the challenges in Roma pupils' schooling. Participation in vocational education has also increased markedly among Roma adolescents.

1.1.3. Plans for 2014–2020

The National Board of Education has defined as a priority in state-subsidised development activities to support Roma pupils to complete basic education and to advance to the upper secondary level. Schools need in particular measures to promote Roma pupils' interest in attending upper secondary school, besides their participation in vocational education.

In 2014 the National Board of Education intends to start measures to reach the most challenging Roma pupils and to help them. By 'a challenging group' is here meant the pupils who perform poorly in basic education or who drop out of basic education. The measures will be considered together with various stakeholders.

Many adults among the Roma population have special needs in regard to education, such as completion of basic education or acquiring vocational qualifications. It is important to ensure access to the whole educational system also for adult Roma. The National Board of Education will investigate the education situation and the needs of adult Roma population related to education in 2014. The investigation is one of the measures enshrined in the National Policy on Roma.

1.1.4. Good practices

Developing the cooperation between Romani homes and the school is often the most efficient manner of improving the general school performance in basic education and boost advancing to further studies. The cooperation can be facilitated in many ways. The education system or a school can organise local events (parents' meetings, seminars, camps, evening coffee) for Roma parents and families, where school practices, school subjects or e.g. matters related to further studies are told about. The City of Imatra in south-eastern Finland has drawn up brochures targeted to Roma families about early childhood education and care, pre-school education and basic education. The brochure has been distributed at child health clinics, day care centres and schools. Roma families have welcomed the brochures and events.

Many municipalities that have developed support for the basic education of Roma pupils have supported these pupils by establishing clubs for homework. For instance in Kitee in eastern Finland the regular doing of homework under supervision has improved the skills and readiness for school of many pupils. The homework clubs also serve as a model for sustained school attendance and studies for the whole family. Thanks to the clubs the learning outcomes of Roma pupils have often improved, and this has led to less absence from school.

In the municipalities that have developed support for Roma pupils these pupils are actively encouraged to advance to further studies. As early as in primary school, a study guidance discussion suitable for children should be started with Roma pupils. At secondary school, Roma pupils' own hopes for future should be discussed from their point of view. At best Roma pupils can be provided with mentoring, in the context of which the pupils regularly meet

an adult Roma who serves as a model, gives advice and encourages to applying for admission to further studies.

An example of a good practice is that the City of Kauhajoki in western Finland employs a schooling instructor of Roma origin as a bridge builder between schools and parents. Also the school social worker of Kauhajoki, who takes care of matters of all pupils, is of Roma origin. There are about ten qualified special needs assistants of Roma origin in Finland. According to good practice they assist all children in a class, not only Roma pupils. As regards Roma children, special needs assistants support in particular their identity.

1.1.5. Conclusions

Will be evaluated in the context of the monitoring report on the National Policy on Roma.

1.2. Employment

1.2.1. Steps taken since 2011

In 2012 a campaign called *Asenne meininki* (Attitude solution) targeted to employers was launched to promote the recruitment of young people belonging to minority groups. A particular target group was Roma adolescents. www.equality.fi

The campaign aimed to boost the development of a more favourable attitude climate not only towards Roma but also towards other groups at risk of exclusion from the labour market. One component of the campaign is to produce information material dealing with workplace and working life practices. A reprint has been taken of the handbook *Palkkaisinko romanin* (Should I recruit a Roma employee) (2011), and it has been distributed at e.g. the Centres for Economic Development, Transport and the Environment and is also available on the web.

The provision of services is based on taking into account individual needs, on the basis of which the officials at the Centres for Economic Development, Transport and the Environment choose the services for the client. An employment plan drawn up together with the client guides the provision of services. Multiprofessional cooperation is carried out at all Centres, for instance within the framework of the Act on rehabilitative work. Positive experience has been gained in preparatory training for vocational education, since students need to strengthen their studying skills and repetition in basic skills. When preparing the youth social guarantee, attention was also paid to services for young people who need more than average support. One such group is young people with a different ethnic background.

In connection with the implementation of the Policy on Roma EU funding has been targeted in particular to employment promotion and to the monitoring and prevention of social exclusion.

The European Social Fund's development programme regarding intermediate labour market has funded a pilot project of the Ministry of Employment and the Economy, which gave preparatory training for students of Roma origin so as to qualify them to act as support persons in the employment guidance processes or to coax them to continue their studies in the guidance branch. It was

implemented in connection with the project *Uusitaito* (New skills) of the Uusimaa Centre for Economic Development, Transport and the Environment. The training took place from November 2012 to June 2013.

1.2.2. *Impact of measures*

According to the preliminary observations, projects targeted to Roma to promote their employment and education as well as to increase inclusion appear to be of vital importance. The different measures of the youth social guarantee should also be targeted to Roma adolescents.

1.2.3. *Plans for 2014–2020*

–

1.2.4. *Good practices*

Positive experience in the use of support persons of Roma origin for recruitment have been gained in the projects of the present Structural Fund period and projects receiving employment subsidy. Such projects are the project in Kauhajoki on placement in workshop environment and the *Vaaksa* project in municipalities in the Mikkeli region. The employment service centre *Reitti* in Mikkeli has recruited a person of Roma origin for its *Vaaksa* project to facilitate the taking into account of the Roma population's special characteristics in employment. The *Vaaksa* project has also actively disseminated information about this model of operation.

The *TEMPO* project carried out by national appropriations has promoted the employment of immigrants and Roma in Finland. An outcome of the project is a model for coaching jobseeker-clients and a model for supporting employers to accept these clients to workplaces and workplace communities. In practice *TEMPO* has offered all jobseekers job coaching, language and culture coaching, service coaching and psychosocial support. The aim is to find employment on the open labour market.

The implementation of employment-promoting measures has been boosted by obtaining information on Romani culture for instance from coordinators of Roma origin employed at the Regional State Administrative Agencies; there are four such coordinators. The number of jobseekers of Roma origin varies by Centre for Economic Development, Transport and the Environment.

The Nikula centre in Lahti has been in operation since 2008. It aims to increase the inclusion and communality of Roma and to maintain and inform about the Romani language and culture. The centre has also promoted the placement of Roma on the labour market by providing practical training and job trials, and periods of work with subsidised wages. The wages of the permanent staff of the Nikula centre are paid with project funding from the regional Centre for Economic Development, Transport and the Environment. The centre has also supported persons in apprenticeship training and organised practical training periods related to the supervised probationary freedom of prisoners. A final report of the project is being drawn up, inclusive of an external evaluation.

The City of Jyväskylä has funded a project of the association of Roma young people in Jyväskylä called *Siltana huomiseen* (Bridge to tomorrow) with the

aim of supporting Roma young people to be actively involved in functions of society, such as the city's youth work, employment and education market and business life. Young people are also guided and encouraged to take up hobbies and given instructions on healthy lifestyles.

1.2.5. Conclusions

Will be evaluated in the context of the monitoring report on the National Policy on Roma.

1.3. Health

1.3.1. Steps taken since 2011

A survey is being carried out of discrimination experiences in the context of social and health services among older persons belonging to minority groups. The survey also concerns people of Roma origin. It is a part of the implementation of the monitoring system for discrimination, for which the broad-based Committee for Monitoring of Discrimination is responsible. The report will be published in early 2014.

In order to bridge health inequalities between population groups, information is being collected on the health and welfare of the Roma population in Finland. The purpose of the welfare survey is to explore possible socioeconomic inequalities between the Roma and the majority population and needs to remedy them. As referred to in the Policy on Roma the National Institute for Health and Welfare carries out a pilot study of health and welfare among the Roma in 2013. The pilot study including 30 Roma participants will develop research methods and gather feedback about which measurements and questions are felt useful by the persons participating in the study. The study includes a health examination and a structured individual interview. The Policy on Roma includes a measure according to which the Institute for Health and Welfare will carry out an extensive health and welfare survey among the Finnish Roma population. Research-based information is needed to improve the living conditions and health of Roma and to develop social and health services taking into account their needs. Previous population surveys among minority groups have shown that a pilot survey is necessary prior to the planning of an extensive survey. The pilot study is financed by the Ministry of Social Affairs and Health.

The Ministry of Social Affairs and Health arranged together with the Council of Europe and the Hanasaari Swedish-Finnish Culture Centre the 4th International Roma Women's Conference in Hanasaari, Espoo, on 16 – 17 September 2013. The participants totalled almost 200. One hundred of them represented Roma women from 36 countries or more than twenty NGOs. The Finnish participants numbered about 70, the majority of them being Finnish Roma women. In addition, international organisations such as the European Union, organs of the Council of Europe and the Organization for Security and Cooperation in Europe, OSCE, sent their observers to the conference. International non-governmental organisations such as Amnesty International and the European Women's Lobby took part in the conference as observer members.

The aim of the Conference held in Finland was to create a foundation for a European strategy on Roma women. A rapporteur employed by the Council

of Europe will draw up *Helsinki Recommendations for Roma Women's Inclusion* based on the country reports made in the context of conference preparations, UN recommendations regarding Roma women and proposals by working groups at the Conference.

As a concrete measure the Conference appointed an Initiative Group of Roma Women Activists to disseminate information about the content of the Conference to international bodies, NGOs and Roma.

This year the Ministry of Social Affairs and Health has published a study report focusing on intimate partner and domestic violence met by Roma women, aiming to improve services targeted to Roma women. According to the study, shelter services are important for Roma women. Those who had used the services appreciated them. It was however felt difficult to get access to services. In order to improve the situation the researchers propose, among other things, increasing the knowledge of legislation among Roma women and the knowledge of Romani culture among employees. For the study, 17 Roma women who had been subjected to intimate partner violence and 17 experts in the field were interviewed.

1.3.2. Impact of measures

The pilot survey, i.e. the planning project, stresses the importance of taking Roma people's own point of view and cultural features into account appropriately in the implementation of the welfare survey regarding Roma. The pilot study project aims to mainstream the inclusion of Roma into the development of social welfare and health care provided to them. A model is created to facilitate carrying out the study by a number of participants that is sufficient at national level. Increasing mutual confidence between the Finnish Roma population and social welfare and health care and the national research and development institute for it, the National Institute for Health and Welfare, is the most important objective of the pilot study project. The pilot study project also responds to the measure under the National Policy on Roma according to which the prerequisites for information collection regarding the Roma should be improved.

The Advisory Board on Romani Affairs and the Council for Gender Equality appointed a broad-based preparatory group in support of the International Roma Women's Conference, consisting of representatives of e.g. regional advisory boards on Romani affairs, gender equality NGOs, the Ombudsman for Equality, women's organisations of political parties, human rights organisations, and the University of Helsinki. The preparatory group formed a network for the promotion of Roma women's equality, and the purpose is to continue its activities. It can highlight the status and rights of Roma women in various contexts, take initiatives, promote the equality of Roma women at national level, organise events and, for instance, coordinate statements about issues important to Roma women's equality.

1.3.3. Plans for 2014–2020

The purpose is to apply in 2014 for further funding for the extensive health and welfare survey referred to in the Policy on Roma, which is to be carried out by the National Institute for Health and Welfare. The aim is to carry out an extensive study on the basis of the pilot study carried out in 2013 with about 1,000 Roma participants aged over 18 years from all over Finland. The challenge is that it is impossible to apply a random sample based on the popu-

lation register, which is a general method used in population surveys, since registration of ethnic origin is prohibited under the Finnish Personal Data Act. Through networks to be created in cooperation with Roma NGOs and regional actors, volunteers will be invited to partake in the study, and a sample will be formed of those who have registered. The study will be carried out in the different regions of regional administration with a large Roma population (Southern Finland, Eastern Finland, Lapland, South-eastern Finland, Western and Inner Finland, Northern Finland).

The work with older people of Suomen Romaniyhdistys – Finnish Romani Association continues for the ninth year. The project *Finitiko Phurane kaale* (2013–2015) is a guidance and development project on culture-sensitive services targeted to Roma older people. Outreach work, clubs for older people and information on services provided by authorities have been modelled and will be brought in 2014 to the municipalities involved in the cooperation. The project reaches more than 100 older persons in the Greater Helsinki area.

1.3.4. Good practices

Representatives of the Roma are involved in the planning and implementation of the welfare survey to ensure that the survey will succeed in describing matters that are important to them. The confidence required by participation intensity is also built through inclusion.

A research assistant of Roma origin has been recruited for the pilot project with the task of informing the target population about the survey, recruiting participants and giving personnel at the National Institute for Health and Welfare information about the characteristics of Romani culture. A good practice is that the assistant has completed the Romani culture instructor's diploma.

A broad-based steering group has been appointed for the pilot and the future extensive survey on Roma welfare, consisting of experts working on Roma issues. Gender distribution and regional distribution has been taken into account in the composition of the group. Actors in different sectors (science, local government and NGOs, and expert institutes and the Ministry of Social Affairs and Health) and Roma are represented in the steering group.

The city of Jyväskylä has employed in social housing management services on a permanent basis an instructor of Roma origin who is specialised in mental health and substance abuse problems. The service is intended for all population groups. A benefit of having an instructor of Roma origin is to be able to influence prejudice and the instructor's knowledge of Romani culture.

The Helsinki Deaconess Institute maintains a low-threshold special day centre (Kaalo) that provides services of a social instructor for Roma clients and in particular socially excluded Roma in the Greater Helsinki area. In addition, it works with prisoners and provides guidance and advice to former prisoners and their relatives. The day centre strengthens the inclusion of Roma by creating for them paths to education and training, practical training and work. Two employees of Roma origin are working at the day centre.

As a good project we would like to refer to the *Women's turn* project of Romano Missio (2010–2013) that examined the situation of Roma women prisoners and sought methods to support them. The survey deals with e.g. prison experiences, life situations and service needs of Roma women. The survey shows that the problems of Roma women in prisons are not specific of Roma.

However, in supporting Roma women prisoners, attention should be given to access to assistance, building confidence and understanding of the lives of Roma women.

1.3.5. Conclusions

No conclusions can be made regarding the health and welfare of Finnish Roma on the basis of the results of the study objects participating in the pilot survey. Neither will the outcomes of the pilot survey be reported because the sample was too limited. The experience gained in the pilot survey however indicates that:

- Roma have a favourable attitude towards the welfare survey when they have had the opportunity to influence its planning and implementation from the initial stages;
- Roma want that the same methods as are used in surveys regarding the population at large are used for them in the health examinations and interviews, no special treatment;
- A lot of resources should be allocated to informing about the survey, examination of consent documents, and recruitment of participants in the survey, for instance because of the different way of forming the sample;
- Roma population's participation in the planning and implementation of the survey is vital not only to ensure a successful implementation in practice but also to disseminate the outcomes and good practices created with them.

1.4 Housing

1.4.1. Steps taken since 2011

As a part of the National Policy on Roma the Ministry of the Environment has investigated the housing situation of the Roma population in Finland¹. The results of the survey were discussed at regional seminars.

The national programme *Equality is Priority* arranged in 2012, together with the Ministry of the Environment and regional advisory boards on Romani affairs, a series of four seminars on housing that dealt with problems associated with the housing of Roma, discrimination in access to housing and good practices to promote equal treatment in regard to housing. These *Oma koti kullankallis* (Home sweet home) seminars were attended by housing and other authorities and representatives of Roma communities and NGOs. A joint report of the seminars was published and disseminated in the form of an electronic version to local authorities in Finland.

As part of the process of promoting equal treatment in regard to housing, a brochure was prepared on housing targeted to Roma *Haetko vuokra-asuntoa?* (Are you seeking a home to rent?) Furthermore, several community meetings were held in cooperation with Roma NGOs. The aim was to launch a discussion about the practice that permission to move house is needed from Roma already living in the area and possibilities to abandon it.

1.4.2. Impact of measures

---

¹ Romanien asuminen ja yhdenvertaisuus (Housing of Roma and equal treatment); Törmä S, Huotari K, Tuokkola K. Ministry of the Environment Reports 8/2012

The survey did not actually produce any new information. It is however useful to explore the housing situation of Roma at certain intervals also by scientific methods. One positive effect of the survey was the initiation of a discussion on internal practices within Roma communities that have been considered sensitive and that affect housing.

1.4.3. Plans for 2014–2020

–

1.4.4. Good practices

Neighbourhood conciliators in housing issues are a good practice in the City of Jyväskylä. Neighbourhood conciliation is about solving everyday conflicts. Those are often caused by different ways and culture of housing. It is often question of settling disputes and agreeing on new ways of acting. A regional letting company in the city of Jyväskylä, Jyväskylän vuokra-asunnot, has trained volunteers as conciliators. Some of them have multicultural knowledge.

The Housing Finance and Development Centre of Finland (ARA) continuously trains the persons responsible for choosing residents, and issues related to Roma housing are dealt with at the training events as needed.

1.4.5. Conclusions

Will be evaluated in the context of the monitoring report on the National Policy on Roma.

1.5. Anti-discrimination

1.5.1. Steps taken since 2011

In 2011–2012 a TV and radio campaign was prepared and implemented to dismantle negative stereotypes targeted at Roma, in which leading Finnish rap musicians played the main role. The campaign could be seen on the national TV1 channel at prime time. Musicians were also interviewed and a DVD was made for training purposes.

An extensive package of information, a Romani portal of 12 web pages, is being prepared. There will be specific pages for e.g. culture, art, spiritual life, international issues, authorities, Roma population, children, and a network of academic Roma. The portal will be launched at the beginning of 2014, and the Ministry of the Interior together with other government ministries will be responsible for maintaining it.

At the beginning of this year a study report was published on minorities' experiences of the use of legal protection measures. The study also dealt with reports of discrimination made by Roma to responsible authorities (police, the Ombudsman for Minorities and the Ombudsman for Equality, occupational safety and health authorities) as well as interviewed people of Roma origin who have undergone the appeal process.

In January 2014 the Office of the Ombudsman for Minorities will complete a questionnaire survey of Roma people's discrimination experiences in housing and working life, as well as a survey of internal relations in Roma communi-

ties. Altogether 250 Roma people have been interviewed for the survey. The purpose is to fill in gaps in research-based information relating to the discrimination encountered by Roma and to develop new methods to intervene in ethnic discrimination and to promote equal treatment. A follow-up study will be carried out in five years.

In 2013 the Ombudsman for Minorities started a pilot project to promote good ethnic relations at the local level. For instance a conciliation process will be experimented with in municipalities with long-standing problems in Roma housing. The aim is to solve conflicts and restore confidence between Roma and the letting company in the municipality. The situation is being monitored and the cooperation with the local authorities continues in 2014.

1.5.2. Impact of measures

It is difficult to evaluate in the short term the impact of individual events or measures. As regards the EU co-funded projects their success and impact is measured by external evaluators. It takes a long time to change attitudes/for attitudes to change but people's behaviour can be influenced in shorter time. We consider that e.g. the rap campaign was very comprehensive and effective in relation to its target group (young people), but its impact may remain of shorter duration than for instance that of the project on equality in regard to housing.

1.5.3. Plans for 2014–2020

The Romani portal will be developed further in the context of the national programme *Equality is Priority* in 2014–2015. A European conference on Roma and discrimination will be held in 2014, with representatives from all the 34 countries participating in the *PROGRESS* programme (EU member states, candidate countries, and Norway, Iceland and Liechtenstein). The expenses of one representative per country will be covered to ensure sufficient coverage.

The Finnish League for Human Rights is carrying out, with funding from Finland's Slot Machine Association, a project *Yhteistyö voimavaraksi* (Cooperation as a resource) aiming to prevent discrimination of Roma in cooperation with Roma NGOs. It offers information on human and fundamental rights, identification of different forms of discrimination and impact of social exclusion to Roma communities. A telephone hotline that guides and advises Roma in discrimination issues is included. The Finitiko Romani Forum also provides diversified education and information to Finnish Romani NGOs.

1.5.4. Good practices

In 2013 the Youth Department of the City of Helsinki aims to start drawing up an action plan for youth work targeted to Roma, on the basis of which concrete measures will be developed to strengthen the influence of Roma young people and inclusion of them in the planning of activities. The objective is to develop all activities of the Youth Department so as to be good and safe from the point of view of Roma youth. Targeted information is needed for Roma young people about education, and their access to employment should be supported. Joint partnership could be developed with the City of Vantaa since Roma youth already use services across municipal borders.

1.5.5. Conclusions

Dissemination of correct information alone is not enough to alter attitudes, since people select the information they want to receive. More permanent effects can be obtained by targeted information through the right channels. Young people are an important target group in the work to combat discrimination. Good channels to reach young people are the school, youth work and the forms of culture used by them, such as music. It has been possible to reach such young people that are not socially active or interested in minority issues through music favoured by young people.

An important principle in the Finnish work to develop the position and living conditions of the Roma population is that Roma themselves are engaged in it together with authorities and other actors. By participating in the activities the Roma can themselves influence the content of activities and work on them so that they will benefit Roma.

The activities to improve the status of Roma in society should include measures to enhance their equal treatment and non-discrimination in order to achieve sustainable results. At the same time as the prerequisites for Roma young people's participation are strengthened, prejudice and negative stereotypes should be dismantled among employees and other young people.

2. Funding

2.1. Funding 2011–2013

The central government transfers and discretionary grants to local government included in the government budget are computational sums. Local authorities can apply separately for discretionary government grants for their development activities. The National Development Programme for Social Welfare and Health Care, the *KASTE* programme, can be mentioned as an example. Finland's Slot Machine Association grants annually financial assistance to NGOs operating in the field of social welfare and health care on the basis of applications. The major Romani NGOs obtain both general and project-specific assistance from the Slot Machine Association. Its annual amount is roughly EUR 500,000 to 600,000. The projects of the NGOs implement the objectives of the National Policy on Roma.

Both national and EU funding has been used to finance actions within the *Equality is Priority* programme. Also the access to EU funding requires national funding, whose share for instance in the *PROGRESS* funding was more than 30 per cent. The national funding has been allocated from the budgets of different government ministries. In 2011–2013 a total of EUR 274,500 has been allocated to the work to combat discrimination against the Roma.² In 2011–2013³ the National Board of Education has granted discretionary government grants totalling EUR 710,000 to 24 municipalities to support the basic education of Roma pupils.

In addition, the National Board grants discretionary government grant for language nest activity in order to revive the Romani language. The amount of the grant totalled EUR 211,000.⁴ In addition, the National Board granted in 2012 a discretionary government grant to teach Romani language as mother

² Textbooks on Romani history EUR 32,000; a recruitment campaign targeted to employers EUR 23,000; a survey of discrimination experiences among (Roma) older people in social and health care services EU 9,000; regional seminars regarding the housing of Roma EUR 34,000; A TV and radio campaign EUR 30,000; an education project for Romani and disability NGOs on project activities EUR 51,500; preparation of the Romani portal EUR 86,000; a study of experiences of using legal safety measures among minorities EUR 9,000.

³ In 2011 EUR 250,000, in 2012 EUR 300,000, in 2013 EUR 160,000

⁴ In 2011 EUR 61,000; in 2012 EUR 75,000, in 2013 EUR 75,000

tongue in basic education and upper secondary school, amounting to EUR 49,000.

The Ministry of Education and Culture has supported activities of Roma NGOs and civic activities related to Roma from the appropriations for art, culture and youth work in order to strengthen active citizenships and equal treatment.

The Ministry of Social Affairs and Health has granted funding to the pilot study carried out by the National Institute for Health and Welfare regarding the health and welfare of Roma. The total budget of the study was EUR 121,000. The sum allocated to the investigation regarding intimate partner and domestic violence among Roma women was EUR 60,000. The Ministry has also allocated human resources to the implementation and monitoring of the National Policy on Roma. Local authorities have also had the possibility to apply for discretionary government grant from the Ministry's Development Programme for Social Welfare and Health Care (*KASTE*) for their development work.

The Ministry of Employment and the Economy has funded a reprint of the handbook *Palkkaisinko romanin* (Should I recruit a Roma employee). The *TEMPO* project was funded by the Centre for Economic Development, Transport and the Environment and the Helsinki Deaconess Institute in 2008–2012. The *UusiTaito* (New skills) project is a European Social Fund project administered by the Uusimaa Centre for Economic Development, Transport and the Environment.

The Ministry of the Environment funded the survey regarding Roma housing. In addition, different ministries have targeted a considerable amount of human resources to the work for the Roma.

2.2. Funding 2014–2020

The Ministry of Employment and the Economy is preparing together with stakeholders Finland's Structural Fund programme for 2014–2020, and the draft programme has been circulated for comments. In their comments both the Ministry of Social Affairs and Health and the Advisory Board on Romani Affairs emphasise the need to highlight the position of Roma as a target group of the programme. In the present draft programme the Roma are, accordingly, clearly mentioned as a target group in the policy line for promotion of inclusion and combating poverty. The policy line regarding the mobility of labour force mentions ethnic minorities, to which the Roma belong.

The Development Programme for Social Welfare and Health Care (*KASTE*) 2012–2015 is a programme of the Ministry of Social Affairs and Health to reform Finnish social and health policy. The programme consists of six sub-programmes that concern inclusion of groups at risk, welfare and health, services for children, young people and families with children, services for older people, social and health care service structures and information systems, and management. Special needs of the Sami language speakers and sign language users, as well as of other language and cultural minorities are taken into account in the promotion of inclusion, welfare and health, and development of services.

The achievement and implementation of the objectives of the *KASTE* programme are supported by allocating discretionary government grants to de-

velopment projects for social welfare and health care, which local authorities can apply for. Annually, EUR 17.5 million is available for project funding, totalling roughly EUR 70 million in 2012–2015.

2.3. *Best practices*

–

2.4. *Conclusions*

A number of municipalities have availed themselves of the opportunity to apply for discretionary government grants for supporting the basic education of Roma pupils and carried out projects to promote the schooling of Roma pupils. This has meant significant improvements in both the schooling of Roma pupils and welfare of families in general.

The Development Programme for Social Welfare and Health Care, *KASTE*, offers an opportunity for local authorities to apply for discretionary government grants for projects in accordance with the National Policy on Roma. So far, no Roma project has however been started with funding from the *KASTE* programme.

3. **More information**

3.1. *Consulting Roma NGOs*

The steering and monitoring group for the implementation of the Policy on Roma organised a hearing for Roma NGOs on 17 May 2013 in Helsinki.

Eight Roma NGOs of different sizes and operating in different sectors from across Finland were present. In addition, one NGO submitted a written opinion. The purpose of the hearing was to gather views of Roma NGOs on how the Policy on Roma is seen from their perspective and how the Policy could make use of the knowledge and skills of Roma NGOs. The starting point was that through their NGOs the Roma population gets an opportunity to exert influence and take part in the implementation and monitoring of the Policy. At the event NGOs told about their activities and future plans, challenges and resources, as well as priorities and benefits of the Policy on Roma.

NGOs have a similar view on what are the priorities of the Policy on Roma: child and youth work, support for families, prevention of social exclusion and promotion of inclusion. They each implement the objectives and measures of the Policy. A major obstacle to strengthening the activities is the lack of funds and personnel. The NGOs would also need encouragement to seek partnership with local authorities. NGOs are committed to the Policy on Roma and find that its objectives and measures are correctly directed, even though difficult to understand. Information about the Policy on Roma should be directed in particular to those Roma NGOs that are not aware of it yet. It became clear at the event that NGOs are willing to implement the Policy on Roma in cooperation.

3.2. *Hearing Roma adolescents*

The Advisory Board on Romani Affairs heard on 10 June 2013 Roma young people and young adults about how they could be supported to engage in hobbies and obtain themselves a profession in the field of culture and per-

forming arts. Besides members of the Advisory Board, the event was attended by young adults from Turku, who had been involved in the musical *Syvä laulu* (Deep song) in the summer of 2012. Roma youth in northern and western Finland are very interested in developing their skills and pursuing hobbies in the field of performing arts, making drama and musicals. A course in performing arts should be organised for Roma, with teaching in visual arts, drama and music. There is a comprehensive network of music institutes in Finland, and Roma children and adolescents should be guided to take part in their instruction. At the moment only few Roma children are studying at them. There is not always sufficient confidence among Roma in their own skills, and their self-confidence should be boosted. There are many possibilities but Roma adolescents should be able to make use of them fully.

3.3. Consulting local authorities

The steering and monitoring group for the National Policy on Roma set up by the Ministry of Social Affairs and Health held a hearing for representatives of local authorities in Helsinki on 11 October 2013. Local authorities have a key role in implementing the Policy's objectives in their areas. The purpose of the hearing was to gather views of local authorities on how the Policy is seen in municipalities and how it could be possible to support the activities of local authorities by means of the Policy on Roma in the implementation of the Policy. The event was attended by representatives of 11 municipalities.

It appeared from many contributions by local authorities that there is uncertainty about which body should be responsible for Roma issues in the municipality. The management of Roma issues often depends on the activity of some individual officials. It was suggested as a concrete solution to mainstreaming Roma issues that each municipality should appoint an official responsible for Roma issues. Reference was also made to local authorities' limited resources as an obstacle to implementing the Policy on Roma. Local authorities were encouraged to apply for financing for instance from the *KASTE* programme. It was also stated that good results can be achieved even by scanty resources if there is willingness and potential to cooperate.

It was proposed at the hearing that local Roma groups could convene annually to share good practices. It was also proposed that representatives of government ministries should be invited to hearings arranged by municipalities. In this way, local authorities could obtain more information about how Roma issues are handled at the level of ministries.

3.4. Questionnaire by the City of Vantaa

The City of Vantaa carries out a questionnaire to employees and chiefs of the city in 2013. The aim of the questionnaire is to survey how the city's services reach the Roma population. According to the preliminary results, special services are needed for Roma in employment services, and Roma pupils need support at school. It has been identified in early childhood education and care that many Roma children have weak motoric skills. The questionnaire has proved to be an efficient method of information collection. The intention is to carry out the questionnaire in other municipalities in Finland as well.

Director-General

Viveca Arrhenius
Ministerial Counsellor, Social Affairs

BILAGA 4

FÖRSLAG PÅ ÅTGÄRDER SOM SKA FÖLJAS UPP I FORTSÄTTNINGEN

1. Riktlinje: Öka romernas deltagande i småbarnsfostran

Åtgärd	Ansvarig(a) instans(er)
1. Romska barn beaktas när småbarnsfostran planeras och när grunderna förnyas.	UKM
2. Information om den romska kulturen läggs till i grundutbildningen och fortbildningen för yrkesverksam personal inom småbarnsfostran.	UKM
3. Stödja de romska barnens uppfostran och rätt till sitt eget språk och sin egen kultur inom familjevården.	SHM
4. Kunskaperna i romani, kännedomen om den romska kulturen och de romska barnens färdigheter stärks genom att uppmuntra kommunerna att anställa förskolelärare och kulturledare med romsk bakgrund på daghemmen samt genom att starta upp språkboverksamhet.	UKM
5. Stödtjänster och information om dem riktas till romska familjer i rådgivningsverksamheten och kommunernas familjearbete.	SHM
6. Kommunerna uppmanas effektivisera familje- och rådgivningsarbetet riktat till romska familjer och de uppmuntras att anställa familjearbetare med romsk bakgrund.	SHM

2. Riktlinje: Öka de romska barnens och ungas delaktighet och likabehandling i den grundläggande utbildningen och utbildningen på andra stadiet

Åtgärd	Ansvarig(a) instans(er)
7. Genom tillräckliga stödåtgärder stöds de romska eleverna i skolgångens övergångsskeden och försäkras man sig om att de fullföljer grundskolan.	UKM, UBS
8. Romska barns och ungas behov beaktas genom att utveckla elev- och studerandevård samt handledning för eleven i den grundläggande undervisningen och i utbildningen på andra stadiet.	UKM, UBS
9. Förslag på ny åtgärd: Unga romer handleds till utbildning på andra stadiet.	UBS
10. Läroavtal, alternativa yrkesskolans möjligheter samt verkstadsverksamhet för unga utnyttjas för unga romers inlärning i arbetet, för att leda dem till utbildning och för att de ska komma in på arbetsmarknaden.	UKM, ANM
11. Unga romer beaktas i kommunernas branschövergripande samarbete och när uppsökande ungdomsarbete ordnas.	UKM
12. Högskolor uppmuntras att inkludera information om den romska kulturen i klasslärares och yrkeslärares utbildning samt i grundutbildningen och fortbildningen.	UKM, universitet
13. Romska barn och unga tas i beaktande i de nationella kvalitetsrekommendationerna för barnskyddet.	SHM
14. I skolverksamheten och kommunernas barn- och ungdomsarbete stödja och öka romska barns och ungdomars möjligheter att delta i fritidsaktiviteter.	UKM
15. Förbättra romska barns och ungdomars möjligheter att delta i, påverka och bli hörda i sina egna frågor och i samhället.	UKM

3. Riktlinje: Intensifiera den vuxna romska befolkningens deltagande i yrkesutbildning

Åtgärd	Ansvarig(a) instans(er)
16. Försäkra sig om att utbildningsarrangörerna och arbetsgivarinstanserna känner till diskrimineringens effekter som ett hinder för romernas möjligheter att få arbete samt effektivisera åtgärderna för att nå arbeten som omfattas av utbildningen.	UKM, ANM
17. Metoder skapas för att eliminera praktiska hinder för vuxna romers deltagande i utbildning och förberedande utbildningsmodeller i de vuxna romernas grundläggande yrkesutbildning utnyttjas och utbildningen individualiseras.	UKM, SHM, ANM, UBS
18. Effektiviserad användning av finansieringssystem som motiverar till studier.	UKM, SHM, ANM
19. Den romska befolkningen informeras om alternativen inom vuxenstudierna samt om studie- och rådgivningstjänster.	UKM, ANM
20. Öka romernas läroavtalsutbildning för olika arbetsuppgifter och yrkesområden inom den privata och offentliga sektorn genom att även utnyttja möjligheten till subventionerade läroavtal.	UKM
21. Studieutbudet i organisationer, läroanstalter inom fritt bildningsarbete och vuxengymnasier utnyttjas för romernas utbildning.	UKM
22. Rekryteringen av etniska minoriteter till uppgifter inom offentlig förvaltning effektiviseras.	UKM, IM, ANM

4. Riktlinje: Stödja och främja den romska befolkningens integrering på arbetsmarknaden

Åtgärd	Ansvarig(a) instans(er)
23. Romska sökandes individuella servicebehov fastställs genom en bedömning som en del av arbetssökningen och -serviceprocesserna.	ANM
24. Främja arbetssökande romers möjligheter att delta i arbetskraftspolitisk och yrkesinriktad utbildning genom olika metoder.	ANM
25. Effektivisera sysselsättnings- och utbildningsgraden bland romska ungdomar som omfattas av samhällsgarantin samt effektivisera det yrkesövergripande samarbetet mellan TE-byråer och kommuner.	ANM
26. Stärka handledningen av svårssysselsatta romer till service såsom servicecenter för arbetskraften, verkstadsverksamhet och rehabiliterande arbetsverksamhet.	ANM
27. Främja de arbetssökande romernas sysselsättning på den öppna arbetsmarknaden genom att dra nytta av TE-byråernas stödåtgärder.	ANM
28. Effektivisera TE-byråernas verksamhet med kontaktpersoner för romska ärenden, utöka utbildningen samt utveckla verksamheten så att den stödjer utvecklingen av sysselsättningsstöd och service för romer.	ANM
29. I samarbete med TE-centralerna genomföra ett ESF-finansierat pilotprojekt, där man utvecklar handlednings- och stödtjänster riktade till romer genom att utnyttja stödpersoner med romsk bakgrund.	ANM
30. Utveckla arbetsförberedande och arbetssökartjänster riktade till romer genom att utnyttja utvecklade handlingsmodeller.	ANM
31. Påverka arbetsgivare och utbildningsproducenter till att erbjuda romer praktikplats eller anställning.	ANM

32. Skapa förutsättningar för de romska organisationerna att producera tjänster och sysselsätta romska stödpersoner genom att också utnyttja sysselsättningspolitiskt stöd till organisationerna.	ANM
33. Säkerställa att romer som är intresserade av företagande får företagarrådgivning, utbildning och stödtjänster genom TE-centralernas och TE-byråernas företagstjänster.	ANM
34. Utarbeta en guide eller webbplats som informerar allsidigt om arbetslivet samt arbetsplats- och arbetslivspraxis för romer i arbetsför ålder.	IM
35. Öka informationen om den romska kulturen, romernas situation och om den diskriminering de möter på arbetsmarknaden till TE-kontor, arbetsmarknadsorganisationer och tillsynsmyndigheter.	ANM, IM
36. En undersökning om diskriminering i arbetslivet, i synnerhet inom rekrytering, genomförs och romerna är med som en grupp i den. År 2014 publiceras en undersökning om romernas erfarenheter av diskriminering i arbetslivet och en uppföljande undersökning genomförs om fem år.	ANM, Minoritetsombudsmannen

5. Riktlinje: Främja den romska befolkningens välbefinnande och effektivisera social- och hälsovårdstjänsterna.

Åtgärd	Ansvarig(a) instans(er)
37. Institutet för hälsa och välfärd (THL) genomför en omfattande undersökning, där man utreder situationen i anslutning till romernas levnadsförhållanden, hälsa, välbefinnande och boende samt romernas behov av tjänster.	SHM
38. Den romska befolkningens behov tas i beaktande när social- och hälsovårdstjänster planeras och utvecklas nationellt och kommunalt.	SHM
39. Den romska befolkningens behov beaktas i utvecklingsprogrammen för den nationella social- och hälsovårdsbranschen och i övrig välfärd.	SHM
40. Effektivisera det branschövergripande samarbetet på lokal nivå i samarbete med romska aktörer för att förebygga diskriminering av romer.	SHM
41. Säkerställa att den romska befolkningen har likvärdig tillgång till kommunernas socialtjänster för vuxna.	SHM
42. Det utreds vilket av de regionala kompetenscentrumen inom det sociala området som kunde få i uppgift att som särskilt kompetensområde utveckla social- och hälsovårdstjänsterna för romer samt den information och utbildning som hänför sig till dem.	SHM
43. Säkerställa att äldre romer har beaktats i planeringen av den kommunala äldrepolitiken och i utvecklingen av servicen för äldre.	SHM
44. Kommuner uppmantras anställa personer mer romsk bakgrund till social- och hälsovårdstjänster.	SHM
45. Det förebyggande arbetet effektiviseras genom att fästa uppmärksamhet vid unga romer som behöver särskilt stöd och som samtidigt uppvisar mentala problem och missbruksproblem.	SHM
46. Informera den romska befolkningen om kommunernas motionstjänster för romska kvinnor och män i olika åldrar.	UKM
47. Förslag på ny åtgärd: Social- och hälsovårdens personal och polisen utbildas i att känna igen familjevåld och våld i nära relationer och ingripa på ett kultursensitivt sätt.	SHM, personal inom undervisningsområdet och polisen

6. Riktlinje: Trygga likabehandling i boendet och minska otrygghet

Åtgärd	Ansvarig(a) instans(er)
48. Utredda romernas boendesituation som en del av utredningen kring deras hälsa och välbefinnande samt utifrån resultaten lägga fram utvecklingsförslag.	SHM
49. Utredda möjligheterna att utveckla en nationell verksamhetsmodell för att motverka den utslagning som sker på lokal nivå i samarbete med olika förvaltningsbranscher på kommunal nivå (socialväsendet, bostadsväsendet, skuldrådgivningen, barnskyddet, familjearbetet, osv.). Genom åtgärderna motverkas i synnerhet att problemspiraler som inleds med boendesvårigheter uppstår.	ESF-projekt, kommunerna
50. Övervaka förbudet mot etnisk diskriminering i romernas bostadsärenden, fästa särskild uppmärksamhet vid erbjudandet av fritt finansierade och privata hyresbostäder åt romer och 2014 publiceras en undersökning om romernas erfarenheter av diskriminering i boendet samt en uppföljande undersökning om fem år.	Minoritetsombudsmannen
51. Utredda läget inom socialvårdens boendetjänster för romer och lägga fram eventuella utvecklingsförslag.	SHM
52. Utveckla och utöka informationen och utbildningen om likabehandling och icke-diskriminering inom trygghetssektorn samt gentemot myndigheter, såsom personal på larmcentraler, skuldrådgivning, utmätningsmyndigheter, åklagar- och rättsväsendet, brottspåföljdssektorn och polisen. Säkra en smidig hantering av rasistiska brott eller eventuella diskrimineringsbrott i polisens och åklagar- och rättsväsendets verksamhet.	IM, JM
53. Inlemma åtgärder som ökar romernas trygghet i de lokala trygghetsplanerna och följa upp dem. Höra romer i trygghetsfrågor som rör dem.	IM
54. Förslag på ny åtgärd: Stödja fångar som ska frigges i att anpassa sig till samhället genom att ge dem intensifierad handledning och service (med hjälp av boende, hälsovård, vuxenutbildning, verkstadsverksamhet).	SHM, MM, JM, UKM, ANM

7. Riktlinje: Främja utvecklingen av romska språket och kulturen

Åtgärd	Ansvarig(a) instans(er)
55. Etablera språkboverksamheten för romani. Säkerställa resurser och bedöma verksamhetens effekt.	UBS
56. Utredda hur romernas grundlagsenliga rätt att upprätthålla och underhålla sitt eget språk genomförs i lagstiftning på lägre nivå och i verkställandet av den.	JM
57. Säkerställa att tilläggsfinansiering i statsbudgeten för att främja och presentera romernas konstnärliga verksamhet når romska konstnärer.	UKM
58. Utredda möjligheterna att bilda ett romskt kulturcentrum.	UKM
59. Utredda förutsättningarna för att inlemma romernas historia och arvskultur som en del av den permanenta verksamheten vid ett befintligt museum.	UKM
60. Säkerställa att romerna har förutsättningar för att utföra traditionella konstformer inom ramen för kommunernas kulturtjänster.	UKM

61. Säkerställa den romska minoritetens synlighet i Rundradions programverksamhet som en del av det finländska samhället och utveckla produktion av information och aktualitetsprogram riktad till den romska befolkningen, även på romani samt skapa metoder för att höra den romska befolkningen när Rundradions programproduktion planeras.	Finlands Rundradio (YLE)
62. Utreda möjligheterna till nordiskt samarbete inom radio och TV när det gäller produktion av program på romani och om romer.	Finlands Rundradio (YLE), Nordiska ministerrådet
63. Stödja de romska organisationerna i att skapa en positiv offentlig bild av romer genom att ordna medieutbildning.	IM

8. Riktlinje: Främja likabehandling och icke-diskriminering av den romska befolkningen

Åtgärd	Ansvarig(a) instans(er)
64. Vid utvecklingen av diskrimineringens helhetsuppföljning fästa uppmärksamhet vid utvecklandet av uppföljningsindikatorer för diskriminering av romer.	IM, Uppföljningsgruppen för diskriminering
65. Utveckla myndigheternas likabehandlingsplaner och uppmuntra dem att i planerna, som följer likabehandlingslagen, inkludera möjligheten till positiv särbehandling. Säkerställa att likabehandlingsplanerna innefattar konkreta åtgärder.	IM
66. Utveckla åtgärder för att undanröja och hindra multipel diskriminering och öka den romska befolkningens kunskaper om multipel diskriminering och om lagstiftningen angående den.	IM, ANM, SHM, MM, UKM
67. Utveckla de romska organisationernas kännedom om multipel diskriminering och om metoder för att ingripa i sådan.	IM, ANM, SHM, UKM

9. Riktlinje: Utveckla förvaltningsstrukturen och stärka den romska politiken

Åtgärd	Ansvarig(a) instans(er)
68. Säkra den riksomfattande delegationens verksamhetsförutsättningar för att främja den romska politiken och stärka dess personalresurser genom att inrätta en ny experttjänst inom delegationen.	SHM
69. Revidera den riksomfattande delegationens arbetsuppgifter och sammansättning samt bestämmelserna kring de romska organisationernas delaktighet.	SHM
70. Bilda en regional delegation för romska ärenden med en planerartjänst inom regionförvaltningsverket i Västra och Inre Finland.	SHM, RFV
71. Säkerställa de regionala delegationerna för romska ärendens verksamhetsanslag från anslaget till regionförvaltningens myndigheter.	SHM, RFV
72. Myndigheternas och den romska befolkningens samarbetsstrukturer stärks i syfte att öka romernas delaktighet genom att främja grundandet av lokala romska arbetsgrupper i de kommuner eller samarbetsområden där det bor romer. En romsk kontaktperson utses i kommunerna.	SHM, RONK
73. Starta en utredning om hur man i förvaltning, lagberedning och lagstiftningsarbete både på kommunal och regional nivå skulle kunna utveckla den romska minoritetens möjligheter att bli hörd.	JM, RONK, ARONK
74. För att främja romernas likabehandling, baka in ett fast anslag på tre miljoner euro som statsbidrag åt kommunerna i statsbudgeten, för att utveckla service som kompletterar basservicen samt stödåtgärder och samarbetsformer riktade till romer.	SHM

75. Statsrådets principbeslut om verkställandet av programmet för romsk politik tas med som en del av regeringsprogrammet under programmets verksamhetsperiod.	Statsrådets kansli
76. Inkludera främjande av romernas delaktighet och likabehandling i olika förvaltningsområdens verksamhets- och utvecklingsplaner.	Ministerierna
77. Stärka kunskapsunderlaget om den romska befolkningen och utveckla metoder för att bedöma effekterna av programmet för romsk politik.	Statistikcentralen, THL

10. Riktlinje: Delta i internationellt samarbete i romska frågor

Åtgärd	Ansvarig(a) instans(er)
78. Effektivisera utnyttjandet av Europeiska unionens strukturfonder i verkställandet av ROMPO och delta i Europas strukturfondnätverks verksamhet.	ANM, SHM
79. Bidra till en lösning av problemen med kringresande, tiggande och månglande romer inom den Europeiska unionen, Europarådet och OSSE.	UM, RONK, SHM
80. Informera lokala myndigheter om bestämmelser och vilka åtgärder som fordras när det gäller medellösa och hemlösa EU-medborgares ställning och rättigheter.	Ministerierna
81. Stödja frivilligarbete som tredje sektorn gör för att stödja medellösa och bostadslösa romer som kommer från andra EU-länder.	Ministerierna